

ACT - - DRC MASHI HEBREW BIBLE and MASHI GREEK

Munkwa munene oku barhumisi ba Yezu na Ekleziya
bakolaga na C.D.P.C.L., Bukavu bulya omu EBIBLIYA NTAGATIFU,
Verbum Bible, Kinshasa 1992, rhudô mire binwa binji bya mashi.

EBIJIRO BY'ENTUMWA ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Enshokolezi

Omu nshokolezi y'ecitabu câge c'Emyanzi y'Akalembe, Mutagatifu Luka a-rhubwîzire oku ahumbaga n'obushiru emyanzi y'ebijiro n'enderho za Mwâmi Yezu, mpu lyo Teofili amanya bwinjinja oku ebi ayigîrizibagwa binali by'okuli. Ebi Yezu ajizire kuhika olusiku arheremeraga omu mpingu, biri biyandike omu Myanzi y'Akalembe.

Mw'eci citabu câge ca kabiri, ciderhwa Bijiro by'Entumwa (Ebj), Mutagati-fu Luka arhuganîrîre oku Entumwa, erhi ziyûs'ihâbwa Mûka Mutagatifu, zalumizagya Emyanzi y'Akalembe ka Yezu Kristu n'obugo bwâge omu igulu lyoshi, kulya Nyakasane yêne abarhegekaga erhi akola ashubira emw'Ishe, erhi: «Mûka Mutagatifu ammuyandagalira, ammuhe n'emisi y'enyanza; na ntyo mube bahamîrizi bâni omu Yeruzalemu, n'omu Yudeya yoshi, n'omu Samariya, na kuhika aha igulu lihekera» (Ebj 1, 8). Luka ayandikaga ecitabu c'Ebijiro by'Entumwa hofi h'omwâka gwa 70 enyuma za Kristu.

1

Enshula-mwanzi

¹ Omu citabu câni cirhanzi^a, wâni Teofili, naganîre byoshi ebi Yezu ajizire anayigîriza kurhenga omurhondêro ² kuhika olusiku arheremeraga empingu, erhi amayûs'iyigîriza Entumwa acîshogaga n'omunwe gwa Mûka Mutagatifu. ³ N'erhi ayûs'ibabala, kandi bo aciyêresire oku azîne omu kubaha bimanyîso binji; ajira nsiku makumi ani ababonekera anabashambâlira eby'O-bwâmi bwa Nnâmahanga.

Yezu arheremera omu mpingu (Lk 24, 47-51)

⁴ Lero anaciba adwîrhe alya haguma nabo, ababwîra mpu barharhengaga omu Yeruzalemu, ci mpu balindireyo eci Ishe abalaganyagya, erhi: «Kulya mwayumvagya nammubwîra, nti: ⁵ Yowane akag'ibatiza n'amîshi, ci mwêhe, hano kugera nsiku nsungunu, mwâbatizibwa muli Mûka Mutagatifu^b. ⁶ Erhi baba bacigushire ntyo haguma, banacimudôsa, mpu: «Yagirwa, ka buna ly'okola washub'iyimanza obwâmi^c bw'Israheli?». ⁷ Abashuza, erhi: «Gurhali mukolo gwinyu okumanya ensiku n'amango Larha yêne acîshozire oku bulonza bwâge; ⁸ ci Mûka Mutagatifu ammuyandagalira, ammuhe n'emisi y'enyanza; na ntyo mube bahamîrizi bani omu Yeruzalemu, n'omu Yudeya yoshi, n'omu Samâriya, na kuhika aha igulu lihekera», ⁹ Erhi ayûs'iderha ebyo binwa, banacimubona amanamana emalunga; ecitû camubwîka, barhacimubonaga. ¹⁰ Erhi bâli ntyo, bamukonolîre amasû oku aja emalunga, banacibona balume babiri babayishîre, bayambîrhe emyambalo myêru. ¹¹ Bababwîra, mpu: «Ewe, mwe bantu b'e Galileya, cirhumire muyimanga munadwîrhe mwalola emalunga? Oyo Yezu ommurhenzi remwo, arheremera empingu, kwo anânagalu^d nk'oku mwamubwîne arheremera empingu».

^a1.1 : Ecitabu cirhanzi ca Luka, co citabu ca kasharhu c'Emyanzi y'Akalembe.

^b1.5 : Entumwa zahâbagwa Mûka Mutagatifu olusiku lwa Pentekoste. Ngasi mukristu amuhâabwa omu Bubatizo n'omu Bukomezo.

^c1.6 : Abayahudi bakag'ilangalira mpu Mwâmi Yezu ayish'ishub'iyimanza obwâmi bwâbo, Israheli w'abayahudi.

^d1.11 : Mwâmi Yezu ayish'igaluka aha kuyûrha kw'igulu omu irenge n'obukuze bunene al'itwîra abantu olubanja.

I. Ekleziya y'e Yeruzalemu

Enturnwa ikurni na ngurna

¹² Okubundi barhenga ebw'erya ntondo y'Emizeti, bashubira e Yeruzalemu, Eyo ntondo erhali kuli n'e Yeruzalemu: luli lugendo lwankagendwa^e olwa-Sabato, ¹³ Erhi bahika omu lugo, bacijira omu nyumpa y'enyanya; mwo bakag'ibêra. Abàmuli b'aba: Petro na Yowane, Yakobo n'Andreya, Filipo na Toma, Bartolomeyo na Mateyo, Yakobo mwene Alfeyo na Simoni Shabushiru, na Yuda mwene Yakobo. ¹⁴ Abo boshi bananîza emirhima haguma, bakashenga buzira kuhusa, bo n'abakazi bàbalimwo, haguma na Mariya, nnina wa Yezu, na bene wâbo.

Matiya acîshogwa

¹⁵ Mw'ezo nsiku, Petro anaciyimanga ekarhî k'abâbo, eyo ndêko yali ya bantu nk'igana na makumi abiri, ababwîra, erhi: ¹⁶ «Bene wirhu, lwâli lukwânîne luyunjule lulya luderho lw'Amandiko Mûka Mutagatifu aderhaga omu kanwa ka Daudi kuli Yuda wacijiraga cirongozi ca balya bagwârha Yezu, ¹⁷ Ali wa muli rhwe, anali agwêrhe naye ecâge cikono omu mukolo gwirhu. ¹⁸ Lero oyo muntu, erhi aba amagula ishwa n'engulo y'ecaha yigîriz, akulumbira aha k'amalanga, enda yabasha, n'eby' omu nda byoshi byashandâla, ¹⁹ Okwo kwamanyibwa n'abantu b'e Yeruzalemu boshi, kwanarhuma bayirika ery'ishwa «Haceldama» omu lulimi lwâbo, kwo kuderha mpu «Ishwa ly'Omuko». ²⁰ Kwali kuyandisirwe omu citabu c'Ennanga, mpu: *Aha mwage hayôrhe bumu hanabule owahayûbaka, n'ecikono câge owundi acihâbwe*^f. ²¹ Kuziga ku kwânîne, muli aba bantu rhwâli rhweshi amango goshi Nyakasane Yezu àli ekarhi kirhu, ²² kurhenga obubatizo bwa Yowane kuhika olusiku arhurhengagamwo, murhenge muguma wâba muhamîrizi w'okufûka kwâge haguma n'irhu». ²³ Banacilerha babiri, Yozefu, wakag'iderhwa Barsaba, wayirikagwa Yusto, na Matiya. ²⁴ Okubundi bashenga Nnâmahanga, mpu: «Yagirwa Nyakasane, we yishi emirhima y'abantu boshi, orhuyêreke oyu ocîshozire mw'aba babiri, ²⁵ ahâbwe mw'obu burhumisi n'ogu mukolo, ecikono Yuda asigaga erhi agenda lwâge». ²⁶ Banaciyêsha ecigole, cagwârha Matiya; aganjwa muli zirya Ntumwa ikumi na nguma.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 1

The Promise of the Holy Spirit

¹ Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην περὶ πάντων, ὃ Θεόφιλε, ὃν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ² ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο ἀνελήμφθη ³ οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαεράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ ⁴ καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου, ⁵ ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν πνεύματι βαπτισθήσεσθε ἀγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.

The Ascension of Jesus

⁶ Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ; ⁷ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς, Οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ⁸ ἀλλὰ λήμψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ [ἐν] πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ⁹ καὶ ταῦτα εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπῆρθη καὶ νεφέλῃ ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. ¹⁰ καὶ ὡς ἀτεινίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθήσεσιν λευκαῖς, ¹¹ οἳ καὶ εἶπαν, Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε [ἐμ]βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.

The Choice of Judas' Successor

¹² Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὁρῶν τοῦ καλουμένου Ἑλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. ¹³ καὶ ὅτε εἰσῆλθον, εἰς τὸ ὑπερῶν ἀνέβησαν οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος, Ἰάκωβος

^e1.12 : Olwa-Sabato Abayahudi bàli bayemêrîrwe okugenda cilometro ciguma, magulu cihumbi. Okurhaluka aho kwâli kuhanzîbwe.

^f1.20 Lul 68(69), 26; 108(109), 8.

Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτῆς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. ¹⁴ οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσ-ευχῇ σὺν γυναιξίν καὶ Μαριὰμ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. ¹⁵ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὥσεί ἐκατὸν εἴκοσι. ¹⁶ Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ἣν προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν Ἰησοῦν, ¹⁷ ὅτι κατηριθ-μημένος ἦν ἐν ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. ¹⁸ Οὗτος μὲν οὖν ἐκτίσαστο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησεν μέσος καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχχνα αὐτοῦ. ¹⁹ καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμάχ, τοῦτ' ἐστὶν Χωρίον Αἵματος. ²⁰ Γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, Γεννηθήτω ἡ ἑπαυλις αὐτοῦ ἔρημος καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καί, Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος. ²¹ δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ὧς εἰσῆλθεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ²² ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἣς ἀνελήμφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἓνα τούτων. ²³ καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Μαθθαίαν. ²⁴ καὶ προσ-ευξάμενοι εἶπαν, Σὺ κύριε καρδιογινώστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἓνα ²⁵ λαβεῖν τὸν τόπον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. ²⁶ καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς καὶ ἔτεσεν ὁ κληρὸς ἐπὶ Μαθθαίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων.

2

Pentekoste

¹ Boshi bàli bacîgushire baguma erhi olusiku lwa Pentekoste luyisha. ² Caligumiza, ecihôgêro ciri nka cihôgêro ca mpûsi ndârhi camanuka oku nkuba, cayunjuza enyumpa bâlímwo. ³ Babona orhumole rhuli nka ndimi za muliro; rhwacîgaba, rhwanayish'ikâgwa oku irhwe lya ngasi muguma. ⁴ Boshi banaciyunjula Mûka Mutagatifu, barhondêra okushambâla ezindi ndimi, nk'o- ku Mûka Mutagatifu akag'ibabwîra. ⁵ Obwo e Yeruzalemu erhi eri abantu barhînya Nnâmahanga, barhengaga omu mahanga goshi g'en'igulu. ⁶ Erhi eyu-mva eco cihôgêro, eyo ngabo y'abantu yacilunda haguma; barhangâla erhi bayumva Entumwa zidwîrhe zashambâla olulimi lwa ngasi muguma. ⁷ Bayôboha boshi banarhangâla, mpu: «K'abâla bantu badwîrhe baderha barhali b'e Galileya boshi? ⁸ Kurhi rhucidwîrhage rhwabayumva ngasi muguma omu lulimi lw'emwâbo? ⁹ Abaparti n'Abamedi n'Abelamiti, abantu b'e Mezopotamiya n'ab'e Yudeya, ab'e Kapadociya n'ab'e Ponti n'ab'e Aziya, ¹⁰ ab'e Frijiya n'e Panfiliya, ab'e Misiri n'ab'ebihugo by'e Libiya biba omu lubibi n'e Cireneya, n'Abaroma bayûbaka eno, ¹¹ Abayahudi n'abashimbûlizi, Abakreti n'Abaharâbu, rhweshi rhweshi rhudwîrhe rhwayumva baderha ebirhangâzo bya Nnâmahanga omu ndimi zirhu⁹». ¹² Boshi bagwârhwâ n'obwôba, barhangâla banakabwizanya, mpu: «Lero kwo kurhi oku?» ¹³ Ci abandi bakabashekera n'okuderha, mpu: «Bagwâsirwe n'erivayi ly'omurhobo!»

Petro ayigîriza olubaga

¹⁴ Obwo Petro anaciyimanga bo na balya ikumi na muguma, ayakûza, ababwîra, erhi: «Mwe bantu b'e Yudeya ninyu mweshi b'eno Yeruzalemu, ehi mubimanye, murhege okurhwiri, munayumve kwinja ebinwa byâni. ¹⁵ Nanga, aba bantu barhali balalwe nk'oku mucikebirwe, bulya ziciri nsâ isharhu z'omûshi. ¹⁶ Ci okula kwo kulya kwalêbagwa n'omulêbi Yoweli^h, erhi: ¹⁷ *Omu nsiku nzindaⁱ, Nnâmahanga okudesire, nâlumîza Omûka gwâni oku bantu boshi. Obwo bagala binyu na bâli binyu bânalêbe; abasole bânabonekerwe, n'abashozi bâbone ebilôrho, ¹⁸ Neci, mw'ezo nsiku, nayish'ilumîza Omûka gwâni oku bambali bâni n'oku bambalikazi bâni, bâkâlêba. ¹⁹ Nânajira ebirha-ngâzo era nyanya omu malunga n'ebisômerîne en'igulu. ²⁰ Izûba lyâhinduke mwizimya n'omwêzi gube muko, embere olusiku lwa Nyakasane^j luyishe, lwo lusiku lukulu lw'irenge. ²¹ Ago mango, ngasi yeshi washenge izîno lya Nyakasane ânacire.* ²² Bene-Israheli, muyumve ebi binwa: Yezu w'e Nazareti, olya muntu Nyamuzinda akuzagya muli mwe, amuha obuhashe bw'okujira ebisômerîne n'ebirhangâzo n'ebimanyîso ekarhî kinyu, okwo murhakuhabiri

⁹2.11 : Abashimbûlizi bo balya bakag'ishimba engeso z'idini ly'Abayahudi.

^h2.16 : Yow 3, 1-5.

ⁱ2.17 : Ensiku nzinda go mango ga Masiha, kurhenga Okuburhwa n'okufa n'okufuka n'oku-rheremera kwâge omu mpingu kuhika okuyûrha kw'igulu.

^j2.20 : Olusiku lwa Nyakasane, lwo lusiku mwâmi Yezu agaluka en'igulu al'itwira abantu olubanja.

ninyu, ²³ oyo muntu abantu babî balenganyagya nka kulya Nnâmahanga ali arhegesire^k omu bulonza n'omu bumanye bwâge, y'oyo muzind'iyîrha, mwamubamba oku musalaba. ²⁴ Ci Nnâmahanga amuzûsa, amurhenza omu nkoba z'olufû, bulya kurhankahashikine lumuhime. ²⁵ Kali Daudi adesire kuli ye, mpu: *Nyakasane mpirakwo amasû amango goshi, bulya andi ebulyo ntag'ihuligana*. ²⁶ *Co cirhuma omurhima gwani gucishinga, n'olulimi lwani lusima, n'omubiri gwani gwayish'iluhûkira omu bulangalire.* ²⁷ Bulya orhankaleka omûka gwâni gwabêra omu Kuzimu, orhankanayemêra omwira wawe abôlera omu nshinda. ²⁸ Wanyeresire enjira z'obuzîne, wânacinyunjuza masîma olusiku nâbona obusu bwâwe.

²⁹ Bene wirhu, leki mmubwîre n'obwâlagale: larha Daudi afire anabishwa, n'ecusho câge yo cinaciba eno mwirhu kuhika ene. ³⁰ Ci bulya àli mulêbi arhânali ahabire oku anayimike oku ntebe yâge omwâmi w'omuko gwâge, ³¹ àli erhi abwîne anaba amanyîsa okufûka kwa Kristu, bulya arhabêraga omu Kuzimu n'omubiri gwâge gurhaboleraga omu nshinda. ³² Oyo Yezu, Nnâmahanga amufûsize; na rhweshi rhuli bahamîrizi b'okwo. N'erhi okulyo kwa Nyamuzinda kuba kwamamukuza, Ishe amuha Mûka Mutagatifu alaganyagya, anamurhuma. Ebyo byo mudwîrhe mwabona, byo munadwîrhe mwayumva. ³⁴ Daudi yêhe arharheremeraga omu mpingu, anagal'iderha, mpu: Nyakasane abwîzire Nnâhamwirhu, erhi: ³⁵ *Bwarhala ebwa kulyo kwâni, kuhika abanzi bâwe mbayandaze burhaba aha magulu gâwe*.^m

³⁶ Kuziga bene-Israheli boshi bamanyage bwinjinja oku olya Yezu muzind'ibamba oku musalaba, Nyamuzinda amujizire Nyakasane na Mucunguzi».

Abemêzi barhanzi

³⁷ Ako kanwa kabahika oku murhima; banacibwîra Petro n'ezindi Ntumwa, mpu: «Bene wirhu, kurhi rhwâjiraga?» ³⁸ Petro ashuza, erhi: «Muciyunjuze, na ngasi muguma abatizibwe oku izîno Iya Yezu Kristu, Iyo ababalirwa ebyâha byâge; ntyo muhâbwe enshokano ya Mûka Mutagatifu. ³⁹ Bulya amalanganyo gali ginyu n'abana binyu na ngasi boshi bali kuliⁿ, balya boshi Nyakasane Nyamuzinda wirhu ânahamagale. ⁴⁰ Ashub'ibabwîra bindi birhali binyi, ahamîriza anakomêreza, erhi: «Murhenge muli eri iburha libi». ⁴¹ Abayankirire akanwa kâge banacibatizibwa. M'olwo lusiku bantu bihumbi nka bisharhu baja omu bashimbûlizi ba Kristu.

Obworhere bw' Abakristu barhanzi

⁴² Obushiru bwâbo bwâli bunji^o omu kushimba enyigîrizo z'Entumwa, n'o-mu cinyabuguma, n'omu kubega omugati, n'omu kuharâmya. ⁴³ Abantu boshi bakayôboha, bulya entumwa zakag'ijira birhangâzo na bisômerîne binji. ⁴⁴ Abemêzi boshi bâli bacishwêkîre haguma, n'ebyâbo byoshi bakag'ibisha-ngîra. ⁴⁵ Bakag'ikaguza amashwa n'ebirugu byâbo, n'engulo bakayigabâna bo-shi, ngasi muguma nk'oku analagîrîre. ⁴⁶ Ngasi lusiku n'omurhima muguma, bakômeraga okuja omu ka-Nyamuzinda, banakag'ibega omugati omu mwa bâbwe, bakâlya ebiryo byâbo omu bushagaluke, buzira murhima gw'obulyâlya. ⁴⁷ Bakag'ikuza Nnâmahanga, n'olubaga lwoshi lwâli lubarhonyize. Na ngasi lusiku Nyakasane akag'iyushûla balya balonzagya okucunguka omu mulala gw'abemêzi.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 2

The Coming of the Holy Spirit

¹ Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἦσαν πάντες ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. ² καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι ³ καὶ ὥφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὥσει πυρὸς καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, ⁴ καὶ ἐπλήσθησαν πάντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς. ⁵ Ἦσαν δὲ εἰς Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. ⁶ γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθεν τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλοῦντων αὐτῶν. ⁷ ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες, Οὐχ ἰδοῦ

^k2.23 : Lola Abalêbi b'Amalaganyo ga mîra; bwenêne Iz 53.

^l2.25 : Lul 15 (16), 8-11.

^m2.35 : Lul 109 (110), 1.

ⁿ2.39 : Abâli kuli bo Bapagani. Lola Iz 57, 19.

^o2.42 : Omukristu w'okuli amanyikana oku bushiru bwâge bw'okushimba enyigîrizo n'oku buzigire bwâge oku bâbo, co cinyabuguma cirhujira nka bana ba nda ndguma, n'oku bushiru bwâge bw'okuyumvirhiza emisa n'okushangira Obukaristiya n'agandi masakramenta, n'omu kuharâmya n'okushenga Nnâmahanga ngasi mango.

ἅπαντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; ⁸ καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; ⁹ Πάρθοι καὶ Μηδοὶ καὶ Ἑλαμίται καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, ¹⁰ Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, ¹¹ Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι, Κρήτες καὶ Ἀραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ¹² ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, Τί θέλει τοῦτο εἶναι; ¹³ ἔτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον ὅτι Γλεῦκους μεμεστωμένοι εἰσίν.

Peter's Speech at Pentecost

¹⁴ Σταθεῖς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἑνδεκα ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς, Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ πάντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. ¹⁵ οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε οὗτοι μεθούουσιν, ἔστιν γὰρ ὥρα τρίτῃ τῆς ἡμέρας, ¹⁶ ἀλλὰ τοῦτο ἔστιν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ ¹⁷ Καὶ ἔσται** ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, **ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται. ¹⁸ καὶ γε ἐπὶ τοὺς δοῦλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δοῦλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσιν. ¹⁹ καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ** ἄνω **καὶ** σημεῖα **ἐπὶ τῆς γῆς** κάτω, **αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ ²⁰ ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἔλθεῖν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. ²¹ καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται. ²² Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσιν καὶ τέρασιν καὶ σημείοις οἷς ἐποίησεν δι' αὐτοῦ ὁ θεός ἐν μέσῳ ὑμῶν καθὼς αὐτοὶ οἶδατε, ²³ τοῦτον τῇ ὠρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον διὰ χειρὸς ἀνόμων προσπῆξαντες ἀνείλατε, ²⁴ ὃν ὁ θεός ἀνέστησεν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ²⁵ Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν, Προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ. ²⁶ διὰ τοῦτο ἠψφράνθη ἡ καρδιά μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ²⁷ ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδην οὐδὲ δώσεις τὸν ὀσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ²⁸ ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. ²⁹ Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. ³⁰ προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεός ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ καθίσαι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ³¹ προειδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὅτι οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς ᾄδην οὔτε** ἡ σὰρξ αὐτοῦ **εἶδεν διαφθοράν. ³² τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες ³³ τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβὼν παρὰ τοῦ πατρός, ἐξέχεεν τοῦτο ὃ ὑμεῖς [καὶ] βλέπετε καὶ ἀκούετε. ³⁴ οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός, Εἶπεν [ὁ] κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ³⁵ ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ³⁶ ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. ³⁷ Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν εἰπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, Τί ποιήσωμεν, ἄνδρες ἀδελφοί; ³⁸ Πέτρος δὲ πρὸς αὐτούς, Μετανοήσατε, [φησίν,] καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν καὶ λήμψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ³⁹ ὑμῖν γὰρ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσιν τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν προσκαλέσῃται κύριος ὁ θεός ὑμῶν. ⁴⁰ ἑτέροις τε λόγοις πλείοσιν διεμαρτύρατο καὶ παρεκάλει αὐτοὺς λέγων, Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. ⁴¹ οἱ μὲν οὖν ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχὰι ὡσεὶ τρισχίλια. ⁴² ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. Life among the Believers ⁴³ Ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλὰ τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. ⁴⁴ πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ ⁴⁵ καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσιν καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν ⁴⁶ καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας ⁴⁷ αἰνοῦντες τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτό.

Petro afumya ecirema

¹ Okubundi Petro na Yowane banaciynamukira omu ka-Nyamuzinda omu nsà ya kali mwenda, yo nsà y'okuharâmya. ² Lero erhi hali omuntu waburhagwa cirema; bakag'imulerha ngasi lusiku, bakamutamaza aha lumvi lw'aka-Nyamuzinda luderhwa Nakinjà, mpu ahûne abaja omu ka-Nyamuzi-nda. ³ Erhi abona Petro na Yowane bakola mpu baje omu ka-Nyamuzinda, abarhega enfune. ⁴ Obwo Petro amulikirakwo amasù na Yowane kwo na kwo, anacimubwîra, erhi: «Rhulolekwo». ⁵ Naye abakonolerakwo amasù, erhi ala-ngalire mpu hali eci bamuha. ⁶ Ci Petro amubwîra, erhi: «Ensaranga n'ama-sholo, ntabijira; ci eci ngwêrhe nkolaga nakuhâco: oku izîno Iya Yezu Kristu w'e Nazareti, yimuka, ogende!» ⁷ Anacimugwârhirira oku kuboko kulyo, amuyimusa. Aho honêne amagulu n'enshando zâge byazibuha. ⁸ Anacihama, ayima-nga, arhondêra alambagira. Okuhandi aja omu ka-Nyamuzinda bo na bo, aj'agenda, anahama, anakuza Nnâmahanga. ⁹ Olubaga lwoshi lwabona oku a-dwîrhe alambagira anakuza Nnâmahanga. ¹⁰ Bamanyîrira bwinja oku y'olya yenêne wakag'itamala aha lumvi lw'aka-Nyamuzinda luderhwa Nakinjà, mpu ahûnire obuligo. Banaciyôboha, bageramwo ogwa nyegenye erhi babona o-kwabîre.

Petro ashub'iyigîriza olubaga

¹¹ Yehe arhacirhengagakwo Petro na Yowane. Obwo, mwo bulya bwôba, olubaga lwoshi lwakunjukira emunda bàli, omu mbaraza ederhwa ya Salomo- ¹² Erhi Petro abona okwo, abwîra, olubaga, erhi: «Mwe bene-Israeli, kurhi mwankasômeragwa n'okwo? Cirhumire mwarhukonolerakwo amasù nka kuno buhashe erhi bwinja bwirhu rhwenene rhwagendesizemwo oyu muntu? ¹³ Nyamuzinda w'Abrahamu n'Izaki na Yakobo, Nyamuzinda wa balarha, ye wâkuzize omurhumisi wâge Yezu mwalenganyagya mwanamuhakana embere za Bilato, n'obwo âli amatwa mpu alîkwe. ¹⁴ Ci mw'oyo mwalenganyize O-mwimêna n'Omwêru-kwêru; mwahûna mpu balîke ecishumûsi, ¹⁵ n'Omuluzi w'akalamo mwamuyîrha. Ci Nyamuzinda amufûla omu bafû, nirhu rhwe bahamîrizi bâge. ¹⁶ Na bulya ayemîre izîno lyâge, oyo muntu mudwîrhe mwabona munayishi, eryo izîno lyâge Iyo Iyamuhîre amagala, n'obuyemêre ahâna bwo bufumize lwoshi oyu muntu omu masû ginyu mweshi. ¹⁷ Ci ntahabiri, bene wirhu, oku buhwinja bwarhumaga mwajira, okwo, n'abarhegesi binyu kwo na kuguma. ¹⁸ Ntyo Nnâmahanga ayunjuzize ebi âli erhi aderhîre omu kanwa k'abalêbi boshi oku Masiha wâge ânababale. ¹⁹ Lero muciyunjuzagye munahinduke, Iyo ebyâha binyu bizâzibwa, ²⁰ Iyo analerha amango g'omurhûla, anarhume olya ammulaganyagya, Yezu Kristu. ²¹ Kukwânîne empingu emuyoôrhane kuhika amango g'okuyumanyanya ebintu byoshi, kulya Nyamuzinda aderhaga kurhenga mîra omu kanwa k'abalêbi bâge batagatifu. ²² Musa adesire, mpu^p: *Nyakasane Nnâmahanga anammuhe omulêbi oli akani warhenga muli bene winyu; Mukayumvirhiza ngasi eci anâmmubwîre.* ²³ Ngasi owabule bwayumva oyo mulêbi, ogwâge gunahwe omu lubaga. ²⁴ N'abalêbi balêbire boshi, kurhenga Samuweli n'abakulikire, balêbire ezo nsiku. ²⁵ Mw'oyo muli bâna b'abalêbi na bâna ba galya malanganyo Nnâmahanga alagânanaga na balarha, erhi abwîra Abrabamu, erhi: *Amashanja goshi g'igulu ganagishwe omu iburha lyâwe^q.* ²⁶ Mwe barhanzirhanzi mwarhumaga Nyamuzinda afûla omwambali, amurhuma mpu ammuhe omugisho, ly'arhenza ngasi muguma muli mwe omu bubî bwâge».

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 3

The Lame Man Healed at the Gate of the Temple

¹ Πέτρος δὲ καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. ² καὶ τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην Ὠραίαν τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερὸν ³ ὃς ἰδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσεῖναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἡρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. ⁴ ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ εἶπεν, Βλέψον εἰς ἡμᾶς. ⁵ ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς προσ-δοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. θεῖπεν δὲ Πέτρος, Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου [ἔγειρε καὶ] περιπάτει. ⁷ καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν αὐτόν· παραχρῆμα δὲ ἐστρεώθησαν αἱ βάσεις αὐτοῦ καὶ τὰ σφυδρά, ⁸ καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει καὶ εἰσῆλθεν σὺν

^p3.22 : Lola Lush 18, 18-19.

^q3.25 : Murh 12, 3.

αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. 9 καὶ εἶδεν πᾶς ὁ λαὸς αὐτὸν περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν ¹⁰ ἐπεγίνωσκον δὲ αὐτὸν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ Ὠραΐᾳ Πύλῃ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. Peter's Speech in Solomon's Portico ¹¹ Κρατοῦντος δὲ αὐτοῦ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην συνέδραμεν πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος ἔκθαμβοι. ¹² ἰδὼν δὲ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν, Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιοηκόσιν τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ¹³ ὁ θεὸς Ἀβραάμ καὶ [ὁ θεὸς] Ἰσαὰκ καὶ [ὁ θεὸς] Ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασεν τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώκατε καὶ ἡρνήσασθε κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν ¹⁴ ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἡρνήσασθε καὶ ἡτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, ¹⁵ τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε ὃν ὁ θεὸς ἡγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. ¹⁶ καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἶδατε, ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. ¹⁷ καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν ¹⁸ ὁ δὲ θεός, ὃ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν παθεῖν τὸν χριστὸν αὐτοῦ, ἐπλήρωσεν οὕτως. ¹⁹ μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ²⁰ ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Χριστὸν Ἰησοῦν, ²¹ ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δεξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν. ²² Μωϋσῆς μὲν εἶπεν ὅτι Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ²³ ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου ἐξολεθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. ²⁴ καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ²⁵ ὑμεῖς ἐστε οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν λέγων πρὸς Ἀβραάμ, Καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου [ἐν]ευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ²⁶ ὑμῖν πρῶτον ἀναστήσας ὁ θεὸς τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

4

Petro na Yowane bagwârhwâ

¹ Bàli bacidwîrhe babwîra olubaga erhi abadâhwa n'omurhambo w'aka-Nyamuzinda n'Abasaduceyi babarhogera. ² Bayisha bagayire okwenge bakag'i yigîriza abantu n'okubabwîra mpu Yezu afûsire omu bafû. ³ Banacibagwârha, babahira omu mpamikwa kuhika bwâca, bulya byâli bikola bijingo. ⁴ Ci banji muli balya bàli bayumvîrhe ebyo binwa bayemêra. Ntyo abemêzi bahika omu bibumbi nka birhanu: balume abo bône. ⁵ Okuhandi erhi buca, abakulu b'Abayahudi, abagula n'abashamuka b'ihano bashimânana e Yeruzalemu. ⁶ Hana, omudahwa mukulu, abalimwo bona Kayifa na Yowane na Aleksandro na ngasi b'obûko bw'abajinji b'abadâhwa. ⁷ Banacirhumiza Entumwa, babayimanza ekarhî kâbo, barhondêra okubadôsa, mpu: «Ewe, oku buhashe buhi erhi oku izîno lya ndi mwajiraga kulya?» ⁸ Obwo Petro ayunjula Mûka Mutagatifu, ababwîra, erhi: «Mwe bakulu b'olubaga, ninyu mwe bagula, muyumve: ⁹ Obûla rhuhamagîrwe omu lubanja ene oku minja rhwâjîrîre ecirema, mpu rhuderhe kurhi afumire, ¹⁰ mweshi mweshi, n'olubaga lwoshi lw'Israheli, mumanye oku oyu muntu oyimanzire embere zinyu afumizwe n'izîno lya Yezu Kristu w'e Nazareti, olya mwabambaga oku musalaba, ci Nnâmaha-nga amufûla omu bafû. ¹¹ Ye ibuye abûbasi binyu bagayaguzagya, lyayish'iba kaboko ka nyumpa. ¹² Na nta wundi obucire bwankarhengkwo; bulya en'igulu erhaba lindi izîno ciru n'eliguma lyahîrwe abantu lyankarhuciza». ¹³ Erhi babona Petro na Yowane barhahunyiri, n'erhi bamanya oku bali bantu kwône ba-rhajiraga masomo, abagula b'ihano barhangâla. Barhânali bahabire oku bàli baganda ba Yezu. ¹⁴ N'olya muntu wafumaga, erhi bamubona abayimanzire eburhambi, bahaba oku bashuza. ¹⁵ Banacirhegeka mpu bahululibwe omu kagombe, baja ihano bône na nnene, mpu: ¹⁶ «Aba bantu kurhi rhwabajira? Ecisômêrîne bajizire calengerîre canamanyibwa n'abantu b'e Yeruzalemu boshi, rhurhankanahash'icihakana. ¹⁷ Ci lyo ogwo mwanzi gurhalumira kulusha omu lubaga, rhubahanze rhunabakalihire, irhondo barhaciderhaga mpu baderha eryo izîno aha omuntu ali». ¹⁸ Banacibahamagala, babahanza mpu barhacihîra bakaderha erhi okuyigîriza oku izîno lya Yezu. ¹⁹ Ci Petro na Yowane bashuza, mpu: «K'omu masû ga Nyamuzinda kuhwânîne okummuyumva kulusha Nnâmahanga? Mwene mulutwage. ²⁰ Rhwehe oku bwirhu rhurhankahasha okurhaderha ebi rhwâbwîne n'ebi rhwâyumvîrhe». ²¹ Erhi baba bamashub'ibakalihira, babalika, bulya bàli bahabire oku bankabahana erhi lubaga lurhuma, kulya kuba boshi bakag'ikuza Nnâmahanga kw'eco cijiro. ²² Bulya oyo muntu wafumaga okusômêrîne àli arhalusire myâka makumi ani.

Omusengero gw'abemêzi

²³ Erhi baba bamafikwa, baja emunda abâbo bâli, babaganîrira oku abajinji b'abadâhwa n'abagula bababwîzire kwoshi. ²⁴ Erhi bayûs'iyumva, boshi ba-bwîra Nnâmahanga caligumiza n'izû linene, mpu: «Yafirwa, we walemaga amalunga n'igulu n'enyanya na ngasi bibamwo byoshi; ²⁵ wene waderhesagya Mûka Mutagatifu omu kanwa ka larha Daudi, mwambali wawe, erhi^r: *Kwo ku-rhi oku amashanja gakunîre? Ya bici eyo mihigo ya busha amashanja gadwîrhe gahiga?* ²⁶ Abami b'en'igulu bahuluzize engoma, nabo abaluzi bajizire ihano haguma mpu balwîse Nnâmahanga na Kristu wâge. ²⁷ Neci, kwo binali, Herodi bo na Ponsiyo Bilato, n'amashanja g'abapagani n'olubaga lw'Israheli, ba- shubûzinye muli eci cishagala, bacîgusha haguma mpu balwîse omurhumisi wawe Yezu washîgaga (amavurha g'obwâmi). ²⁸ Bayunjuza ntyo ebi okuboko kwawe n'ihano lyawe byâli erhi byarheganyize. ²⁹ Na bunola, Nyamwagirwa, omanyeye oku baruhigîre, ohe abarhumisi bawe obuhashe bw'okuyigîriza akanwa kawe buzira bwôba; ³⁰ olambûle okuboko kwawe, kufumye abalwâla, kunajire ebirhangâzo n'ebisômerîne oku izîno ly'omurhumisi wawe mwimâna Yezu». ³¹ Erhi baba badwîrhe bashenga, aha bâli hageramwo omusisi: boshi banaciyunjula Mûka Mutagatifu, banarhondêra okuyigîriza akanwa ka Nnâmahanga buzira bwôba.

Ecinyabuguma c'abakristu barbanzi

³² Omurhima gw'olubaga lw'abemêzi gwâli muguma n'enkengero zâbo zâli nguma. Ntaye wakag'iderha ehi agwêrhe mpu hyâge, ci ngasi byoshi hyâli hya boshi. ³³ Entumwa zagwêrhe buhashe^s bunji omu kuhamîriza obufûke bwa Nnawirhu Yezu, na boshi bâli barhonyire bwenêne. ³⁴ Muli bo ntaye wali omu bulagîrire, bulya ngasi bâli bagwêrhe amashwa erhi nyumpa bakâg'ibiguza n'okulerha engulo ³⁵ n'okuyihira aha magula g'Entumwa, n'okugabira ngasi muntu nk'oku amalagîrire gâge gânali. ³⁶ Ntyo kwo Yozefu, oyo Entumwa zayirikaga izîno lya Barnaba, kwo kuderha mwâna w'oburhulirizi^t, muleviti w'e Cipro, ³⁷ âli agwêrhe ishwa lyâge; anaciliguzâ, n'engulo ayilerha, ayihira aha magulu g'Entumwa.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 4

Peter and John before the Council

¹ Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, ² διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, ³ καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. ⁴ πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη [ὁ] ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν [ὡς] χιλιάδες πέντε. ⁵ Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, ⁶ καὶ Ἄννας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀλέξανδρος καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, ⁷ καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, Ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; ⁸ τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι, ⁹ εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς ἐν τίνι οὗτος σέσωται, ¹⁰ γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἡγείρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. ¹¹ οὗτός ἐστιν ὁ λίθος, ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν **τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. ¹² καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία, οὐδὲ γὰρ ὄνομα ἔστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. ¹³ Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, ¹⁴ τὸν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. ¹⁵ κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους ¹⁶ λέγοντες, Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι' αὐτῶν πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι ¹⁷ ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. ¹⁸ καὶ καλέσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ¹⁹ ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς, Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκοῦειν μάλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε ²⁰ οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἂ εἶδαμεν καὶ ἡκούσαμεν μὴ λαλεῖν. ²¹ οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὐρίσκοντες τὸ πῶς κολάσωνται αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι ²² ἐτῶν γὰρ ἦν πλείονων τεσσαεράκοντα ὁ

^r 4.25 : Lul 2, 1-2.

^s 4.33 : Buhashe b'okujira ebisômerîne by'okuyêrekana oku ebinwa byâbo biri by'okuli.

^t 4.36 : Mwana w'oburhulirizi: kwo kuderha oyish'irhuliriza,

ἄνθρωπος ἐφ' ὃν γέγονει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

The Believers Pray for Boldness

²³ Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπαν. ²⁴ οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἤραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ εἶπαν, Δέσποτα, σὺ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ²⁵ ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἰπών, Ἰνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; ²⁶ παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. ²⁷ συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλαῶτος σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, ²⁸ ποιῆσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ βουλή [σου] προώρισεν γενέσθαι. ²⁹ καὶ τὰ νῦν, κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, ³⁰ ἐν τῷ τῇ χειρᾷ [σου] ἐκτείνειν σε εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. ³¹ καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας.

All Things in Common

³² Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν καρδία καὶ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. ³³ καὶ δυνάμει μεγάλη ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. ³⁴ οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων ³⁵ καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, διεδίδετο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν. ³⁶ Ἰωσήφ δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρναβᾶς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον υἱὸς παρακλήσεως, Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, ³⁷ ὑπ' ἀρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ πωλήσας ἤνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν πρὸς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

5

Ananiya na mukâge Safira

¹ Mulume muguma, izino lyâge ye Ananiya, bo na mukâge Safira baguza ishwa lyâbo. ² Anacisinga obwenge bo na mukâge mpu bayôrhane kw'eyo ngulo, n'ecindi cigabi acihêkera Entumwa. ³ Petro anacimubwîra, erhi: «Ananiya, cirhumire Shetani akuyanka omurhima, anakushumika mpu onywêrhere Mûka Mutagatifu onayôrhane ecigabi c'engulo y'ishwa lyâwe? ⁴ Ka lirhâli lyâwe, k'orhânali ogwêrhe obuhashe b'okuliyôrhana? N'ene oliguza, k'orhâli ogwêrhe obuhashe bw'okukolêsa engulo yalyo oku olonzize? Ngahi omurhima gw'okujira ntyo gwacirhenzirage? Arhali bantu warhebire, ci Nnâmahanga». ⁵ Erhi ayumva ezo nderho, Ananiya acidûrha oku idaho arhengamwo omûka. Abayumvagya okwo boshi bakajuguma. ⁶ Abâna b'emisole bayimuka, baboha gulya murhumba, baj'igubisha. ⁷ Erhi ehisanzi hya nsà nk'isharhu higera, mukâge ayisha arhamanyiri !uhi na !uhi. ⁸ Petro anacimudôsa, erhi: «Mbwîra, ka yo ngulo mwaguzize ishwa linyu eyi?» Naye, erhi: «Neci, y'eyo». ⁹ Obwo Petro amubwîra, erhi: «Kurhi okwo mwasingire obwenge mpu murhandule Mûka Mutagatifu? Lola! abarheng'ibisha balo baciri oku magulu aha luso: nawe bakujâna. ¹⁰ Ho n'aho acidûrha aha magulu gâge, arhengamwo omûka. Balya bana b'emisole erhi baja omu nyumpa, bashimâna amafa; bamuhêka, bamubisha aha burhambi bw'iba^u. ¹¹ Ekleziya yoshi yayôboha bwenêne, na ngasi boshi bayumvîrhe okwo bakageramwo omusisi.

Entumwa zajira bisômerîne binji

¹² Entumwa zakag'ijira ebimanyîso n'ebisômerîne binji omu lubaga. Boshi haguma bakag'ibêra omu mbaraza ya Salomoni, ¹³ na nta wundi muntu waderhaga mpu abajamwo, ci erhi n'olubaga lwoshi ludwîrhe lwabakunga. ¹⁴ Bantu banji, abalume n'abakazi, bakayemêra Nyakasane, na ntyo abemêzi bakayushûka. ¹⁵ Ciru bakalêrha abalwâla oku ncingo n'omu bushîro n'okubahira omu njira, mpu lyo hano Petro agera, ciru ecizunguzungu câge cigerakwo muguma muli bo. ¹⁶ Engabo y'abantu yakarhenga ciru n'omu bishagala by'eburhambi bw'e Yeruzalemu, bakalerha abalwâla n'abantu balimwo shetani, na boshi bakafuma.

^u5.10 : Ecâha c'Ananiya bona mukâge Safira kwâli kulonz'irheba Entumwa erhi kusîma ensara-nga kurhuma.

Entumwa zagwârha zanalikûzibwa na Nnâmahanga

¹⁷ Okubundi omudâhwa mukulu n'aba bâli boshi, bo balya b'omurhwe gw'Abasaduceyi, babijamwo, banayumva balumirwe. ¹⁸ Banacigwârha Entumwa, bazihira omu mpamikwa y'abantu boshi. ¹⁹ Ci erhi kuba budufu, Malahika wa Nyakasane ayigula enyumvi z'empamikwa, n'erhi abahisa embuga, ababwîra, erhi: ²⁰ «Gendagi, muje omu ka-Nyamuzinda, mukayigîriza olubaga ebinwa byoshi by'obwo Buzîne^v». ²¹ Bayumva ako kanwa, n'erhi bunaca, baja omu ka-Nyamuzinda, barhondêra okuyigîriza.

Entumwa zahêkwa e kagombe

Lero omudâhwa mukulu anacyiyisha bo n'aba bâli boshi. Bahamagala abashamuka b'ibano likulu na ngasi bagula b'omu bene Israheli. Okubundi ba-rhuma abajîlêrha Entumwa omu mpamikwa. ²² Ci abo baganda erhi bahika, mpu bayigule empamikwa, bababula. Banacigaluka, baderha, mpu: ²³ «Rhwashimanyire empamikwa eri nyigale bwinjinja n'abalanzi bayimanzire aha nyumvi. Ci ene rhuyigula, rhurhashimanyiremwo ndi». ²⁴ Erhi bayumva okwo, omurhambo w'aka-Nyamuzinda n'abajinji b'abadâhwa bazânwa, bakadôsanya mpu lero kwo kurhi okwo. ²⁵ Obwo banacyiyisha muntu muguma, ababwîra, erhi: «Balya bashi mwashwêkaga, bo bano bali omu ka-Nyamuzinda bayigîriza olubaga!» ²⁶ Omurhambo w'aka-Nyamuzinda anacyiyija bo n'abambali, alêrha Entumwa. Ci nta kubi abajirire, bulya bâli'yôbobire olubaga, mpu lwankababanda amabuye. ²⁷ Erhi baba bamabahisa, babayimanza ekarhî k'ihano. Omudâhwa mukulu abadôsa, erhi: ²⁸ «Ka rburhammuhanzagya n'obwâlaga nti murhakâg'iyigîriza muli eryo izîno? Mw'oyo mwalumîzize enyigîrizo zinyu omu Yeruzalemu! Wabona mwalonza omuko gw'oyo muntu rhube rhwe gutumuzibwa!» ²⁹ Petro n'ezindi Ntumwa bashuza, mpu: «Kukwânîne okuyumva Nyamuzinda kulusba abantu. ³⁰ Nyamuzinda wa balarha afûsize Yezu mwayîrhaga erhi mumumanika oku murhi. ³¹ Y'oyo ye Nnâmahanga, oku bubashc bw'okulyo kwâge, ajizire mwâmi na Muciza, mpu Iyo Israheli aciyu-njuza anababalirwe ebyâha. ³² Rhw'ono rhuli babamîrizi b'ebyo rhwe na Mûka Mutagatifu Nyamuzinda ashobôzagya abamuyumva». ³³ Erhi bayumva okwo, bakunira bwenêne, ciru balonza okubayîrha.

Gamaliyeli aderhera Entumwa

³⁴ Obwo Mufarizeyi muguma, mpu ye Gamaliyeli, anacyimuka omu ihano. Ali mulenga omu Marhegeko, ànali mukengwa omu lubaga lwoshi. Anacirhegeka mpu barhang'ihulusa hitya abo bantu. ³⁵ Okuhandi anacibwîra abagula b'ihano, erhi: «Bene-Israheli, mucirhonde, mumanye kwinja kurhi mwajira aba bantu. ³⁶ Harhacigera nsiku, Tohodozi anacizûka, aderha mpu ali muntu muzibu. Bantu magana nk'ani bamushimba. Anacyîrhwa, n'abâli bamamuyemêra boshi bashandabana, bahirigirha. ³⁷ Enyuma z'oyo, galya mango бага-njaga abantu, hàyisha Yuda w'e Galileya, na bantu barhali banyi bàmushimba. Naye kufa afîre, n'abashimbûlizi bâge boshi bashandabana. ³⁸ Na bunôla, lek'i-mmubwîre: murhashimbululaga aba bantu, mubaleke. Bulya ehibali emurhima n'ebibadwîrhe bajira, akaba biri bya bantu, byâfananda; ³⁹ ci akaba kwo binali biri bya Nnâmahanga, murhashe okubishâba. Mumanye mwankaba nka Nyamuzinda ye mukozize!» Bayumva ihano lyâge. ⁴⁰ Banacihamagala Entumwa, n'erhi baha bamazishûrha emikoba, bazihanza okushub'ija bayigîriza oku izîno Iya Yezu, bazilika. ⁴¹ Bôhe barhenga aha kagombe baja bacîshinga, bulya bâli bagwêrhe iragi ly'okukozwa enshonyi izîno Iya Yezu lirhumire. ⁴² Na ngasi lusiku, omu ka-Nyamuzinda n'omu nyumpa, barhahusagya okuyigîriza n'okuhanûla Emyanzi y'Akalembe ya Yezu Kristu.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 5

Ananias and Sapphira

¹ Ἀνὴρ δὲ τις Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφίρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώλησεν κτῆμα ² καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίης καὶ τῆς γυναικός, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. ³ εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; ⁴ οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενεν καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ θεῷ. ⁵ ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους πεσὼν ἐξέψυξεν, καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας. ⁶ ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ⁷ Ἐγένετο δὲ ὡς ὥρων τριῶν διάστημα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός εἰσῆλθεν. ⁸ ἀπεκρίθη δὲ πρὸς αὐτὴν Πέτρος, Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, τοσούτου. ⁹ ὁ δὲ Πέτρος πρὸς αὐτήν, Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι

^v5.20 : Obwo Buzîne bwo Buzîne bw'inema Iya Nnâmahanga ruhâbwa oku izîno Iya Nnawirhu Yezu.

τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ καὶ ἐξοίσουσίν σε. ¹⁰ ἔπescen δὲ παραχρῆμα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν· εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκρὰν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ¹¹ καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Many Signs and Wonders Performed ¹² Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα πολλὰ ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ Στοᾷ Σολομῶντος, ¹³ τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. ¹⁴ μᾶλλον δὲ προσ-ετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ, πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ¹⁵ ὥστε καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθεῖναι ἐπὶ κλιναρίων καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. ¹⁶ συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων Ἰερουσαλὴμ φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. Persecution of the Apostles ¹⁷ Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὐσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου ¹⁸ καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ¹⁹ ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἀνοίξας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς ἐξαγαγὼν τε αὐτοὺς εἶπεν, ²⁰ Πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. ²¹ ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτοὺς. ²² οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρέται οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ· ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν ²³ λέγοντες ὅτι Τὸ δεσμωτήριον εὗρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύλακας ἐστῶτας ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὗρομεν. ²⁴ ὥς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὃ τε στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν τί ἂν γένοιτο τοῦτο. ²⁵ παραγενόμενος δὲ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι Ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἐστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. ²⁶ τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαὸν μὴ λιθασθῶσιν. ²⁷ Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς ²⁸ λέγων, [Οὐ] παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἰερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ²⁹ ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν, Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. ³⁰ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἠγείρεν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου ³¹ τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτήρα ὕψωσεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ [τοῦ] δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ³² καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. ³³ Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο καὶ ἐβούλοντο ἀνελεῖν αὐτοὺς. ³⁴ ἀναστὰς δὲ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος ὀνόματι Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω βραχὺ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι ³⁵ εἰπέν τε πρὸς αὐτοὺς, Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλλετε πράσσειν. ³⁶ πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοδᾶς λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ὃν προσεκλίθη ἀνδρῶν ἀριθμὸς ὡς τετρακοσίων· ὃς ἀνῆρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. ³⁷ μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κάκεῖνος ἀπώλετο καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. ³⁸ καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἄφετε αὐτοὺς· ὅτι ἐάν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλή αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται, ³⁹ εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτοὺς, μήποτε καὶ θεομάχοι εὕρεθῇτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ ⁴⁰ καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους δεῖραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυσαν. ⁴¹ Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀτιμασθῆναι, ⁴² πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν.

II. Abaja-bugo barhanzi

Abashamasi nda

¹Byanaciba ntyo! Erhi abaganda baja baluga, Abagereki^w bakacidudumira Abayahudi, bulya abakana bâbo bakâg'iyibagirwa omu burhabâle bwa ngasi lusiku. ²Balya ikumi na babiri bahamagala abaganda, bababwîra, mpu: «Kurhashingânîni rhuleke okuyigîriza akanwa ka Nnâmahanga, mpu Iyo rhukâgaba ebiryo. ³Mulonze muli mwe, bene wirhu, bantu nda bakengwa, abayunjwîre Mûka Mutagatifu n'obushinganyanya, bo rhwâhâ ogwo mukolo. ⁴Nirhu rhwêhe rhwâcîshwêkera oku kuharâmya n'okuyigîriza akanwa ka Nnâmahanga». ⁵Ehyo binwa byasîmisa abâhali boshi. Banacîshoga Stefano muntu wâlî oyunjwire obuyemêre na Mûka Mutagatifu, na Filipo, na Prokonî, na Nikanori, na Timoni, na Parimena, na Nikola, mushimbulizi w'e Antiyokiya. ⁶Banacibalêrhera Entumwa, n'erhi baba bâmashenga, bâbalambûlirakwo amaboko. ⁷Akanwa ka Nnâmahanga kalandâ, n'abaganda bâyushûka bwenêne omu Yeruzalemu; ciru n'abadâhwa banji bâshimba obuyemêre.

Stefano agwârhera n' Ahayahudi

⁸Naye Stefano ali ayunjwîre enshokano n'oburhwâlî, anakag'ijira ebisôme-rîne binji n'ebirhangâzo omu lubaga. ⁹Lero bantu baguma b'omu sinagogi ederhwa y'abarhengaga-omu-buja, n'ey'abantu b'e Sirena, n'ey'ab'e Aleksandri-ya, n'ab'e Silisiya, n'ab'e Aziya, bayisha bal'ijisa Stefano kadali. ¹⁰Ci barharhamag'ihimwa n'okurhimanya kwâge, bulya Mûka Mutagatifu wakag'imu-bwîriza ebi aderha. ¹¹Lero banacirheba abantu mpu baderhe oku bayumvîrhe aderha ebinwa by'okujâcira Musa na Nnâmahanga. ¹²Na ntyo bazûsa akavulindi omu lubaga n'omu bagula n'omu bashamuka b'ibano. Okubandi banacimurhibukira, bamugwârha, bamuhêka e kagombe. ¹³Balêrha abahamîrizi bw'obunywesi, mpu: «Oyu muntu arhahusa okulogorhera ahantu hatagatifu n'Amarhegeko. ¹⁴Ciru Rhowayumvagya aderba mpu Yezu, oyo w'e Nazareti, anâshâbe aha hantu^x aha, anabindule engeso rhwasigiragwa na Musa». ¹⁵Obwo abâlî omu ihano boshi erhi bamusinza, bâbona obusû bwâge buyôsire nka bwa malahika.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 6

The Appointment of the Seven

¹Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. ²προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπαν, Οὐκ ἄρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. ³ἐπισκέψασθε δέ, ἄδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτά, πλήρεις πνεύματος καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης, ⁴ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκατερήσομεν. ⁵καὶ ἤρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλῆθους καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρης πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχείας, ⁶οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. ⁷Καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἠύξανεν καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολὺς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.

The Arrest of Stephen

⁸Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ⁹ἀνέστησαν δὲ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, ¹⁰καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. ¹¹τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι Ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωϋσῆν καὶ τὸν θεόν ¹²συνεκίνησάν τε τὸν λαόν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς καὶ ἐπιστάντες

^w6.1 Abagereki bakacîdudumira Abayahudi , kwo duderha kurhi? -:Abagereki bo Bayahudi bakag'ishambâla n'okusoma Amandiko matagatifu omu cigereki. Bâgwêrhe esinagogi zâbozâbo. -Abayahudi bo Bayahudi baburhiragwa omu Buyahudi. Bakag'ishambâla eciharamiya, ci bakaâg'isoma Amandiko matagatifu omu cihabraniya erhi ciyahudi.

^x6.14 Aho hantu, ko ka-Nyamuzinda.

συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ¹³ ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγοντας, Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται λαλῶν ῥήματα κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου [τοῦτου] καὶ τοῦ νόμου ¹⁴ ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς. ¹⁵ καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὥσει πρόσωπον ἀγγέλου.

7

Stefano ayigiriza olubaga

¹ Okuhandi omudâhwa mukulu adôsa, erhi: «Ka kwo binali ntyo?» ² Naye ashuza, erhi: «Bene wirhu na balarha, muyumve! Nyamuzinda w'irenge abonekeraga larha Abrahamu amango aciri e Mezopotamiya, erhi a-rhaci'yûbaka e Harani, ³ amubwîra, erhi: «Orhenge omu cihugo cinyu na muli bene winyu, oje omu cihugo nakuyereka». ⁴ Arhenga obwo omu cihugo c'e Ka-Ideya, aj'iyûbaka e Haran. Erhi ishe afa, Nnâmahanga amurhenza eyo, amuleêrha mw'eci cihugo muyûbasiremwo buno. ⁵ Mw'eco cihugo, arhamuhaga cici, ciru ahankahirwa okugulu, ci amulaganya mpu anacimushobôzeco, cibe câge, ye n'iburha lyâge, n'obwo arhagwêrhe mwâna. ⁶ Kandi Nnâmahanga amu-bwîra npu iburha lyâge lyanârhang'ibêra ornu cihugo ca-bene, lihirwe omu buja, linakolerwe buligo myâka magana ani ⁷ Ci Nyamuzinda aderha, erhi: «Eryo ishanja lyanâbahire omu buja, niene nânamanye ogwâlyo. N'amango okwo kwâhwa, banagenda bayish'ikanshenger aha hantu». ⁸ Okubundi anacimuha eciragâne c'okukembûlwa. Na ntyo erhi aburha Izaki, amukembûla olusiku lwa kali munani. Naye Izaki kwo ajizire Yakobo ntyo, na Yokobo akujira balya bashakulûza ikumi na babiri. ⁹ Obuyagalwa bwarhuma bashakuluza bashomba Yozefu, bamuguza mpu ahêkwe e Misiri, ci Nnâmahanga âli baguma naye. ¹⁰ Amulikûza omu malibuko gâge goshi, amujira murhonyi na mushinganyanya omu masû ga Faraoni, mwâmi w'e Misiri, naye amujira murhegesi w'e Misiri n'ow'aha mwage hosh. ¹¹ Okubundi ishali lyanacizûka omu Misiri n'omu Kanani n'amalibuko manji, na bashakulûza babula ebi bankalya. ¹² Erhi Yakobo ayumva oku engano eri e Misiri, arhumayo bashakulûza obw'oburhanzi. ¹³ Obwa kabiri, Yozefu amanyi-bwa na bakulu bâge, na Faraoni amanya ecisisi câge. ¹⁴ Okubundi Yozefu arhumiza ishe Yakobo na bene wâbo boshi, oku bânali makumi gali nda na ba-rhanu. ¹⁵ Yakobo anaciyandagalira e Misiri, yo afîrîre na bashakulûza. ¹⁶ Babahêka e Sikemi, banababisha omu nshinda Abrabamu aguliraga bene-Hemori nsaranga e Sikemi. ¹⁷ Erhi amango amalaganyo Nnâmahanga alaganyagya Abrabamu gaba hofi, omulala gwayushûka gwanagandaza omu Misiri, ¹⁸ kuhika owundi mwâmi orhâl'imanyire Yozefu ayîma. ¹⁹ Oyo mwâmi ayengehera obûko bwirhu, alibuza balarha, ciru akabasêza mpu bakabulire orhubonjo rhwabo lyo rhulek'ilama. ²⁰ Ago mango Musa aburhwa, arhona emwa Nnâmahanga. Alerwa myêzi isharhu omu mw'ishe. ²¹ Erhi aba amakabulirwa, mwâli wa Faraoni amurhola, amulera nka mwâna wâge. ²² Ntyo Musa ayigîrizibwa obwe-nge bw'abantu b'e Misiri, aba mulume muzibu omu kuderha n'omu kukola. ²³ Erhi ayunjuza myâka makumi ani, ayumva enkumbu y'oku'irhangula bene wâbo, bene-Israheli. ²⁴ Ntishi kurhi abwîne badwîrhe barhindibuza mugu-ma, amurhabâla anamwihôlera, ayîrha olya muntu w'e Misiri. ²⁵ Ali amanyire mpu bene wâbo bayumva oku Nnâmahanga ol'ibaciza n'okuboko kwâge; ci bôbe barhatwaga ibuzibuzi. ²⁶ Erhi kuca, ashimâna abadwîrhe balwa, aderha mpu abafunga, ababwîra, erhi: «Bîra bâni, muli baguma! Cirhumire mwâka-shoshôbana ntya mwêne na nnene?» ²⁷ Olya wâli ohalalire owâbo amuhagalika, erhi: «Ewe, ndi wakujiraga mukulu nisi erhi mucîranuzi wirhu? ²⁸ Nkaba nani walonza okunyîrha nka kulya njo wayirhaga olya muntu w'e Misiri?» ²⁹ E-rhi Musa ayumva ako kanwa, acîyâkira, aj'iyûbaka omu cihugo c'e Madiyani, aburhirayo na bâna babiri ba burhabana. ³⁰ Erhi hagera myâka makumi ani, malahika amuyagânira omu ngulumira y'ishaka, omu irungu ly'entondo ya Sinayi. ³¹ Erhi Musa abona okwo, arhangâla; n'erhi aciderha mpu ayegera lyo abona bwinja, ayumva izû lya Nyakasa-ne, erhi: ³² «Nie Nyamuzinda wa bashakulûza bâwe, Nyamuzinda w'Abrahamu, Nyamuzinda w'Izaki na Yakobo!» Musa erhi akola adwîrhe ageramwo ogwa nyugunyû, arhaciderhaga mpu agalamire alole. ³³ Obwo Nyakasane amubwîra, erhi: «Rhenza enkwêrho zâwe omu magulu, bulya aha oli hali hantu hatagatifu. ³⁴ Neci, nabwîne amalibuko g'olubaga lwâni omu Misiri, n'omulenge gwâlo naguyumva; bw'obunyandagîre nti nducize. Yishaga, nkurhume e Misiri». ³⁵ Oyôla Musa banenaga, erhi baderba, mpu: «Ndi wakujiraga mukulu nisi erhi mucîranuzi wirhu?» ye Nnâmahanga arhumire mpu abakulire anabacize oku burhabâle bw'olya malahika wamubonekeraga omu ishaka. ³⁶ Ye wabarhenzagyamwo eci cihugo omu kujira ebisômerîne n'ebirhangâzo e Misiri n'omu Nyanja Ndukula, n'omu irungu myâka makumi ani. ³⁷ Oyo Musa ye wabwîraga bene-Israheli, erhi: «Nnâmahanga anammuhe omulêbi oli akani warhenga muli bene winyu». ³⁸ Galya mango bene-israheli bâli bacîgushire haguma omu irungu, ye wâli bo na malahika

wakag'imuganiza oku ntondo ya Sinayi erhi anali haguma na bashakulûza; ye wabwîzirwe ebinwa by'obuzîne mpu aruhise kuli byo. ³⁹ Ye bashakulûza bâlahiraga okuyumva! Ciru bamukoba, banacifinja okushubira e Misiri; ⁴⁰ babwîra Aroni, mpu: «Rhujirire banyamuzi-nda bakarhushokolera, bulya rhurhamanyiri oyu Musa warhurhenzagya e Misiri oku abîre». ⁴¹ Zo n'ezo nsiku, bajira enyana, barherekêrera eyo nshushano banajirira eciremwa c'enfune zâbo olusiku lukulu. ⁴² Iero Nyamuzinda anacibahindulira omugongo anabaleka mpu bakabarâmya emirhwe y'oku nku-ba, nka kulya kuyandisirwe omu citabu c'abalêbi, mpu: Ka hali embagwa mwambâgîre erhi enterekêro mwanterekerîre, bene-Israheli, mw'erya myâka makumi ani^y mwali omu irungu? ⁴³ Mwakabarhula ecirâlo ca Moloki n'enenyêzi ya nyamuzinda winyu Refani, ezo nshushano mwajiraga mpu mokaziharâmya! Nani nkolaga nammululiza kurhaluka e Babiloni». ⁴⁴ Omu irungu balarha bagwêrhe ecihando c'endagâno, kulya anali arhegesire owarhumaga Musa mpu acijire oku nshusho abonaga. ⁴⁵ Erhi baba bamacihâbwa, balarha bacihêka omu cihugo banyagaga galya mashanja Nnâmahanga alibirhagakwo embere zâbo, Yozwe ye wali cirongozi câbo; byâba ntyo kuhika amango ga Daudi. ⁴⁶ Anacirhona emwa Nnâmahanga, anashenga mpu ashobôle enshokano y'okuyûbakira Nyamuzinda wa Yakobo enyumpa. ⁴⁷ Salomoni ye wayishir'imuyu-bakira enyumpa. ⁴⁸ Ci ow'enyanya arhabêra omu nyumpa zayûbakagwa n'ama-boko g'abantu, nk'oku omulêbi adesire, erhi^z: ⁴⁹ «*Irunga yo ntebe y'obwâmi bwâni, n'igulu co cirhi c'amagulu gâni. Nyumpa nci mwanyûbakira, erhi hantu hahi nankarhamûkira? cinwa ca Nyakasane eco.*» ⁵⁰ Ka kurhali kuboko kwâni kwajiraga ebyo byoshi?» ⁵¹ Mwe bacikanyi-cirhagomba, aga marhwiri n'emi-rhima erhakembûlagwa, muyôrha mulahira okuyumva Mûka Mutagatifu! Kulya basho bâli kwo munalini ninyu^a! ⁵² Mulêbi ohi basho barhalibuzagya? Banizire abakâg'ilêba okuyisha kw'Omushinganyanya, olya muzind'ilenganya mwanamuyîrha. ⁵³ Mwe mwahîrwe na bamalahika Amarhegeko, murhanagashimbaga».

Stefano abandwa amabuye

⁵⁴ Erhi bayumva ebyo binwa, bakunira bwenêne banakahekenyera Stefano amîno. ⁵⁵ Ci yêhe, bulya ali ayunjiwîre Mûka Mutagatifu, anacigalamira enyanya, abona irenge Iya Nyamuzinda, na Yezu ayimanzire ekulyo kwa Nyamuzinda ⁵⁶ Anaciderha, erhi: «Namabona empingu eri nyigule, na Mwene-omuntu ayimanzire ekulyo kwa Nnâmahanga!» ⁵⁷ Banacibanda orhuhababo, bafuka amarhwiri, bacimwihunikakwo boshi caligumiza. ⁵⁸ N'erhi baba bamamurhenza omu lugo, bamubanda amabuye. Abahamîrizi^b bâli barherekîze emyambalo yâbo aha magulu g'omwâna w'obusole, izîno lyâge ye Saulu. ⁵⁹ Erhi baba bakola badwîrhe bamubanda amabuye, Stefano akâshenga, erhi: «Yagirwa Yezu, oyankirire omûka gwâni!» ⁶⁰ Okubundi anacifukama, ayakûza n'izû linene. erhi: «Nyakasane, orhabahôlaga eci câha!» n'erhi ayûs'iderha ako kanwa, anacirhengamwo omûka.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 7

¹ Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ² ὁ δὲ ἔφη, Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ θεὸς τῆς δόξης ὡφθῇ τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρρὰν ³ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ [ἐκ] τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. ⁴ τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατώκησεν ἐν Χαρρὰν. κάκειθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ μετώκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, ⁵ καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ οὐδὲ βῆμα ποδὸς καὶ ἐπηγγέιλτο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ⁶ ἐλάλησεν δὲ οὕτως ὁ θεὸς ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· ⁷ καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύουσιν κρινῶ ἐγώ, ὁ θεὸς εἶπεν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσίν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ⁸ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτόν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδῷ, καὶ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ Ἰακώβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. ⁹ Καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσήφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ ¹⁰ καὶ ἐξείλατο αὐτόν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου καὶ κατέστησεν αὐτόν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον καὶ [ἐφ'] ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ¹¹ ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Χανάν καὶ θλίψις μεγάλη, καὶ οὐχ ἡῦρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ¹² ἀκούσας δὲ Ἰακώβ ὄντα σιτία εἰς Αἴγυπτον ἐξαπέστειλεν τοὺς

^y7.42 : Amo 5, 25-27.

^z7.48 : Iz 66, 1-2.

^a7.51 : Erhi balahira okuyumva Musa n'Abalêbi

^b7.58 : Abahamîrizi bo bâli barhegesirwe okubanda amabuye barhanzi. Oyo saulu ye Mtagatifu Paolo, embere ayemêre Mwami Yezu.

πατέρας ἡμῶν πρῶτον. ¹³ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσήφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ καὶ φανερόν ἐγένετο τῷ Φαραῷ τὸ γένος [τοῦ] Ἰωσήφ. ¹⁴ ἀποστείλας δὲ Ἰωσήφ μετεκαλέσατο Ἰακώβ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἐβδομήκοντα πέντε. ¹⁵ καὶ κατέβη Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, ¹⁶ καὶ μετετέθησαν εἰς Συχέμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἑμμὼρ ἐν Συχέμ. ¹⁷ Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὠμολόγησεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ἠύξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ ¹⁸ ἄχρι οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος [ἐπ' Αἴγυπτον] ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. ¹⁹ οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας [ἡμῶν] τοῦ ποιεῖν τὰ βρέφη ἔκθετα αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ²⁰ ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς καὶ ἦν ἀστείος τῷ θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς, ²¹ ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ ἀνείλατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραῷ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. ²² καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς [ἐν] πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ. ²³ Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρεκονταετῆς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ τοὺς υἱούς Ἰσραήλ. ²⁴ καὶ ἰδὼν τινα ἀδικούμενον ἡμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ²⁵ ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφούς [αὐτοῦ] ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν σωτηρίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ συνήκαν. ²⁶ τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὥφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ συνήλλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην εἰπών, Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε· ἵνατί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ²⁷ ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο αὐτὸν εἰπών, Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; ²⁸ μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὃν τρόπον ἀνείλες ἐχθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ²⁹ ἔφυγεν δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. ³⁰ Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα ὥφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ³¹ ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμαζεν τὸ ὄραμα, προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι ἐγένετο φωνὴ κυρίου, ³² Ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. ³³ εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ κύριος, Λύσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐφ' ᾧ ἔστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. ³⁴ ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτούς· καὶ νῦν δεῦρο ἀποστέλλω σε εἰς Αἴγυπτον. ³⁵ Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἡρνήσαντο εἰπόντες, Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν; τοῦτον ὁ θεὸς [καὶ] ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. ³⁶ οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. ³⁷ οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς ὁ εἶπας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. ³⁸ οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν, ³⁹ ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον ⁴⁰ εἰπόντες τῷ Ἀαρών, Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἱ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἶδαμεν τί ἐγένετο αὐτῷ. ⁴¹ καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδῶλῳ καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ⁴² ἔστρεψεν δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν, Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος Ἰσραὴλ; ⁴³ καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μόλοχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ [ὑμῶν] Ῥαϊφάν, ⁴⁴ ^{**}τοὺς τύπους οὓς ἐποίησατε ^{**} προσκυνεῖν αὐτοῖς, ^{**}καὶ μετοικίᾳ ὑμᾶς ἐπέκεινα ^{**} Βαβυλῶνος. ⁴⁴ Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ καθὼς διατάχεται ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἐώρακεν ⁴⁵ ἦν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῴωσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυίδ, ⁴⁶ ὃς εὗρεν χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἡτήσατο εὐρεῖν σκηνώμα τῷ οἴκῳ Ἰακώβ. ⁴⁷ Σολομὼν δὲ οἰκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. ⁴⁸ ἀλλ' οὐχ ὁ ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει, ⁴⁹ Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι, λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; ⁵⁰ οὐχὶ ἡ χεὶρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα; ⁵¹ Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς αἰεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. ⁵² τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγειλαντας περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδότες καὶ φονεῖς ἐγένεσθε, ⁵³ οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. ⁵⁴ The Stoning of Stephen ⁵⁴ Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. ⁵⁵ ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδεν δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ ⁵⁶ καὶ εἶπεν, Ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ θεοῦ. ⁵⁷ κρᾶζαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν καὶ ὤρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν ⁵⁸ καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου, ⁵⁹ καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. ⁶⁰ θεὸς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.

Abakristu b'e Yeruzalemu balibuzibwa

¹ Na Saulu naye ali ayemîre mpu bayîrhe Stefano. Olwo lusiku lwonêne barhondêra okulibuza Ekleziya y'e Yeruzalemu. Boshi bashandabana omu mirhundu y'e Yudeya n'e Samariya, Entumwa zône zasigala. ² Abantu barhinya Nnâmahanga babisha Stefano, banamulakira bwenêne. ³ Naye Saulu erhi adwîrhe ashêreza Ekleziya; akasheshêrera omu nyumpa, akaba balume, akaba bakazi, akâgwârha n'okubira omu mpamikwa.

Filipo ayigîriza e Samâriya

⁴ Balya bashandabanaga, bagera hoshi hoshi omu cihugo, baja bayigîriza akanwa ka Nnâmahanga. ⁵ Filipo yêhe ayandagalira omu cishagala c'e Samaâriya, ayigîrizamwo Kristu. ⁶ Olubaga lwoshi lwanunirwa n'enyigîrizo zâge, bulya bakag'iyumva baderha ebirhangâzo akag'ijira, banakag'ibibona. ⁷ Kwo binali: banji bâlimwo shetani, akabarhengamwo aj'ayâma; na banji bâli baho-zire ebirumbu n'ebirema bakag'ifuma. ⁸ Mw'eco cishagala, abantu basîma bwenêne.

Omukurungu Simoni

⁹ Ci kwône mw'eco cishagala mwâli omulume mpu ye Simoni. Ali mukurungu, anakag'irhangâza abantu b'e Samâriya n'okuciderha muntu mukulu. ¹⁰ Boshi, abarbo n'abakulu, ye bakag'ibirakwo omurhîma. Bakag'iderha, mpu: «Oyu muntu bwo buhashe bwa Nyamuzinda, bulya baderha bukulu», ¹¹ Bâl'imuhizirekwo omurhîma ntyo, bulya kurhenga mîra akag'ibarhangâza n'amukurungu gâge. ¹² Ci erhi baba bamayemêra Filipo wakag'ibayigîriza Emyanzi y'Akalembe k'Obwâmi bwa Nnâmahanga n'izîno lya Yezu Kristu, abalume n'abakazi babatizibwa. ¹³ Simoni naye ayemêra, n'erhi ayûs'ibatizi-bwa, arhacirhengagakwo Filipo. Akarhangâla erhi akabona ebirhangâzo n'ebi-sômerîne bizibu akag'ijira. ¹⁴ Erhi Entumwa zâli e Yeruzalemu ziyumva oku Abasamâriya bayankirîre akanwa ka Nnâmahanga, zabarhumira Petro na Yowane. ¹⁵ Erhi bahika, babasengerera mpu bahâbwe Mûka Mutagatifu; ¹⁶ bulya muli bo ntaye âli asag'iyandagalira, ci bâli babatizîbwe kwônene oku izîno lya Nyakasane Yezu. ¹⁷ Obwo Petro na Yowane babalambûlirakwo amaboko, bâhâbwa Mûka Mutagatifu.

¹⁸ Erhi Simoni abon'oku Entumwa zakag'ihâna Mûka Mutagatifu omu kulambûla amaboko, abalerhera ensaranga, erhi: ¹⁹ «Mumpe nani kw'obwo buhashe, lyo ngasi oyu nalambûlirakwo amaboko ahâbwa Mûka Mutagatifu». ²⁰ Petro anacimushuza, erhi: «Okahera we n'ensaranga zâwe; wamanyire mpu wanagula ensbokano ya Nnâmahanga nsaranga! ²¹ Nta cigabi na nta mwanya ogwêrhe mw'ebi, bulya omurhîma gwâwe gurhashingânîni embere za Nnâmahanga. ²² Ociyunjuzagye kw'obwo bubî bwâwe, onashenge Nyamuzinda: kwankanaba akurhenza ezo nkengêro omu murhîma. ²³ Neci, mbwîne oku oyunjwire endulwe y'obubî onali mubohe n'emigozi y'ebyâha». ²⁴ Naye Simoni, erhi: «Mwêne mundagirage emwa Nyakasane, lyo ebyo odesire birhag'i-ntogera». ²⁵ Bôhe erhi baba bamahamîriza n'okuyigîriza akanwa ka Nyakasane, bâshubira e Yeruzalcmu, baja bayigîriza Emyanzi y'Akalembe omu mirhundu minji y'Abasamâriya.

Filipo abatiza omurhonyi w'Etiyopiya

²⁶ Malahika wa Nyakasane anacija aho, abwîra, Filipo, erhi: «Yimuka, oje oluhande lw'Ifu, mw'era njira eyandagîre kurhenga e Yeruzalemu kuja e Gaza; liri irungu». ²⁷ Anaciyimuka, agenda. Obwo hanacigera mulume muguma w'Etiyopiya. Ali mulamba murhonyi wa Kandasi, mwâmi-kazi w'Etiyopiya, na murhegesi w'ebirugu byâge byoshi. Al'iharâmya e Yeruzalemu, ²⁸ erhi anakola ashubûka, atamîre oku ngâle yâge, anadwîrhe asoma omu citabu c'omulêbi Izaya. ²⁹ Mûka Mutagatifu anacibwîra Filipo, erhi: «Kanya, ogwârhe eyo ngâle. ³⁰ Filipo anacikanya, ayumva adwîrhe asoma omu citabu c'omulêbi Izaya; amudôsa, erhi: «K'oyumvîrhe ebi odwîrhe wasoma?» ³¹ Naye, erhi: «Kurhi nankakuhasha na ntâye wampugûla?» Obwo anaciyinginga Filipo mpu ashonere oku ngâle yâge, anamutamale eburhambi. ³² Ecigabi c'Amandiko akag'isoma, c'eci: *Bamuhêsire nka cibuzi caj'ibâgwa; nka mwana-buzi orhabumbûla akanwa embere z'owamutwa obwôya, arhashagala bici.* ³³ Olubanja lwâge balutwira akagayo. Iburha lyâge ndi wânaliganje? Ntâye wahahîre bulya bamamukûla omu igulu ly'abazîne^c. ³⁴ Olya mulamba anacidôsa Filipo, erhi: «Mâshi mbwîra ndi oyo omulêbi ade-rhîre ntyo? Ka yêne nisi erhi wundi?» ³⁵ Okubundi Filipo anacimurhondêreza, arhondêra kuli ebyo binwa by'Amandiko, amuyigîriza Emyanzi y'Akalembe ya Yezu.

^c8.33 : Eyi milongo 32-33 eshushire Iz 53, 7-8; Akûlwa omu igulu ly'abazîne: Acîbwa en'igulu.

³⁶ Oku bali omu njira, barhinda ah'amîshi gâli. Olya mulamba amu-bwîra, erhi: «Amîshi aga; bici bicimpanzize okubatizibwa?» ³⁷ Naye Filipino amubwîra, erhi: «Akaba oyemîre n'omurhima gwâwe goshi, kwanahashikana». Ashuza, erhi: «Nyemîre oku Yezu Kristu ye Mugala wa Nyamuzinda». ³⁸ Anaciyimanza engâle, bombi bayandagalira omu mîshi, Filipino n'olya mulamba; amubatiza. ³⁹ Erhi baba bamarhenga omu mishi, Omûka gwa Nya-kasane gwashamula Filipino, n'olya mulamba arhacimubonaga. Ahira njira, aj'acîshinga. ⁴⁰ Filipino naye abona akola ali e Azoto; aja ayigîriza Emyanzi y'Akalembe omu bishagala byoshi, kuhika alinda ahika e Sezariya.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 8

Saul Persecutes the Church

¹ Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες δὲ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. ² συνεκόμεσαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. ³ Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακὴν.

The Gospel Preached in Samaria

4

Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διήλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. ⁵ Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς [τὴν] πόλιν τῆς Σαμαρείας ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. ⁶ προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. ⁷ πολλοὶ γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχοντο, πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν ⁸ ἐγένετο δὲ πολλὴ χαρὰ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ⁹ Ἄνθρωπος δὲ τις ὀνόματι Σίμων προὔπηρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων καὶ ἐξιστάνων τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ¹⁰ ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ καλουμένη Μεγάλη. ¹¹ προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῶ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτοῦς. ¹² ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ¹³ ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ, θεωρῶν τε σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας ἐξίστατο. ¹⁴ Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην, ¹⁵ οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσιν πνεῦμα ἅγιον ¹⁶ οὐδέ τι γὰρ ἦν ἐπ' αὐτῶν ἐπιτεταγμένος, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ¹⁷ τότε ἐπετίθεσαν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐλάβανον πνεῦμα ἅγιον. ¹⁸ ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδεται τὸ πνεῦμα, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα ¹⁹ λέγων, Δότε κάμοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ὡς ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. ²⁰ Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι ²¹ οὐκ ἐστίν σοι μερίς οὐδὲ κληρὸς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐναντὶ τοῦ θεοῦ. ²² μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου, ²³ εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ²⁴ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὡς εἰρήκατε. ²⁵ Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου ὑπέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλὰς τε κώμας τῶν Σαμαριτῶν εὐηγγελίζοντο. Philip and the Ethiopian Eunuch ²⁶ Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον λέγων, Ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν, αὕτη ἐστὶν ἔρημος. ²⁷ καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος Αἰθίοψ εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιοπῶν, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλὴμ, ²⁸ ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ καὶ ἀνεγίνωσκεν τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. ²⁹ εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ, Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ. ³⁰ προσ-δραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος Ἡσαΐαν τὸν προφήτην καὶ εἶπεν, Ἄρα γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ³¹ ὁ δὲ εἶπεν, Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην ἐὰν μὴ τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάνα καθεῖσαι σὺν αὐτῷ. ³² ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφρωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ³³ Ἐν τῇ ταπεινώσει** [αὐτοῦ] **ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη· τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; ὅτι αἶρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ³⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν, Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἐτέρου τινός; ³⁵ ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ³⁶ ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον ἐπὶ τι ὕδωρ, καὶ φησιν ὁ εὐνοῦχος, Ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; ³⁸ καὶ ἐκέλευσεν στήναι τὸ ἄρμα καὶ κατέβησαν ἀμφοτέρω εἰς τὸ ὕδωρ, ὃ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ³⁹ ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἤρπασεν

τὸν Φίλιππον καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος, ἔπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. ⁴⁰ Φίλιππος δὲ εὐρέθη εἰς Ἰζωτον· καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἔλθειν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

9

Saulu abonekerwa na Yezu anabatizibwa (22, 5-16; 26, 10-18)

¹ Ago mango, Saulu yêhe erhi kuhiga ahigîre abaganda ba Nyakasane mpu abayîrhe. Aja emw'omudâhwa mukulu, ² amuhûna amaruba g'okuja omu sinagogi z'e Damasi^d, mpu akabona abali mw'eyo Njira^e, akaba balume, akaba bakazi, abalêrhe bashwêke e Yeruzalemu. ³ Aligi omu njira yâge, ànali akola ahika hofi h'e Damasi, erhi obulangashane bwamanukaga oku nkuba bumufu-nika n'okumumolekera caligumiza. ⁴ Acirhimba oku idaho, ayumva izù lya- muyakûza, erhi: «Saulu, Saulu, bici wandibuziza^f?» ⁵ Saulu, erhi: «We ndi, Yagirwa?» Naye, erhi: «Nie^g Yezu odwîrhe walibuza. ⁶ Ci oyimangage, oje omu lugo, bakubwîra oku wâjira». ⁷ Aba bâli boshi bâli bayimanzire nka rhuduma erhi murhemuko guruhuma: bakag'iyumva izù, ci barhabonaga ndi. ⁸ Saulu anaciyimuka, n'erhi alambula amasù, arhabonaga bici. Bamugwârhira oku kuboko, bamuhisa omu Damasi. ⁹ Ajira nsiku, isharhu mw'olwo lugo, arhabona, arhalya arhananywa. ¹⁰ E Damasi yali omuganda, izîno lyâge Ananiya, Nyakasane amubonekera, amubwîra, erhi: «Ananiya!» Naye, erhi: «Nie ono, Yagirwa!» ¹¹ Nyakasane ashubiza, erhi: «Yimuka, oje omu njira ederhwa Nshingânîne; ongezeyo omuntu oderhwa Saulu w'e Tarsi omu mwa Yuda. Bwo bunola adwîrhe ashenga, ¹² anabwîne omulume, izino lyâge Ananiya, aja omu ali, anambulambûlirakwo amaboko mpu amuhûrhûle». ¹³ Ananiya anacishuza, erhi: «Waliha, nayumvîrhe banji baderha olw'oyo mulume n'amabî goshi ajîrîre abatagatifu^h bâwe e Yeruzalemu. ¹⁴ N'obûla ali aha, abajinji b'abadaâhwa bamuhîre obuhashe bw'okushwêka ngasi abashenga izîno lyâwe». ¹⁵ Ci Nyakasane amubwîra, erhi: «Genda, bulya oyo muntu nacîmwishozire nti mmukolêse oku kumanyîsa izîno lyâni omu mashanja g'abapagani, n'omu bâmi, n'omu bene-Israheli. ¹⁶ Niene nacimuyereka ebi alembera byoshi izîno lyâni lirhumire». ¹⁷ Ananiya anacilikûla, aja omu nyumpa, amulambûlirakwo amaboko, amubwîra, erhi: «Saulu, mwene-wirhu, Nyakasane ontumire, mpu lyo ozibûka amasù onayunjule Mûka Mutagatifu». ¹⁸ Ho na halya, ebiri nka magamba byamurhenga omu masù, ahûrhûka; n'erhi ayimuka, abatizibwa. ¹⁹ Okubundi alya, ayumva amashub'izibuha. Abêra nsiku nyi haguma n'abaga-nda b'e Damasi.

Saulu ayigîriza e Damasi

²⁰ Ho n'aho, arhondêra akuyigîriza omu sinagogi oku Yezu ye Mugala wa Nnâmahanga. ²¹ Abakag'iyumva boshi, barhangâla, mpu: «K'arhali y'olya wakazag'irhindibuza abashenga ery'izîno e Yeruzalemu? K'arhanali kubagwaârha kumudwîrhe eno, mpu abahêkere abajinji b'abadâhwa?» ²² Ci Saulu aja azibuha, anakayagîriza Abayahudi b'e Damasi n'okubayereka oku Yezu ye Kristu. ²³ Erhi kugera nsiku zirhali nyi, Abayahudi bamujirira ihano mpu bamuyîrhe. ²⁴ Ci Saulu amanya emihigo yabo. Bakâlanga enyumvi budufu na mûshi mpu lyo bamuyîrha. ²⁵ Lero abaganda bamuyanka budufu, bamuhira omu cirhimbiri, bamuhonya oku lukuta.

Saulu e Yeruzalemu (Gl 1, 18-19)

²⁶ Erhi ahika e Yeruzalemu, akâlonza okuja omu baganda; ci boshi bakag'i-muyôboha, bulya barhayemêraga oku naye ali akola muganda. ²⁷ Lero Ba-rnaba anacimuyanka, amuhêkera Entumwa, arhondêra abaganîrira oku Nya-kasane abonekeraga Saulu omu njira anamuderheza, anababwîra oburhwâli bwâge e Damasi omu kuyigîriza izîno lya Yezu. ²⁸ Kurhenga aho, akâgenda bo nabo omu Yeruzalemu, anakâyigîriza izîno lya Yezu buzira bwôba. ²⁹ Ciru akâshimba Abagereki n'okubajîsa kadali. Ci bôhe bakâlonza okumuyîrha. ³⁰ Abâbo erhi bamanya okwo, bamugalukana e Sezareya, kwo na kumuhêka e Tarsi.

^d9.2 Damasi kandi rhwanamuderha Damasko, cinwa ciyegire DAMASHEK w'e Cihebraniya

^e9.2 : Eyo «Njira» gwo mulala gw'abemêzi n'olugendo lwâbo.

^f9.4 : bici wandibuziza, bici wandibuliza, kurhi oku wandibuza

^g9.5 : Nie Yezu odwîrhe walibuza: Ngasi eci bajirira abaganda ba Yezu, bo bakristu, erhi yêne baciîrîre (Mt 10, 40-42).

^h9.13 Abatagatifu, aha kuli kuderha: Abatagatifu: abemêzi, abakristu.

Omurhûla omu Ekleziya

³¹ Obwo erhi Ekleziya eri n'omurhûla omu Yudeya yoshi, n'omu Galileya, n'omu Samâriya; yakâja yayushûka nka nyumpa yayûbakwa, yanazibuha omu kurhinya Nyakasane, na Mûka Mutagatifu ayiyunjuza oburhûlirizi bwâge.

Petro afumya Eneya e Lida

³² Byanaciba ntyo! Petro anacija arhangula abatagatifu boshi, ahika n'emwa abatagatifu b'e Lida. ³³ Ashimâna omuntu, izîno lyâge Eneya, wali myâka munani arharhenga omu bushîro bwâge, bulya âli ahozire ebirumbu. ³⁴ Petro anacimubwîra, erhi: «Eneya, Yezu Kristu amakufumya! Yimuka, obambe wene encingo yâwe». Ayimuka ho na halya. ³⁵ Erhi abantu b'e Lida n'ab'e Saroni bamubona, bahinduka bashimbûlizi ba Nyakasane.

Petro afîla Tabita e Yope

³⁶ Omu baganda b'e Yope mwâli omukazi, izîno lyâge Tabita, kwo kuderha kashafu. Akag'ijira minja manji, anakag'irhabâla abakenyi. ³⁷ Lero mw'ezo nsiku anacilwâla anafa. Erhi bayûs'imushuka, bamuhira omu nyumpa y'enyanya. ³⁸ Bulya Lida arhali kuli na Yope, erhi abaganda bayumva oku yo Petro ali, bamurhumira bantu babiri, mpu: «Mâshi oyishe duba, oje emwirhu!» ³⁹ Petro ayimuka, ahira njira boshi nabo. Erhi ahika, bamujâna omu nyumpa y'enyanya. Abakana boshi bamugorha, bakâlaka n'okumuyereka emyenda n'emyambalo Tabita akag'ijira erhi aciri nabo. ⁴⁰ Petro ahulusa abamuli boshi, anacifukama, ashenga Nnâmahanga. Okuhandi ahindamukira emunda omurhumba gwâli, aderha, erhi: «Tabita, zûka! Anacilambûla amasû, n'erhi abona Petro, atamala. ⁴¹ Petro amugwârhirira oku kuboko, amuyimusa. Ana-cihamagala abatagatifu n'abakana, abayêrekaye mugumaguma. ⁴² Ogwo mwanzi gwamanyikana omu Yope yoshi, na banji bayemêra Nyakasane. ⁴³ Petro abêra nsiku zirhali nyi e Yope, ahanda aha mw'omuhuzi w'empu muguma, izîno lyâge Simoni.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 9

The Conversion of Saul (Ac 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ ² ῥητήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ. ³ ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίξιν τῇ Δαμασκῷ, ἐξαίφνης τε αὐτὸν περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ⁴ καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις; ⁵ εἶπεν δέ, Τίς εἶ, κύριε; ὁ δέ, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις ⁶ ἀλλ' ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λαληθήσεται σοι ὃ τί σε δεῖ ποιεῖν. ⁷ οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς μηδὲνα δὲ θεωροῦντες. ⁸ ἠγέρθη δὲ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεωγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ οὐδὲν ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. ⁹ καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν. ¹⁰ Ἦν δὲ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἐν ὁράματι ὁ κύριος, Ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε. ¹¹ ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν, Ἀναστάς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην Εὐθεῖαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰουδᾶ Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται ¹² καὶ εἶδεν ἄνδρα [ἐν ὁράματι] Ἀνανίαν ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ [τὰς] χεῖρας ὅπως ἀναβλέψῃ. ¹³ ἀπεκρίθη δὲ Ἀνανίας, Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὅσα κακὰ τοῖς ἁγίοις σου ἐποίησεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ¹⁴ καὶ ὥδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δεῖν πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. ¹⁵ εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ κύριος, Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων υἱὼν τε Ἰσραὴλ ¹⁶ ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ¹⁷ Ἀπήλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας εἶπεν, Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέν με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἥ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. ¹⁸ καὶ εὐθέως ἀπέπεσαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε καὶ ἀναστάς ἐβαπτίσθη ¹⁹ καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν.

Saul Preaches at Damascus

Ἐγένετο δὲ μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινὰς ²⁰ καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσεν τὸν Ἰησοῦν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ²¹ ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας εἰς Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὥδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; ²² Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνεν [τοὺς] Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Saul Escapes from the Jews ²³ Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν ²⁴ ἐγνώσθη δὲ τῷ

Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν ²⁵ λαβόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. Saul at Jerusalem ²⁶ Παραγενόμενος δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπείραζεν κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶν μαθητῆς. ²⁷ Βαρναβᾶς δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν τὸν κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ²⁸ καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ, παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, ²⁹ ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν. ³⁰ ἐπιγινόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν. ³¹ Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχεν εἰρήνην οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνετο.

The Healing of Aeneas

³² Ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδα. ³³ εὔρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπὸν τινα ὀνόματι Αἰνέαν ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττου, ὃς ἦν παραλελυμένος. ³⁴ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος, Αἰνέα, ἰαταί σε Ἰησοῦς Χριστός· ἀνάστηθι καὶ στρώσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. ³⁵ καὶ εἶδαν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδα καὶ τὸν Σαρῶνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον.

Dorcas Restored to Life

³⁶ Ἐν Ἰόππῃ δὲ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ ἐλεημοσιῶν ὧν ἐποίει. ³⁷ ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ ἔθηκαν [αὐτὴν] ἐν ὑπερώῳ. ³⁸ ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδας τῇ Ἰόππῃ οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες, Μὴ ὀκνήσῃς διελθεῖν ἕως ἡμῶν. ³⁹ ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῶον καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὔσα ἡ Δορκάς. ⁴⁰ ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος καὶ θείς τὰ γόνατα προσηύξατο καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν, Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνέκαθισεν. ⁴¹ τοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν· φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. ⁴² γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν κύριον.

10

Petro aja emwa Korneliyo

¹ E Sezareya yabaga mulume muguma, mpu ye Korneliyo. Ali mu-rhegesi w'engabo ederhwa y'Abatalyano.² Ali muntu mwinja, anarhi-nyaga Nnâmahanga, ye n'ab'aha mwage. Akag'irhabâla bwenêne olubaga, anakag'iharâmya Nnâmahanga burhahusa. ³ Lero, anacibonekerwa. Zâli nka nsà mwenda z'omûshi. Abona bwinjinja malahika wa Nyakasane aja omu mwâge, anamubwîra, erhi: «Korneliyo!» ⁴ Erhi amusinza, obwôba bwamugwaârha, amudosa erhi: «Kurhi, Yagirwa?» Malahika amushuza erhi: «Ensengero zâwe n'oburhabâle warhabîremwo abakenyi byâhisire embere za Nyakasane, byanarhuma akukengêra. ⁵ Ci orhumage abantu e Yope, bakuhamagalire Simoni, oderhwa Petro. ⁶ Ahanzire aha mw'omuhuzi rnuguma w'empu, izîno lyâge Simoni, ayûbaka hofi n'enyanja». ⁷ Erhi, olya malahika wakag'imuganiza agenda, ahamagala bambali babirhi, abahirakwo n'omusirika orhinya Nyakasane, muguma w'omu balalizi bâge. ⁸ N'erhi aba amabaganîrira byoshi, abarhuma e Yope.

⁹ Erhi kuca, na balya bantu nabo erhi bakola bali omu njira hofi n'olugo. Petro arheremera oku nyanya ly'enyumpa mpu aj'iharâmya; yali nka nsà ya kali ndarhu. ¹⁰ Lero ishali lyamuluma, alonza okulya. Erhi baba bakola badwîrhe bamurheganyiza, ayagânwa. ¹¹ Abona amalunga gayiguka, mwamanuka oguli nka mwenda munene, mushwêke mpande ini, gwajagwayêrera gwanayandagalira ebw'idaho. ¹² Gwalimwo ensimba zoshi, n'enjoka n'ecibulubulu, n'ebinyunyi. ¹³ Ayumva izu lyamubwîra erhi: «Petro! Yimuka, oyîrhe, onalye!» ¹⁴ Naye Petro, erhi: «Nanga, mâshi Nyakasane, ntankahemuka! Nta mango nsig'ilya oku byankarhuma omuntu azira erhi ahumâna! ¹⁵ Liry'izû lyashub'imubwîra, erhi: «Ebi Nyakasane azirwîre, omanyè wankaderha mpu byanahumânya? ¹⁶ Kwaba ntyo, kasharhu koshi, n'aho honênè gulya mwenda gwashubira e malunga. ¹⁷ Oku Petro adwîrhe arhimanya mpu lero byo bici cebyo anabwîne, balya bantu bal'irhumirwe na Korneliyo, erhi baba bamadôsa aha mwa Simoni, bâlamusa. ¹⁸ Banaciyakûza, badôsa

ⁱ10.1 : Abasirika b'eyo ngabo bàli b'e Italiya.

erhi ho Simoni oderhwa Petro ahanda aho. ¹⁹ Oku Petro acidwîrhe arhimanya ko birya abonaga, Mûka Mutagatifu amubwîra, erhi: «Hali abalume badwîrhe bakulonza. ²⁰ Yimuka, oyandagale, ogende mweshi nabo buzira kurhindira, bulya niene nabarhumaga». ²¹ Petro anaciyandagalira emunda abo bantu bali, ababwîra, erhi: «Nie ono nie mudwîrhe mwalonza. Bici bimudwîrhe?» ²² Bashuza, mpu: «Omurhegesi w'abasirika, Korneliyo, muntu mwinja orhinya Nyakasane, mukengwa omu ishanja ly'Abayahudi lyoshi, abwîzirwe na malahika mpu akuhamagale aha mwâge, anayumve ebinwa byâwe». ²³ Petro abahêka omu nyumpa, anabahandîsa.

Erhi buca, ahira njira, agenda boshi nabo; na bâbo baguma b'e Yope bamulusa. ²⁴ Erhi bushub'ica, aja omu Sezareya. Korneliyo akag'ibalinda, âli erhi anarhumizize bene wâbo n'abîra bâge b'omurhima. ²⁵ Erhi Petro ahika aha kâ, Korneliyo amujayo, acirhimba aha magulu gâge, aharâmya. ²⁶ Ci, Petro amuyimanza erhi: «Yimuka, nani ndi muntu kwône». ²⁷ Banacija baganira, baja omu nyumpa; ashimanamwo engabo y'abantu bacigushiremwo. ²⁸ Okuha-ndi ababwîra erhi: «Murhabiri oku Omuyahudi ahanzîbwe okushangira n'omunya-mahanga erhi okuja omu mwâge^j. Ci niehe Nyamuzinda ambwîzire mpu irhondo ntacihîra nkaderha nti omuntu ali munjoga nisi erhi ahumânyire. ²⁹ Co carhumire ntajira kadali ene mumpamagala. Mumbwîrage eci mumpamagalîre». ³⁰ Korneliyo amubwîra, erhi: «Ene lwo lusiku lwa kani: nka gano mango kandi, nali omu mwâni ndwîrhe nashenga omu nsâ ya kali mwenda; lero nanacibona omuntu oyambîrhe emyambalo yalangashana ayimanzire embere zâni. ³¹ Ambwîra, erhi: «Nyakasane ayumvirhîze ensengero zâwe. anakengîre oburhabîle orhabâlamwo abakenyi. ³² Ci orhumage abantu e Yope, bakuhamagalire Simoni, oderhwa Petro. Ahanzire aha mw'omuhuzi w'empu muguma, izîno lyâge Simoni, hofi n'enyanja. ³³ Ho n'aho nakurhumiza; nawe wajizire kwinja ene oyisha. Rhw'ono rhuyishirage embere zâwe, nti rhuyumvirhize ebi Nyakasane anakurhumire mpu orhubwîre».

Enyigîrizo za Petro aha mwa Korneliyo

³⁴ Okuhandi, Petro anacirhondêra okubabwîra erhi: «Neci, kwo binali, lero nabwînage oku Nyakasane arhajira kabôlo. ³⁵ Ci omu mashanja goshi, ngasi omurhinya n'okujira ebishingânîne, anamusîme. ³⁶ Arhumîre bene Israheli akanwa kâge mpu bayumve omwanzi gw'Akalembe gwadwîrhwe na Yezu Kristu: ye mwâmi w'abantu boshi. ³⁷ Murhabiri birya bizindîba omu Yudeya yoshi: oku Yezu w'e Nazareti arhangiriraga e Galileya erhi Yowane ayûs'ihanûla obubatizo. ³⁸ Mumanyire kurhi Nyamuzinda amushîzire amavurha g'okumuyunjuza Mûka Mutagatifu n'obuhashe. Akag'ikajira aminja, anakafumya abâli bagwêrhwe na shetani, bulya Nyamuzinda âli haguma naye. ³⁹ Nirhu, rhwe rhuli bahamîrizi b'ebi ajizire byoshi omu cihugo c'Abayahudi n'e Yeruzalemu, bagal'imuyîrha, bâmumanika oku murhi. ⁴⁰ Ci, oku lusiku lwa Kasharhu Nyamuzinda âmufûla, anamuha obuhashe bw'okucîyêrekana. ⁴¹ Arhacîyêrekaga olubaga lwoshi, ci balya bahamîrizi Nyakasane âli erhi acîshozire: rhw'ono rhwe rhwâlyaga rhwananywa naye erhi ayûs'ifûka omu bafû. ⁴² Arhurhuma mpu rhujîyigîriza olubaga, rhunahamîrize oku ye Nyamuzinda âjizire mutwi w'emmanja w'abazîne n'abafîre. ⁴³ Y'olya abalêbi boshi badesire mpu ngasi omuyemîre anâkulirwe ebyâha oku izîno lyâge».

Abarhali Bayahudi babatizibwa: bwo burhanzi abapagani bahâbwa obubatizo

⁴⁴ Oku Petro anacidwîrhe aderha, Mûka Mutagatifu ayandagalira balya bakag'iyumva akanwa ka Nyamuzinda boshi. ⁴⁵ Abemêzi boshi b'omu Buyahu-di bali balusize Petro, barhangâla erhi babona oku enshokano ya Mûka Muta-gatifu yahâbirwe abapagani nabo. ⁴⁶ Bakâbayumva baderha ezindi ndimi bânakuza Nyakasane. ⁴⁷ Okuhandi, Petro anacibabwîra erhi: «Aba bamahâbwa Mûka Mutagatifu akirhu, ka hali owankacihash'ibayima amîshi g'obubatizo?» ⁴⁸ Anacirhegeka mpu babatizibwe oku izîno lya Yezu Kristu. Banacimuhûna mpu ajire nsiku nsungunu emwâbo.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 10

Peter and Cornelius

¹ Ἀνὴρ δὲ τις ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, ² εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός, ³ εἶδεν ἐν ὁράματι φανερώς ὥσει περὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ, Κορνήλιε. ⁴ ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος

^j10.28 - 10, 28: Petro akola amanyire bwinja ebi abonaga kuli kuderha kuci. Omuyahudi arhankajire omu mw'omupagani erhi okushagira bo naye. Gwâli muziro; kwâli nka kulya erhi kuhuma oku ensimba n'enjoka n'ebinyunyi n'ebindi bihanzîbwe n'amarhegeko.

εἶπεν, Τί ἐστίν, κύριε; εἶπεν δὲ αὐτῷ, Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. ⁵ καὶ νῦν πέμψον ἄνδρας εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τινὰ ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος ⁶ οὗτος ξενίζεται παρὰ τινι Σίμωνι βυρσεῖ, ὃ ἐστίν οἰκία παρὰ θάλασσαν. ⁷ ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ ⁸ καὶ ἐξηγησάμενος ἅπαντα αὐτοῖς ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. ⁹ Τῇ δὲ ἐπαύριον, ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ ὥραν ἕκτην. ¹⁰ ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ ἤθελεν γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ αὐτῶν ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν ἕκστασις ¹¹ καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον καὶ καταβαῖνον σκευὸς τι ὡς ὁθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ¹² ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἔρπετά τῆς γῆς καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ¹³ καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν, Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε. ¹⁴ ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν, Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον. ¹⁵ καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, Ἄ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοῖνου. ¹⁶ τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρεῖς καὶ εὐθὺς ἀνελήμφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ¹⁷ Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὄραμα ὃ εἶδεν, ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα, ¹⁸ καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. ¹⁹ τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος εἶπεν [αὐτῷ] τὸ πνεῦμα, Ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦντές σε, ²⁰ ἀλλ' ἀναστὰς κατὰβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μὴδὲν διακρινόμενος ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. ²¹ καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν, Ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; ²² οἱ δὲ εἶπαν, Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὄλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαι σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. ²³ εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισεν. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναστὰς ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς καὶ τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. ²⁴ τῇ δὲ ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ²⁵ ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσ-εκύνησεν. ²⁶ ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, Ἀνάστηθι· καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. ²⁷ καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσ-ῆλθεν καὶ εὐρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ²⁸ ἔφη τε πρὸς αὐτούς, Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· κάμοι ὁ θεὸς ἔδειξεν μὴδὲν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον ²⁹ διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθεῖς. πυνθάνομαι οὖν τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; ³⁰ καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη, Ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην τὴν ἐνάτην προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἕστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῇ λαμπρᾷ ³¹ καὶ φησίν, Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ³² πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσεῶς παρὰ θάλασσαν. ³³ ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρὸς σέ, σὺ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ κυρίου. *Peter Speaks in Cornelius' House* ³⁴ Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα εἶπεν, Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἐστίν προσωπολήμπτης ὁ θεός, ³⁵ ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνῳ ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστίν. ³⁶ τὸν λόγον [ὅν] ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗτός ἐστιν πάντων κύριος, ³⁷ ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, ³⁸ Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. ³⁹ καὶ ἡμεῖς μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ [ἐν] Ἱερουσαλὴμ. ὃν καὶ ἀνεῖλαν κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου, ⁴⁰ τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρεν [ἐν] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, ⁴¹ οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστήναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ⁴² καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. ⁴³ τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. *Gentiles Receive the Holy Spirit* ⁴⁴ Ἐτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. ⁴⁵ καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται ⁴⁶ ἥκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη Πέτρος, ⁴⁷ Μήτις ὕδωρ δύναται κωλύσαι τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς; ⁴⁸ προσέταξεν δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆναι. τότε ἡρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

Carhumaga Petro aja omu mw'abapagani?

¹ Lero Entumwa na bene wirhu bàli omu Yudeya bamanya oku abapagani nabo bàyankirire oluderho lwa Nyamuzinda. ² Erhi Petro acirheremera e Yeruzalemu, abakembûle^k bamushimbulula, bamudôsa, mpu: ³ «Kurhi wàjaga omu mwa bantakembûlwa, wanalya mwe nabo?» ⁴ Petro anacibarhondêreza oku byabîre kwoshi kwoshi, erhi: ⁵ «Nal'indwîrhe nashenga omu cishagala ciderhwa Yope. Lero nanaciyagânwa, nabona eciri nka mwenda munene, mushwêke empande ini, gwaja gwayegera, gwamanuka, gwanjaho. ⁶ Nakâlolereza, nabonamwo ensimba zigenda na magulu ani, n'eby'erubala, n'enjoka n'ecibulubulu, n'orhunyunyi rhw'omu malunga. ⁷ Nanaciyumva izû lyambwîra, mpu: «Petro, yimuka, oyîrhe onalye!» ⁸ Nani, nashuza, nti: Nanga, mâshi Nyakasane, ntankahemuka! Nta mango nsag'ilya oku byankarhuma omuntu azira erhi ahumâna! ⁹ Ci liry izû lyarhengaga enyanya lyashuza obwa kabirhi, erhi: Ebi Nyakasane azirwîre, omanyè wankaderha mpu byanahumaânnya! ¹⁰ Kwaba ntyo kasharhu koshi, okuhandi birya byoshi byanacishubira emalunga. ¹¹ Muli ako kanya kwonênê, bantu basharhu balamusa: zali ntumwa z'e Sezareya zintumirwekwo. ¹² Mûka Mutagatifu anacimbwîra mpu ngende rhwe-shi nabo buzira kurhindira. Abala bene wirhu, oku banali ndarhu, nabo ba-nshimba, Rhwajâna omu mw'oyo mulume. ¹³ Arhuganîrira oku abonaga ma-lahika aja omu mwâge n'oku amubwîraga erhi: orhume abantu e Yope, bakuhamagalire Simoni, oderhwa Petro. ¹⁴ Akubwîra ebinwa byakuciza we n'omulala gwâwe gwoshi. ¹⁵ Erhi nciba nkolaga ndwîrhe nabarhondêreza, Mûka Mutagatifu abamanukirakwo nka kulya arhuyandagaliraga obw'oburhanzi. ¹⁶ Nanaciyibuka obwo kalya kanwa Nyakasane aderbaga, erhi: «Yowane akâgibatiza n'amîshi, ci mwêhe mwayishibatizibwa na Mûka. ¹⁷ Obwola Nyamuzinda abagabire nsbokano nguma na nirhu, rhwe rhwayemîre Nyakasane Yezu Kristu, ndigi ndi niono w'okuhagalika Nyamuzinda?» ¹⁸ Erhi bayumva ntyo, barhûlûla^l, banacikuza Nyamuzinda; mpu: «Neci, abapagani nabo^m, Nyamuzinda abahire obuciyunjuze bwabahisa oku buzîne!».

Ekleziya yarhangira e Antiyokiya

¹⁹ Nabo balya bashandabanaga erhi entambala yazûkaga amango ga Stefa-no erhuma, banacihârûla, bahika omu cihugo c'e Fenisiya, n'e Cipro, n'e Antiyokiya, ci barhayigîrizagya abarhali bayahudi oluderho lwa Nyamuzinda. ²⁰ Ci muli bo habonekana baguma b'e Cipro n'e Sireneya. Abôla erhi bahika e Antiyokiya, bâganiza Abagereki, banabayigîriza Nyakasane Kristu. ²¹ N'okuboko kwa Nyakasane kwâli haguma nabo, na bantu banji bayemêra Nyakasane banamushiga. ²² Ogwo mwanzi gwanacihika omu marhwiri ga Ekleziya y'e Yeruzalemu, na Barnaba arhumwa e Antiyokiya. ²³ Erhi ayihika, n'erhi abona enshokano ya Nyamuzinda, anacisîma, abahà boshi amahano g'okuserakwo Nyakasane n'omurhima gwoshi: ²⁴ bulya ali muntu mwinja, oyunjwîre Mûka Mutagatifu n'obuyemêre. Na ntyo bantu banji bashiga Nyakasane. ²⁵ Okubu-ndi, Barnaba anacija e Tarsi mpu alonze Saulu; ²⁶ n'erhi aba amamubona, amugalukana e Antiyokiya. Banaciyûsa mwâka mugumaguma mw'eyi Ekleziya, bayigîrizayo bantu barhali banyi, n'e Antiyokiya yo abaganda barhangiraga okuyirikwa *bakristu*.

Barnaba na Saulo barhumwa e Yeruzalemu

²⁷ Mw'ezo nsiku, abalêbi banacirhenga e Yernzalemn, baja e Antiyokiya. ²⁸ Banacirhengamwo muguma, izîno lyâge ye Agabo, ayimuka, arhondêra okaderha oku buhashe bwa Mûka mpu ecizombo câba omu igulu lyoshi. Eco cizombo co ciryâla câbaga oku ngoma ya Klaudiyoⁿ. ²⁹ Obwo, abaganda banacihiga mpu ngasi muguma, nk'oku anahashire, arhumire bene wâbo b'e Yu-deya oburhabâle. ³⁰ Banacikujira, bayohereza obwo burhabâle emwa abagula, babufumbasa Barnaba na Saulu.

^k11.2 : Abakembûle, bo balya bemêzi bakag'ishimba amarhegeko ga Musa. bo bakristu babaga bayahudi mîra, embere bayemere Yezu. Bantakembûlwa, bo bapagani, bo ngasi barhali Bayahudi.

^l11.18 Ezo nsiku Kornelyo abatizibagwamwo, lyo abapagani barhangiraga okubatizibwa.

^m11.28 : Omu mwâka gwa 49-50 lyo Klaudiyo ali oku ntebe erhi ecizombo ciba, enyuma z'oubatizo bwa Kornelyo.

ⁿ11.28 Omu mwâka gwa 49-50, lyo ecizombo câli

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 11

Peter's Report to the Church at Jerusalem

¹Ἦκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ²ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱερουσαλήμ, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς ³λέγοντες ὅτι Εἰσήλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. ⁴Ἀρξάμενος δὲ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων, ⁵Εγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὄραμα, καταβαῖνον σκευὸς τι ὡς ὁθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρι ἐμοῦ. ⁶εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἐρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ⁷ἤκουσα δὲ καὶ φωνῆς λεγούσης μοι, Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε. ⁸εἶπον δέ, Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσήλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ⁹ἀπεκρίθη δὲ φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοῖνου. ¹⁰τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνεσπάσθη πάλιν ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. ¹¹καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρὸς με. ¹²εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμά μοι συνελθεῖν αὐτοῖς μηδὲν διακρίναντα. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἑξ ἀδελφοὶ οὗτοι καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ¹³ἀπήγγειλεν δὲ ἡμῖν πῶς εἶδεν [τὸν] ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰπόντα, Ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ¹⁴ὃς λαλήσει ῥήματα πρὸς σέ ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ¹⁵ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ¹⁶ἐμνήσθη δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου ὡς ἔλεγεν, Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ¹⁷εἰ οὖν τὴν ἴσιν δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλύσαι τὸν θεόν; ¹⁸ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν λέγοντες, Ἄρα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν εἰς ζωὴν ἔδωκεν.

The Church at Antioch

¹⁹Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διήλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. ²⁰ἦσαν δὲ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνιστὰς εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. ²¹καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολὺς τε ἀριθμὸς ὁ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ²²ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὅσα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ αὐτῶν καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρναβᾶν [διελθεῖν] ἕως Ἀντιοχείας. ²³ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν [τὴν] τοῦ θεοῦ, ἐχάρη καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ²⁴ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἰκανὸς τῷ κυρίῳ. ²⁵ἐξήλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι Σαῦλον, ²⁶καὶ εὐρὼν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοῖς καὶ ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἰκανόν, χρηματίζειν τε πρῶτως ἐν Ἀντιόχειᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς. ²⁷Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. ²⁸ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἀγαβὸς ἐσήμανεν διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἣτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου. ²⁹τῶν δὲ μαθητῶν, καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς ³⁰ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρναβᾶ καὶ Σαύλου.

12

Petro agwârha anashwêkûlwa na Malahika

¹Mw'ago mango gonênè, mwâmi Herodi anacigwârha baguma b'omu Ekleziya mpu abalibuze. ²Ayîrha Yakobo mukulu wa Yowane n'engorho. ³Erhi abona oku asimîsize Abayahudi, anacirhegeka mpu bagwârhe na Petro. Zàli nsiku za migati erhâlimwo lwango. ⁴Erhi aba amamugwârha n'okumuhira omu mpamikwa, amuhirakwo birundo bini bya basirika banibani mpu bamulange. Ali alonzize mpu amulerhe embere z'olubaga enyuma lya Basâka. ⁵Oku Petro adwîrhe alangwa ntyo omu mpamikwa, erhi n'Ekleziya nayo erhahusa okumusengerera emwa Nyamuzinda. ⁶Ci obudufu bonênè Herodi ali alâlîre mpu hano buca, amuhêke embere z'olubaga, Petro erhi agwishire ekarhi ka basirika babirhi, n'erhi ashwêsirwe na nkoba ibirhi, n'abalanzi b'empamikwa erhi bali oku lumvi. ⁷Oku caligumiza, malahika wa Nyakasane apamuka, empamikwa yayunjula bulangashane. Malahika anacikoma Petro oku nkanga, amuzûsa, erhi: «Zûka duba!». N'enkoba zàli simushwêsire amaboko zanacirhoga. ⁸Obwo, malabika amubwîra erhi: «Hwinja bwinja, onayambale enkwêrho zâwe». Naye anacikujira. A-shub'imubwîra, erhi: «Hira olubega lwâwe oku birhugo, onkulikire. ⁹Petro ahuluka, amushimba. Arhamanyaga oku ebyo Malabika ajiraga byânali by'okunali; ci yêhe mpu nkaba bilôrho. ¹⁰Banacirhaluka abalâlizi barhanzi, n'aba kabirhi, bahika

aha lumvi lw'ecuma lujire omu lugo. Olwo lumvi lwàbayigukira lwône. Banacihuluka, bahârhûla, bàkulikira njira nguma; oku handi malahika amuleka caligumiza. ¹¹ Erhi ahira omurhima omu nda, Petro anaciderha erhi: «Lero nkolaga mmanyire bwinja oku Nyakasane anali arhumire malahika wâge mpu andikûze omu maboko ga Herodi n'omu kubi kwoshi olubaga lw'A-bayahudi lwalingaga okunjirira^o». ¹² Erhi ayûsigerêreza ntyo, aja aha mwa Mariya, nnina wa Yowane, ode-rhwa Marko^p. Hàli endêko erhali nyi y'abemêzi bakag'ishenga. ¹³ Erhi akomo-mba oku lumvi, muja-nyere muguma mpu ye Roda, ayish'iyumvirhiza. ¹⁴ Ama-nyîrira izû lya Petro, n'omu mwishingo gwâge, ahali b'okuyigula olumvi, alibirhira omu nyumpa, aj'iderha oku Petro ayimanzire oku muhango. ¹⁵ Bàmubwîra, mpu: «K'isirhe likulimwo?» Ci yêhe asêza, aderha mpu kwo binali. Nabo, mpu: «Malahika wâge oyo!» ¹⁶ Naye Petro erhi anacidwîrhe akomomba oku lumvi. Erhi bayigula, bàmubona, barhangâla. ¹⁷ Ci abakema n'okuboko mpu bahulike, arhondêra abashambâlira oku Nyakasane amurhenzagya omu mpamikwa. Ababwîra, erhi: «Ogwo mwanzi, mujigubwîra Yakobo na benewirhu». Oku handi, anacihuluka, aja handi. ¹⁸ Erhi kuca, ehivulindi hirhali hinyi hyazûka ekarhî k'abasirika mpu kurhi Petro anabîre. ¹⁹ Herodi arhuma mpu bamulonze, n'erhi babula bumubona, abûlanya abalâlizi, anarhegeka mpu babayîrhe. Okuhandi, arhenga e Yudeya, ayandagalira e Seza-reya, abêrayo.

Okufa kwa Herodi Agripa

²⁰ Obwo, erhi Herodi akunirîre bwenêne abantu b'e Tiri n'e Sidoni. Abo bantu banacija nnâma, balikûlira emwâge, n'erhi baba bamayinjibana na Blasto, ye wâli murhonyi w'omu idubiro lya Herodi, baj'ihûna omurhûla bulya ecihugo câbo cakâg' ilwisibwa n'eca mwâmi. ²¹ Olusiku bàli balagânîne, Herodi ayambala emyambalo yâge y'obwâmi, ashonera oku hisingulo, atamala, akaba-bwîra. ²² Olubaga lwakayâma mpu: «Nyamuzinda oyu odwîrhe aderha, ci arhali muntu!» ²³ Ho n'aho, Malahika wa Nyakasane amunêsha, bulya arhâli ahîre Nyamuzinda irenge lyâge. Alundwa n'emivunyu, arhengamwo omûka.

Barnaba na Saulu bashubira e Antiyokiya

²⁴ Ci oluderho lwa Nyakasane lwayôloloka lwanalumîra hoshi hoshi. ²⁵ Barnaba na Saulu nabo, erhi baba bamayûsa obugo bàli barhabâlîre, bàshubûka kurhenga e Yeruzalemu boshi na Yowane oderhwa Marko.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 12

James Killed and Peter Imprisoned

¹ Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαι τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ² ἀνείλεν δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρῃ. ³ ἰδὼν δὲ ὅτι ἀρεστὸν ἔστιν τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον, – ἦσαν δὲ [αἱ] ἡμέραι τῶν ἀζύμων – ⁴ ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ⁵ ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενῶς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ. Peter Delivered from Prison ⁶ Ὅτε δὲ ἡμελλεν προαγαγεῖν αὐτὸν ὁ Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μετὰ δύο στρατιωτῶν δεδεμένος ἀλύσειν δυσὶν φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακὴν. ⁷ καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, Ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσαν αὐτοῦ αἱ ἀλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. ⁸ εἶπεν δὲ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν, Ζῶσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησεν δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ, Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι. ⁹ καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθὲς ἔστιν τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὄραμα βλέπειν. ¹⁰ διελθόντες δὲ πρῶτην φυλακὴν καὶ δευτέραν ἦλθαν ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρὰν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἣτις αὐτομάτῃ ἠνοίγη αὐτοῖς καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. ¹¹ καὶ ὁ Πέτρος ἐν ἑαυτῷ γενόμενος εἶπεν, Νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν [ὁ] κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. ¹² συνιδὼν τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. ¹³ κρούσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος προσῆλθεν παιδίσκη ὑπακοῦσαι ὀνόματι Ῥόδη, ¹⁴ καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ᾔνοιξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. ¹⁵ οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπαν,

^o12.11 lwalinganga okunjirira: lwalikola lwanjirira: lwalonzagya okunjirira.

^p12.12 Yoyo ye Marko wayandikaga era Myanzi y'Akalembe ya kabiri omu Ndagano Mpyâhya/

Μαίνη. ἡ δὲ διῆσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον, Ὁ ἄγγελός ἐστιν αὐτοῦ. ¹⁶ ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενεν κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδαν αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. ¹⁷ κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν διηγήσατο [αὐτοῖς] πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς εἰπέν τε, Ἀπαγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. ¹⁸ Γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν ταραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. ¹⁹ Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὐρῶν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Καισάρειαν διέτριβεν.

The Death of Herod

²⁰ Ἦν δὲ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν δὲ παρήσαν πρὸς αὐτὸν καὶ πείσαντες Βλάστον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιῶνος τοῦ βασιλέως, ἡτοῦντο εἰρήνην διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. ²¹ τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν [καὶ] καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς, ²² ὁ δὲ ὄχλος ἐπεφώνει, Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου. ²³ παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκεν τὴν δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυσεν. ²⁴ Ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ἠύξανεν καὶ ἐπληθύνετο. ²⁵ Βαρναβᾶς δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες Ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

13

III. Obugo bwa Barnaba bo na Paolo. Olushika lw'e Yeruzalemu

Barnaba na Saulu bacîshogwa

¹ Omu Ekleziya y'e Antiyokiya^q, mwâli abalêbi n'abigîriza; bo: Barnaba, Simoni oderhwa Mwîragula, Luciyo w'e Kirena, Manaheni walereragwa haguma na mwâmi Herodi, na Saulu. ² Lero kwanaciba erhi badwîrhe бага-shâniza Nyakasane banacishalisize, Mûka Mutagatifu ababwîra erhi: «Muntolere Barnaba na Saulu, mubahîre hago hago, banjîre obugo nâcîbîshogera». ³ Bânacîshalisa, bânashenga, babalambûlirakwo amaboko, bâbalîka. Bashimana omukurungu Elima e Cipro ⁴ Erhi baba bamarhumwa ntyo na Mûka Mutagatifu, bayandagalira e Selukiya, n'erhi bayîrhenga, baja omu bwârho, bayîkirira e Cipro. ⁵ Erhi bahika e Salamina, barhondêra okuyigîriza akanwa ka Nyamuzinda omu masinagogi g'Abayahudi. Na Yowane^r ajaga abarhabâla. ⁶ Banacigera omu cirhwa coshi kuhika e Pafo, bashanga omuyahudi w'omukurungu, mulêbi w'obunywesi, mpu ye Bar-Yezu; ⁷ ali omu baganda b'omurhwâli Serjiyo Paolo, muntu wa bwirhonzi bunji. Oyo Murhwâli anacihamagala Barnaba na Saulu, alonza okuyumva naye akanwa ka Nyamuzinda. ⁸ Ci kwône, oyo mukurungu Elima, ntyo kwo izîno lyâge lidesire, abahagalika, bulya akagihanza omurhwâli okuye-mêra. ⁹ Obwo, Saulu, oderhwa Paolo, erhi yeshi ayunjwire Mûka Mutagatifu; amumôlera amasû, anamubwira, erhi: ¹⁰ «We muntu oyunjulirîne bulyâlya n'obubî, eri iburha lya shetani, we mushombanyi wa ngasi kushingânîne, k'orhaleke okûla kukubya enjira za Nyakasane n'obwo zishingmanîne? ¹¹ Okuboko kwa Nyakasane kukolaga kwâkunesha: wâba muhurha onajire nsiku orhabona oku izûba». Ho na halya, olwikungu n'omwizimya byâmugorha, arhondêra okuzunguluka eyi n'eyi mpu alonze owankamugwârhirira oku kuboko. ¹² Erhi omurhwâli abona okwo, asômerwa n'eniyigîrizo za Nyakasane, ayemêra.

Bahika e Antiyokiya omu Pizidiya

¹³ Paolo n'aba bâli boshi barhenga e Pafo, bayikirira e Perga omu Panfiliya. Yowane anacibaleka, acishubirira e Yeruzalemu. ¹⁴ Bôhe bahârûla, bârhaluka e Perga, bâhika e Antiyokiya omu Pizidiya. Erhi luba lwa Sabato, baja omu sinagogi, batamala. ¹⁵ Erhi bayûs'isoma Amarhegeko n'Abalêbi, abakulu b'e sinagogi babarhumiza, mpu: «Bene wirhu, akaba hali oku mwabwîra oluba-ga, mukuderhe».

Paulo ayigîriza Abayahudi

¹⁶ Paolo anacyimanga, abakema n'okuboko, aderha erhi: «Bene-Israheli, na ngasi barhînya Nyakasane, muyumve. ¹⁷ Nyamuzinda w'olu lubaga lw'I-sraheli âcîshozire bashakulûza, olwo lubaga âluluza bwenene erhi bali omu cihugo c'e Misiri. N'obuhashe bw'okuboko kwâge, âbarhenzayo, ¹⁸ anajira myâka nka makumi ani erhi kubashibirira abashibirira omu irungu. ¹⁹ N'erhi aba amaherêrekeza mashanja nda omu cihugo c'e Kanani, abalikûliza eco cihugo, ²⁰ bacirya hofi ha myâka magana ani na makumi arhanu.

^q13.1 : Herodi Antipa oyo badesire.

^r13.5 : Yowane odesirwe ahôla ye Marko, muguma omu bandisi b'Emyanzi y'Akalembe.

Enyuma ly'aho, abaha abatwi b'emmanja kuhika oku mulêbi Samweli. ²¹ Obwo, banacihûna omwâmi; Nyamuzinda âbaha Saulu, mwene Cisi, w'omu mulala gwa Bi-nyamini: âjira myâka makumi ani. ²² Okuhandi Nyamuzinda anacimurhenza, âyimanza Daudi mpu abe Mwâmi wâbo. Ye aderheraga obu buhamîrizi, erhi: Nâbwînage oku Daudi mwene Yese, aba muntu w'omurhima gwâni, akâjira obulonza bwâni bwoshi. ²³ Omu iburha lyâge mwo Nyamuzinda arhengîze Israheli Omuciza Yezu, nk'oku âli alaganyize. ²⁴ Embere ayishe, Yowane âli e-rhi ayigîrizize olubaga lwoshi lw'Israheli obubatizo bw'obucîyunjuze. ²⁵ Erhi aba akola ayûsa obugo bwâge, Yowane akag'iderha: «Oyu mucikêbwa mpu ndi, ntali ye, ci n'enyuma zâni hayishire oyu ntakwânîni okushwêkulira omugo-zi gw'enkwêrho zâge». ²⁶ Bene wirhu bana b'obûko bw'Abrahamu, na ngasi abarhînya Nyamuzinda bali ekarhî kinyu, mwe aka kanwa k'obucire karhumîrwe. ²⁷ Neci, abantu b'e Yeruzalemu n'abakulu bâbo barhalonzagya okumanya Yezu, ci erhi bâmutfîra okufa, bâyunjuza obulêbi bw'abalêbi bukâsomwa ngasi lwa Sabato. ²⁸ N'obwo barhalibamubwînekwo igwârhiro ly'okumuyîrha, bahûna Bilato mpu afe. ²⁹ N'erhi baba bamayûkiriza ebyâli bimuyandikîrwe byoshi, bâmuma-nula oku murhi, bâmuhira omu nshinda. ³⁰ Ci Nyamuzinda âmufûla omu bafû, ³¹ ajira nsiku zirhali nyi erhi kubonekera abonekera balya bâli barheremîre bonaye e Yeruzalemu kurhenga e Galileya, b'abo bo banaligi babamîrizi bâge omu lubaga. ³² Nirhu, rhumubwîzire oku endagâno alaganyagya balarha, ³³ Nyamuzinda arhuyunjulîzeyo, rhwe bâna bâbo, erhi afûla Yezu, nka kulya biyandisirwe omu lulanga lwa kabirhi, mpu^s *oli mugala wani, niene nkubusire ene*. ³⁴ Neci, âmufûsize omu bafû na ntâko ankacishub'ibola. Ali erhi akudesi- e, erhi^t: *Nammube enshokano ntagatifu nalaganyagya Daudi omu ndagâno e-rhankahemuka*. ³⁵ Co cirhumire aderea ahandi erhi^u: «*orhankaziga omurbonyi wâwe abona akubola*». ³⁶ Ci, Daudi, erhi aba amakolera Nyamuzinda omu nsiku z'obuzîne bwâge, âfîre, âhirwa haguma na b'ishe ânabona okubola. ³⁷ Oyu Nyamuzinda âfûlaga yêhe arhabonaga okubola. ³⁸ Neci lero, bene wirhu, mumanye oku oyo ye rhumire rhwamuyigîriza okubabaliirwa ebyâha; n'ebindi byoshi murhankahashire okucêsibwa kuli byo n'amarhegeko ga Musa, ³⁹ ngasi yeshi oyemîre, anacêsibwa kuli byo ye rhumire. ⁴⁰ Kuziga mumanyâge kulyâla kuyandisirwe omu balêbi kulek'iba muli mwe, mpu: ⁴¹ *Mulole^v, mwe mukangayaguza, musômerwe, munahirigirhe! Bulya omu nsiku zinyu nâjira omukolo, n'ogwo mukolo murhankaguyemêra erhi bankamuganîriragwo*». ⁴² Erhi Paolo na Barnaba bahuluka, babahûna mpu oku lundi lwa Sabato bashubibabwîra ebyo binwa. ⁴³ Erhi barhenga omu sinagogi, banji omu Bayahudi n'omu baharâmya Nyamuzinda bakulikira Paolo na Barnaba, nabo bâbabwîra bânabahanûla mpu basêre omu nshokano ya Nyamuzinda.

Paolo na Barnaba bayigîriza abapagani

⁴⁴ Olwa Sabato lwakulikiraga, hofi ecishagala coshi câcîgusha haguma mpu ciumve akanwa ka Nyamuzinda. ⁴⁵ Erhi Abayahudi babona oyo nyamugege w'abantu, bâyalgalwa, barhondêra okulogorhera Nyamuzinda erhi bayumva ebinwa bya Paolo. ⁴⁶ Paolo na Barnaba banacibashuza n'oburhwâli, erhi: «Mwe mwâli mukwânîne okurhangibwîrwa akanwa ka Nyamuzinda; ci kulya kuba mukalahîre mwanatwa mwene mpu murhakwânîni obuzîne bw'ensiku n'amango, rhucîkolera emwa abapagani. ⁴⁷ Bulya, ntyôla ko Nyakasane arhurhegesire, erhi^w: *Nakujizire bumoleke bw'amashanja, ohise obucire kuhika emunda igulu liheker*a. ⁴⁸ Erhi abapagani bayumva ebyo binwa, basîma, barhondêra bakuza akanwa ka Nyakasane, na ngasi boshi bâli bacîshogîrwe obuzîne bw'ensiku n'amango bayemêra. ⁴⁹ Na ntyo, akanwa ka Nyakasane kalumîra muli eco cihugo coshi. ⁵⁰ Ci abayahudi bashumika abagoli barhînyaga Nyamuzinda n'abagula ba muli eco cishagala. Kwo na kuzûkiza Paolo na Barnaba enshombo, babalibirhakwo omu cihugo câbo. ⁵¹ Nabo babagukumulira akatulo kâbali oku nshando z'amagulu, bacîjîra e Ikoniya. ⁵² Abemêzi bohe bayumva bayunjwîre omwishingo na Mûka Mutagatifu.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 13

Barnabas and Saul Commissioned

¹ Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδασκαλοὶ ὃ τε Βαρναβᾶς καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναὴν τε Ἡρώδου τοῦ τετραάρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος. ² Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν

^s13.33 : Lul 2, 7.

^t13.34 : Iz 55, 5.

^u13.35 : Lul 15 (16), 10.

^v13.41 : Hab 1, 5.

^w13.47 : Iz 49, 6.

Βαρναβάν και Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. ³ τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν. The Apostles Preach in Cyprus ⁴ Αὐτοὶ μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατήλθον εἰς Σελεύκειαν, ἐκεῖθεν τε ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον ⁵ καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμίῃ κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. ⁶ διελθόντες δὲ ὅλην τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου εὗρον ἄνδρα τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον ὃν ὄνομα Βαρισησοῦ ⁷ ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσ-καλεσάμενος Βαρναβάν καὶ Σαῦλον ἐπέζητησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ⁸ ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἑλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέφαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. ⁹ Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς αὐτὸν ¹⁰ εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς [τοῦ] κυρίου τὰς εὐθείας; ¹¹ καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σέ καὶ ἔση τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παρακρήμια τε ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. ¹² τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονός ἐπίστευσεν ἐκπλησσομένης ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. Paul and Barnabas at Antioch of Pisidia ¹³ Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ Παῦλον ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας, Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ¹⁴ αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ [εἰς]ελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. ¹⁵ μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἄρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς λέγοντες, Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ τίς ἐστιν ἐν ὑμῖν λόγος παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. ¹⁶ ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε. ¹⁷ ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, ¹⁸ καὶ ὡς τεσσερακονταετὴ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ ¹⁹ καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χανάναν κατεκληρονόμησεν τὴν γῆν αὐτῶν ²⁰ ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ [τοῦ] προφήτου. ²¹ κακεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ἔτη τεσσεράκοντα, ²² καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν τὸν Δαυὶδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα ὃ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, Εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. ²³ τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγεν τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, ²⁴ προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσ-ώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ. ²⁵ ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν, Τί ἐμὲ ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. ²⁶ Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεόν, ἡμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη. ²⁷ οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν, ²⁸ καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες ἠτήσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ²⁹ ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ³⁰ ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ³¹ ὃς ὥφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβάσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλὴμ, οἵτινες [νῦν] εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. ³² καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ³³ ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκτεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις [αὐτῶν] ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ δευτέρῳ, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γενένηκά σε. ³⁴ ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν ὅτι Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά. ³⁵ διότι καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, Οὐ δώσεις τὸν ὀσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ³⁶ Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ καὶ εἶδεν διαφθοράν ³⁷ ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδεν διαφθοράν. ³⁸ γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, [καὶ] ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ³⁹ ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται. ⁴⁰ βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις, ⁴¹ Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ἔργον ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε ἐάν τις ἐκδιηγῇται ὑμῖν. ⁴² Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. ⁴³ λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρναβᾶ, οἵτινες προσ-λαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον αὐτοὺς προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. ⁴⁴ τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου. ⁴⁵ ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ Παύλου λαλουμένοις βλασφημοῦντες. ⁴⁶ παρρησιασάμενοί τε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρναβᾶς εἶπαν, Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξιόους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. ⁴⁷ οὕτως γὰρ ἐντέταται ἡμῖν ὁ κύριος, Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ⁴⁸ ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον ⁴⁹ διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ

κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. ⁵⁰ οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρῶτους τῆς πόλεως καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. ⁵¹ οἱ δὲ ἐκτιναζάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἐπ' αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκόνιον, ⁵² οἱ τε μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

14

Bayigiriza Emyanzi y' Akalembe e Ikoniya

¹Byanaciba ntyo! Nka kulya banakomereraga okujira, e Ikoniya baja omu sinagogi y'Abayahudi; banacishambâla bwinja, ciru engabo nyinji y'Abayahudi n'Abagreki bayemêra. ²Ci Abayahudi balahiraga okuyemêra ba-shumika abapagani banabazûsamwo enshombo kuli bene wirhu. ³Okwo ku-rharhumaga Paolo na Barnaba barhalamayo nsiku zirhali nyi, bakâyigiriza buzira bwôba, bulya bâli bacikubagire Nyakasane wakâg'ihamîriza akanwa kabo n'enshokano yâge omu kujira ebisômerîne n'ebimanyîso n'amaboko gaâbo. ⁴Abantu b'omu cishagala baciberamwo mpande ibirhi: baguma bafundikira haguma n' Abayahudi, abandi bacihiira oluhande lw'Entumwa. ⁵Abapa-gani n' Abayahudi, bo n'abarhambo bâbo, erhi bakola mpu babajirira kubî n'okubabanda amabuye; ⁶ci balarha wâni bamanya, bayakira omu bishagala by'e Likaoniya n'e Listra n'e Derba n'omu mihando yabyo; ⁷banacirhondêra okuyigiriza Emyanzi y'Akalembe.

Bafumya omuntu ohozire amagulu

⁸E Listra yali omuntu ohozire amagulu; câli cirema kurhenga okuburhwa kwâge, arhânali asag'igenda ciru n'eliguma. ⁹Akayumvirhiza oku Paolo aderha, n'erhi Paolo amusinza, abona oku agwêrhe obuyemêre bw'okufuma; ¹⁰anacimubwîra n'izû linene, erhi: «Yimuka, oyimangire oku magulu gâwe!» Abaduka, arhondêra alambagira. ¹¹Erhi olubaga lubona okwôla Paolo anajizi-re, lwaheba olwoho omu cikaoniya, mpu: «Ba nyamuzinda barhuyandagalîre omu nshusho z'abantu!» ¹²Barnaba bamuyîrika Yovi^x, na Paolo Merkuriyo, bu-lya ye wakag'iderha. ¹³N'Omodahwa wa Yovi-w'emuhanda-gw'olugo^y alerha ebimasha biyambîrhe ebimanê by'obwâso aha muhango gw'olugo, erhi akola mpu arherekêre bo n'olubaga. ¹⁴Erhi zikuyumva, entumwa Barnaba na Paolo basharhula emyambalo^z yazo, zalibirhira omu kagarhî k'olubaga, zayâma; mpu: ¹⁵«Mâshi, mwe balume, kurhi okwo mwajira? Kâli nirhu rhuli bantu ak'inyu; rhumubwîzire ntî muleke ebi bya busha, muhindamukire Nyamuzinda ozîne^a wajiraga amalunga n'igulu n'enyanja na ngasi byoshi bibâmwa. ¹⁶Omu myâka yâgeraga, alesire ngasi mashanja gashimbe amôrhêre gâgo; ¹⁷ci, nta mango alesire okucimanyisa ornu kujirira abantu aminja omu kurhumira abantu enkuba y'emalunga n'amango emyâka eyêramwo, n'omu kummuyigusa ebiryo n'arnasîma». ¹⁸Ci kwône, ciru n'ebyo binwa, kwâli kuzibu okuhanza olubaga mpu lulek'ibajirira enterekêro.

Paolo abandwa amabuye-bashubûka

¹⁹Okubundi, hanaciyisha Abayahudi barhengaga e Antiyokiya n'e Ikoniya; bayinjibana olubaga babanda Paolo amabuye, bamukululira e muhanda gw'olugo, bamanya mpu anafire. ²⁰Ci abaganda bamugorha, ayimuka ashubira omu lugo, n'erhi buca, acijîra e Derba bo na Barnaba. ²¹Erhi bayûsimanyisa eco cishagala Emyanzi y'Alakembe, n'okuhindula bantu banji baganda ba Kri-stu, banacishubira e Listra n'e Ikoniya n'e Antiyokiya. ²²Bakâzibuhya emirhima y'Abemêzi n'okubaha amahano mpu basêre omu buyemêre, banakâba-bwîra, mpu: «kukwânîne rhugere omu malibuko manji lyo ruhika omu bwâmi bwa Nyamuzinda». ²³Banaciha ngasi Ekleziya abagula, n'erhi baba bamashe-nga n'okucîshalisa, babahira omu maboko ga Nyakasane bâli bamayemêra. ²⁴Okubundi, bagera omu Pizidiya, bahika e Panfiliya. ²⁵Erhi baba bamayigiriza akanwa ka Nyakasane e Perga, bayandagalira e Ataliya; ²⁶kwo na kuyikirira e Antiyokiya^b, cirya cishagala babashengeragamwo obwanga bwa Nyamuzinda kw'ogwo mukolo bâli bamajira. ²⁷Erhi bahika, bahamagala e Ekleziya, babaganîrira ehi Nyamuzinda ajizire byoshi n'amaboko

^x14.12 : Yovi erhi Zeusi, na Merkuriyo erhi Herma, bâli bazimu b'Abagereki n'Abaroma. Me-rkuriyo ye wali muzimu w'obulenga bw'okuderha.

^y14.13 : Yovi-w'emuhanda-gw'olugo: olusho lwâge lwâli emuhanda gw'olugo.

^z14.14 : Okusharhula emyambalo câli cimanyîso c'oburhê n'ec'okumanyisa oku omuntu a-rhasimiri.

^a14.15 Okuhindikira Nyamuzinda ozîne, kuli kuleka enshanga n'abazimu b'e antiokiya y'omu Pisidiya, aho bali bamacikebwa mpu Barnaba na Paolo bali bazimu bakujira ebirhangâzo

^b14.26 Antiyokiya y'omu Sîriya.

gâbo, na kurhi ayiguliraga abapagani olumvi lw'empingu. ²⁸Banacishinga nsiku zirhali nyi baguma n'abemezi.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 14

Paul and Barnabas at Iconium

¹Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι οὕτως ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. ²οἱ δὲ ἀπειθήσαντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ³ἰκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι [ἐπὶ] τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ⁴ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ⁵ὥς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, ⁶συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας Λύστραν καὶ Δέρβην καὶ τὴν περίχωρον, ⁷κάκεϊ εὐαγγελιζόμενοι ἦσαν. Paul and Barnabas at Lystra ⁸Καί τις ἀνὴρ ἀδύνατος ἐν Λύστροις τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὃς οὐδέποτε περιεπάτησεν. ⁹οὗτος ἤκουσεν τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει πίστιν τοῦ σωθῆναι, ¹⁰εἶπεν μεγάλη φωνῇ, Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ ἤλατο καὶ περιεπάτει. ¹¹οἱ τε ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν Παῦλος ἐπήραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες, Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ¹²ἐκάλουν τε τὸν Βαρναβᾶν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ¹³ὃ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν θύειν. ¹⁴ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρναβᾶς καὶ Παῦλος διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον κράζοντες ¹⁵καὶ λέγοντες, Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ θεὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ¹⁶ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἶασεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν ¹⁷καίτοι οὐκ ἀμάρτυρον αὐτὸν ἀφῆκεν ἀγαθουργῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν. ¹⁸καὶ ταῦτα λέγοντες μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ¹⁹Ἐπήλθαν δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως νομίζοντες αὐτὸν τεθνηκέναι. ²⁰κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρναβᾷ εἰς Δέρβην.

The Return to Antioch in Syria

²¹Εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ εἰς Ἰκόνιον καὶ εἰς Ἀντιόχειαν ²²ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ²³χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. ²⁴καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν ἦλθον εἰς τὴν Παμφυλίαν ²⁵καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον κατέβησαν εἰς Ἀτάλειαν ²⁶κάκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. ²⁷παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν ἀνγγέλλον ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. ²⁸διέτριβον δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

15

Baja kadali e Antiyokiya

¹Okuhandi, bantu baguma barhengaga e Yudeya bakayigiriza bene wi-rhu, mpu: «Mukaba murhakembwîrwi nka kulya Musa arhegesire, murhanka cunguka». ²Paolo na Barnaba banacibazûsamwo ivango n'akadali k'enkwîra. Obwo, barhegeka mpu Paolo na Barnaba bo na bandi baguma ba muli bo barhercmere e Yeruzalemu, olwo lubanja baluhêkera entumwa n'aba-gula. ³Ekleziya yabalusa, batwîkanya omu Fenisiya n'omu Samâriya, baja бага-nîra kurhi abapagani badwîrhe bayankirira obuyemêre, na ntyo, balerhera bene wirhu boshi obusîme. ⁴Erhi bahika e Yeruzalemu, bayankirirwa na Ekleziya n'entumwa n'abagula; babashambâlira ebi Nyamuzinda ajizire byoshi n'amaboko gâbo.

Baja kadali e Yeruzalemu

⁵ Lero, baguma barhengaga omu Bafarizeyi, bàli bakola bemêzi, banaciyi-manga, bàderra, mpu: «Kukwânîne bakembûlwe banashimbe amarhegeko ga Musa». ⁶ Obwo, Entumwa n'abagula baja ihano mpu babone kurhi bigenzire.

Ebinwa bya Petro

⁷ Erhi abona oku akadali kaluzire Petro anaciyimuka, àderha, erhi: «Bene wirhu, mumanyire oku kurhenga ensiku ntanzi-rhanzi, Nyamuzinda acinyishozire muli mwe mpu akanwa kani kamanyise abapagani Emyanzi y'Akalembe, na ntyo bayemêre. ⁸ Na Nyamuzinda oyishi emirhima abahire obubamîrizi erhi abashobôza Mûka Mutagatifu akîrhu. ⁹ Arhajira kabôlo ciru n'ehitya ekarhî kirhu n'akâbo, bulya acêsize emirhima yâbo n'obuyemêre. ¹⁰ Kurhigi buno kandi mudwîrhe mwalonza okurhangula Nyamuzinda omu kulonza okubarhuza abemêzi omuzigo gwayabiraga balarha na nirhu rhwene? ¹¹ Nisi, k'arhali oku nshokano ya Nyakasane Yezu Kristu rhuyemêra oku rhucunguka akâbo?» ¹² Obwo, endeko yoshi yanacihulika, bayumvîrhiza oku Barnaba na Paolo babarhondêrezagya ebisômerîne n'ebirhangâzo Nyamuzinda ajizire byoshi n'amaboko gâbo omu bapagani.

Ebinwa bya Yakobo

¹³ Erhi bayûsa, Yakobo anacijaho, erhi: «Bene wirhu muyumve. ¹⁴ Simoni anahugwîre kurhi, kurhenga omurhondêro, Nyamuzinda acishogaga omu ba-pagani omurhwe gw'okukombêra Izîno lyâge. ¹⁵ N'okwôla kushingânîne n'ebinwa by'Abalêbi, bulya kuyandisirwe, mpu: ¹⁶ *Enyuma ly'aho, nacigaluka, nsbubiyûbaka ecihando ca Daudi câhongosire; ahashabûsire, nâshubihayûba-ka, nnancyimanze*, ¹⁷ Iyo abandi bantu balonza Nyakasane, na galya mashanja goshi gashiga izîno lyâni, kwo Nyakasane okola ebyo byoshi adesire ntyo, ¹⁸ anayôrha^c abimanyire kurhenga ensiku n'amango. ¹⁹ Co cirhumire nie ono mbwîne oku kurhakwânîni okurhindibuza abapagani bamahinduka bemêzi ba Nyamuzinda. ²⁰ Babayandikire okurhalya enyama zarherekîrwe abazimu, n'okuleka amahya garhali go, n'okurhalya enyama z'ensimba zifulungînwe omuko, n'omwamba. ²¹ Bulya, kurhenga mîra, omu ngasi lugo, Musa ajira abahanûzi b'amarhegeko gâge bakâgasoma omu masinagogi ngasi lwa sabato.

Amaruba g'Entumwa

²² Okubundi, entumwa n'abagula, erhi baba bamayumvanya n'endeko y'abemêzi yoshi, banacirhegeka mpu bacîshoge baguma muli bo, barhumwe e Antiyokiya haguma na Paolo na Barnaba. Bacîshoga Yuda, oderhwa Barsaba, na Sila, bantu ba lukengwa omu bemêzi. ²³ Babafumbasa aga maruba, mpu: «Rhw'ono ntumwa n'abagula bene winyu, rhumuhîre omusingo, mwe bene wi-rhu b'e Antiyokiya n'e Sîriya n'e Silisiya mwarhengaga omu bapagani! ²⁴ Rhwayumvîrhe mpu bantu baguma b'eno mwirhu badwîrhe bakaderha ebinwa by'okummuhiramwo akavulindi n'okumufudusa emirhima, n'obwo rhu-rhabarhumaga. ²⁵ Okwo kwo kwarhumire rhwaja baguma, rhwacîshoga abaganda nti rhummurhumirebohaguma na bene wirhu bazigirwa Barnaba na Paolo, ²⁶ abo balume bâhânyire obuzîne bwâbo erhi izîno Iya Nawirhu Yezu Kristu lirhuma. ²⁷ Na ntyo, rhumurhumîre Yuda na Sila nti bammubwîre obwo bugo n'akanwa. ²⁸ Mûka Mutagatifu nirhu rhwâhizire okurhamubarhuza eyindi mizigo kuleka eyi erhankalekwa: ²⁹ muleke okukâlya enyama zirherekîrwe abazimu, n'omwamba n'enyama y'ensimba zifulungînwe omuko, n'amahya garhali go. Mukaleka okukajira ntyo, mwajira bwinja. Gokagwi!

Abaganda b'entumwa e Antiyokiya

³⁰ Abâli barhumirwe banacisengeruka, bayandagalira e Antiyokiya, bahamagala endêko y'abemêzi, banacibaha galya maruba. ³¹ Baba bamagasoma, bacishingira oburhulirize gali gabadwîrhîre. ³² Yuda na Sila, bulya nabo bàli balêbi, babwîra abemêzi binwa binji by'okubahanûla n'okubazibuhya. ³³ Erhi bayûsayo nsiku, abemêzi babalika mpu bashubire n'omurhûla emwa balya bàli babarhumire^d. [³⁴] ³⁵ Ci Paolo na Barnaba basigala e Antiyokiya, bâkâyigîriza haguma na bandi banji n'okumanyîsa abantu Emyanzi y'Akalembe ka Nyaka-sane.

^c15.18 : Amo 9, 11-12.

^d15.33 : Enyuma ly'ogo mulongo, oyushûle ogu gwa 34 gudesire ntya: «Sila yêhe abona oku kuli kwinja asigale, naye Yuda ashubira e Yeruzalcmu.»

IV. Obugo bwa Paolo

Paolo balekana na Barnaba. Sila agenda bo na Paolo

³⁶ Erhi hagera nsiku, Paolo abwîra Barnaba erhi: «Rhushub'ig'ijirhandûla bene wirhu omu ngasi lugo Rhwayigîrizemwo akanwa ka Nyakasane, rhubone kurhi bayôsire». ³⁷ Barnaba alonza okuhêka Yowane, oderhwa Marko; ³⁸ ci Paolo ahakana mpu barhankahêka oyo warhangag'ibasiga e Panfiliya, anabula bubarhabâla oku mukolo. ³⁹ Akadali kanacizûka ekarhi kâbo, ciru banalekana Barnaba arhôla Marko, ayikirira e Cipro. ⁴⁰ Naye Paolo acîshoga Sila, erhi n'abemêzi baba bamamushengerakwo obwanga bw'enshokano ya Nyamuzinda, ahârûla, agenda. ⁴¹ Atwîkanya omu Sîriya n'omu Silisiya, aj'azibuhya Ekleziya.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 15

The Council at Jerusalem

¹ Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι, Ἐὰν μὴ περιτμηθῇτε τῷ ἔθει τῷ Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. ² γενομένης δὲ στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρναβᾷ πρὸς αὐτοὺς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν καὶ τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. ³ Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διήρχοντο τὴν τε Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. ⁴ παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ παρεδέχθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγιλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησεν μετ' αὐτῶν. ⁵ ἐξανεστήσαν δὲ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως. ⁶ Συνήχθησάν τε οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. ⁷ πολλῆς δὲ ζητήσεως γενομένης ἀναστὰς Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. ⁸ καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν ⁹ καὶ οὐθὲν δέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τῇ πίστει καθάρισας τὰς καρδίας αὐτῶν. ¹⁰ νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ¹¹ ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κάκεῖνοι. ¹² Ἐσίγησεν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος καὶ ἤκουον Βαρναβᾶ καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι' αὐτῶν. ¹³ Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. ¹⁴ Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. ¹⁵ καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν καθὼς γέγραπται, ¹⁶ Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκυῖαν καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, ¹⁷ ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος ποιῶν ταῦτα ¹⁸ γινώστα ἀπ' αἰῶνος. ¹⁹ διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, ²⁰ ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. ²¹ Μωϋσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.

The Reply of the Council

²² Τότε ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρναβᾷ, Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν καὶ Σιλᾶν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ²³ γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν, Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοί τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. ²⁴ Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν [ἐξελθόντες] ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν οἷς οὐ διεστείλαμεθα, ²⁵ ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξαμένοις ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρναβᾷ καὶ Παύλῳ, ²⁶ ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ²⁷ ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σιλᾶν καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ²⁸ ἔδοξεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες, ²⁹ ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. Ἐρρωσθε. ³⁰ Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες κατήλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ³¹ ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. ³² Ἰούδας τε καὶ Σιλᾶς καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ

ἐπεστήριξαν, ³³ ποιήσαντες δὲ χρόνον ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτοὺς. ³⁵ Παῦλος δὲ καὶ Βαρναβᾶς διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου.

Paul and Barnabas Separate

³⁶ Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας εἶπεν πρὸς Βαρναβᾶν Παῦλος, Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πόλιν πᾶσαν ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου πῶς ἔχουσιν. ³⁷ Βαρναβᾶς δὲ ἐβούλετο συμπαραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον. ³⁸ Παῦλος δὲ ἤξιου, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον μὴ συμπαραλαμβάνειν τοῦτον. ³⁹ ἐγένετο δὲ παροξυσμὸς ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τὸν τε Βαρναβᾶν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον, ⁴⁰ Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σιλᾶν ἐξῆλθεν παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. ⁴¹ διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ [τὴν] Κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

16

Paolo na Timoteyo

¹ Okubandi, ahika e Derba n'e Listra. Yali omuganda, izîno lyâge Timo-teyo. Nnina àli Muyabudi mwemêzi, ci ishe àli mugereki. ² Abemêzi b'e Listra n'e Ikoniya bakag'imuderha bwinja. ³ Paolo anacihiga mpu bagendane. Amuyanka, amukembûla erhi Bayahudi bàli mw'eco cihugo barhuma; bulya boshi bàli bamanyire oku ishe aba Mugereki. ⁴ Omu ngasi lugo bageragamwo, bakaz'iyigîriza ebirhegesirwe n'entumwa n'abagula b'e Yeruzalemu, n'okubwîra abantu mpu babishimbe. ⁵ Na ntyo Ekleziya zazibuha omu buyemêre, erhi n'abemêzi badwîrhe bayushûka ngasi lusiku. ⁶ Banacigera omu Frijia n'omu cihugo c'e Galasiya, bulya Mûka Mutagatifu ali abahanzize okuyigîriza oluderbo lwa Nyakasane omu Aziya. ⁷ Erhi bahika e Miziya, balonza okuja omu Bitiniya, ci Omûka gwa Yezu gurhabayemêreraga. ⁸ Banacitwikanya omu Miziya, bayandagalira e Trowa. ⁹ Erhi buba budufu; Paolo ayagânwa: abona omuntu w'e Macedoniya amuyimanzireho anadwîrhe amuyinginga, erhi: «Mâshi, oje e Macedoniya, oyish'irhurhabâla!» ¹⁰ Erhi ayûs'ibonekerwa, ho n'aho rhwalonza okuja e Macedoniya, bulya rhwali rhumanyire bwinja oku Nyamuzi-nda arhuhamagireyo mpu rhuyigîrize abantu bayo Emyanzi y'Akalembe.

Bahika e Filipi

¹¹ Okuhandi, rhwanacirhulirwa omu bwârho aha Trowa, rhwayikirira e Samotrasiya, n'erhi buca, rhwahika e Neapoli. ¹² Erhi rhuyirhenga, rhwaja e Filipi, co cishagala cikufîre ebindi byoshi by'omu Macedoniya, canali idako ly'oburhegesi bw'Abaroma. Rhwabêra nsiku nsungunu mw'eco cishagala. ¹³ Erhi kuba lwa Sabato, rhwarhenga omu lugo, rhwaja ebwa lwîshi, emunda bakomeraga okukashengera. Rhwanacitamala, rhwarhondêra okuyigîriza aba-kazi bàli badekerîre. ¹⁴ Muguma muli bo, izino lyâge ye Lidiya, akag'irhuyu-mvirhiza. Ali murhimbûzi w'emyenda midukula, w'omu cishagala c'e Tiyatira, anakâg'i harâmya Nnâmahanga. Nyakasane amuyigula omurhima, na ntyo ayemêra ebi Paolo akag'iderha. ¹⁵ Erhi aba amabatizibwa boshi n'ab'aha mwâge, anarhuyinginga, erhi: «Akaba muyemîre oku ndi mwemêzi wa Nyakasane, muyish'ibêra omu mwâni». Anacirhusêza.

Paolo na Sila bagwârhwâ

¹⁶ Lero kwanaciba lusiku luguma erhi rhwaj'ishenga, rhwashimna omuja-nyere wâli ogwêrhwe na shetani w'obulaguzi; amalêbi gâge gakag'ilerhera bannawâbo bintu binji. ¹⁷ Anacirhukulikira, Paolo na nirhu, aja ayâma anaderha, erhi: «Aba bantu bali bambali ba Nyamuzinda w'enyanya bwenêne; badwîrhe bamuyigîriza enjira y'obucire». ¹⁸ Ajira ntyo nsiku zirhali nyi. Lero, erhi Paolo abona amarhama, ahindamuka, abwîra oyo shetani, erhi: «Oku izîno lya Yezu Kristu, nkurhegesire orhengemwo oyo mukazi». Aho honêne, oyo shetani anacimurhengamwo. ¹⁹ Erhi bannawâbo babona obunguke bàli balangalire bubashugunuka, banacigwârha Paolo na Sila, babahêka ekagombe aha ba-shamuka; ²⁰ babaha abatwi b'emanja, mpu: «Aba bantu badwîrhe balerha akavulindi omu cishagala cirhu; bali Bayahudi, ²¹ badwîrhe bayigîriza engeso rhurhankahash'iyemêra n'okushimba rhwe Baroma». ²² Olubaga lwanacibaya-ndukako, n'abatwi b'emanja erhi baba bamabahogola emyambalo, barhegeka mpu babashûrhe emikoba. ²³ Erhi baba bamabanoza n'empîmbo, babakwêba omu mpamikwa, banabwîra omulanzi mpu abalange bwinja. ²⁴ Erhi omulanzi ayumva ntyo, abahêka omu ndalâla y'empamikwa, n'amagulu gâbo agashwêkera oku mirhi.

Enturnwa zalikûzibwa okusômerîne

²⁵ Aha karhî k'obudufu, Paolo na Sila bâli badwîrhe bayimba irenge Iya Nnâmahanga, n'ababohe bakabayumvirhiza. ²⁶ Caligumiza, hanacizûka omusisi munene, empamikwa yoshi yadundagana. Ho n'aho, enyumvi zoshi zayiguka n'enkoba z'ababohe zoshi zashwêkûka. ²⁷ Erhi omulanzi w'empamikwa asinsimuka, n'erhi abona enyumvi ziri nyigule, ayômola engôrho yâge, àli akola mpu acînige, bulya àli amanyire mpu ababohe bamufumire. ²⁸ Ci Paolo anaciyâkûza n'izû linene erhi: «omanye wankaciyâgaza: mwo rhweshi rhuli muno». ²⁹ Nyamulanzi anacihûna akamole, anacikanya, aj'ageramwo omusisi, aci-kwêba aha magulu ga Paolo na Sila. ³⁰ Oku bundi, abahulusa, abadôsa, erhi: «Waliha, kurhi njirage Iyo ncunguka? ³¹ Banacimushuza, mpu: «Oyemêre Nyakasane Yezu, na ntyo wacunguka, w'oyo, n'ab'omu mwâwe boshi». ³² Banacimuyigîriza akanwa ka Nyakasane, ye na ngasi boshi bâli omu mwâge. ³³ Oyo mulanzi anacibayanka ho n'aho erhi bunaciri budufu bukulu, ashuka ebibande byâbo, anabatizibwa ho na halya boshi n'ab'omu mwâge. ³⁴ Anacibarheremya omu mwâge, abarheganyiza ebiryo, anacisîma n'enyumpa yâge yoshi, kulya kuba bayemîre Nyakasane. ³⁵ Erhi kuca, abatwi b'emanja barhuma omuganda mpu aj'ibwîra omulanzi, mpu: «Lika balya bantu». ³⁶ Naye anacibwîra Paolo erhi: «Abatwi b'emanja barhumire mpu mulîkwe. Hulukagi, mucigendere n'omurhûla». ³⁷ Ci Paolo abwîra balya baganda erhi: «Bârhusûsire emikoba embere z'olubaga buzira okurhutwîra olubanja, n'obwo rhuli Baroma bana-ruhira omu mpamikwa. Lero bakolaga balonza okurhulîka bufundafunda! Nanga là» Bône bayishe, barhulîke!» ³⁸ Abaganda bagend'ibwîra abatwi b'emanja ebyo binwa. Barhemuka erhi bayumva oku bali Baroma; ³⁹ bayisha, babayinginga mpu mâshi babarhengere omu lugo. ⁴⁰ Erhi barhenga omu mpamikwa, Paolo na Sila baja aha mwa Lidiya, bashub'ibonana n'abemêzi, babazibuhya omurhima, okuhandi banacigenda.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 16

Timothy Accompanies Paul and Silas

¹ Κατήνησεν δὲ [καί] εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητὴς τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἑλλήνος, ² ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. ³ τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἦδεισαν γὰρ ἅπαντες ὅτι Ἑλλήν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν. ⁴ ὥς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις. ⁵ αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

Paul's Vision of the Man of Macedonia

⁶ Διήλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατικὴν χώραν κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ ⁷ ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπειράζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ ⁸ παρ-ελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρωάδα. ⁹ καὶ ὄραμα διὰ [τῆς] νυκτὸς τῷ Παύλῳ ὤφθη, ἀνὴρ Μακεδὼν τις ἦν ἐστὼς καὶ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοηθήσον ἡμῖν. ¹⁰ ὥς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελεῖν εἰς Μακεδονίαν συμβιβάζοντες ὅτι προσέκληται ἡμᾶς ὁ θεὸς εὐαγγελίσασθαι αὐτούς.

The Conversion of Lydia

¹¹ Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Νέαν Πόλιν ¹² κάκειθεν εἰς Φιλίππους, ἧτις ἐστὶν πρώτη[ς] μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις, κολωνία. ἤμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. ¹³ τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πύλης παρὰ ποταμὸν οὗ ἐνομιζομεν προσευχὴν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξίν. ¹⁴ καὶ τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων σεβομένη τὸν θεόν, ἥκουεν, ἥς ὁ κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. ¹⁵ ὥς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα, Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένετε· καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

The Imprisonment at Philippi

¹⁶ Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς τὴν προσευχὴν παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ὑπαντῆσαι ἡμῖν, ἧτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. ¹⁷ αὕτη κατακολουθοῦσα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζεν λέγουσα, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας. ¹⁸ τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν, Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελεῖν ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ¹⁹ ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἴλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ²⁰ καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς

στρατηγοῖς εἶπαν, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, ²¹ καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὖσιν. ²² καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν, ²³ πολλὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακὴν παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ²⁴ ὃς παραγγελίαν τοιαύτην λαβὼν ἔβαλεν αὐτούς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας ἡσφάλισατο αὐτῶν εἰς τὸ ξύλον. ²⁵ Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σιλᾶς προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ²⁶ ἄφνω δὲ σεισμός ἐγένετο μέγας ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου· ἠνεώχθησαν δὲ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ²⁷ ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεωγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος [τὴν] μάχαιραν ἤμελλεν ἐαυτὸν ἀναιρεῖν νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ²⁸ ἐφώνησεν δὲ μεγάλη φωνὴ [ὁ] Παῦλος λέγων, Μηδὲν πράξης σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. ²⁹ αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησεν καὶ ἐντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ [τῷ] Σιλᾶ 30 καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη, Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; ³¹ οἱ δὲ εἶπαν, Πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. ³² καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου σὺν πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ³³ καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα, ³⁴ ἀναγαγὼν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον παρῆθken τράπεζαν καὶ ἡγαλλιάσατο πανοικεῖ πεπιστευκῶς τῷ θεῷ. ³⁵ Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες, Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. ³⁶ ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους [τούτους] πρὸς τὸν Παῦλον ὅτι Ἀπέσταλκαν οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῇτε· νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ³⁷ ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλ' ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. ³⁸ ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. ἐφοβήθησαν δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν, ³⁹ καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς καὶ ἐξαγαγόντες ἡρώτων ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως. ⁴⁰ ἐξελθόντες δὲ ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν καὶ ἰδόντες παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐξήλθαν.

17

Abayahudi babazukiza embaka e Tesalonika

¹ Erhi baba bamarhaluka Anfipoli n'Apoloniya, banacihika e Tesaloni-ka. Abayahudi bāgwêrheho e sinagogi. ² Nk'oku anayorbaga ajira, Paolo abajaho, ajira za-Sabato isharhu zikulikirine erhi kadali abajisa oku by'Amandiko. ³ Akabahugûlirago, abayêreka oku Kristu àli akwânîne ababale agal'ifûka omu bafû, erhi'n'oyo Kristu, ye Yezu namubwîra». ⁴ Baguma muli bo banaciyemêra, bashimba Paolo na Sila, n'abandi mwandu b'omu bapagani barhînya Nyamuzinda, n'engabo y'Abagereki n'abagoli barhali banyî. ⁵ Ci Abayahudi bayagalwa, banacijaho, bashubûza ebishungu byâli omu lubaga, n'erhi baba bamabona omurhwe gurhali munyi, batula akavulindi omu cishagala. Balundumana aha mwa Yasoni, erhi badwîrhe balonza Paolo na Sila mpu babahêkere olubaga. ⁶ Erhi bababula, banacigwârha Yasoni na bene wirhu baguma, babahêkera abarhwâli b'eco cishagala, banayâma, mpu: «aba bashi bāgomize igulu lyoshi, baba hano, ⁷ na Yasoni abahandisize ahamwage. Aba boshi banajire okurhashingânîni n'amarhegeko ga Sezari, banaderhe mpu hali owundi mwâmi, mpu ye Yezu». ⁸ Ebyo binwa byahira ehidugundu omu lubaga n'omu barhwâli. ⁹ N'erhi Yasoni n'abandi baba bamabalyûlira, balîkwa.

Ezindi mbaka zazûka e Bereya

¹⁰ Obwo budufu bwônene, bene wirhu bageza buhena Paolo na Sila, babahêka e Bereya. Erhi bayihika, baja omu sinagogi y'Abayahudi. ¹¹ Ci kwônene, abôla bohe bâli ba murhima mwinja kulusha ab'e Tesalonika. Bayankirira Oluderho Iwa Nnâmahanga buzira kurhindira. Ngasi lusiku bakag'ilongereza omu mandiko mpu babone erhi kwo binali ntyo. ¹² Banji muli bo bayemêra, n'omu Bagereki, abagoli n'abalume barhali banyî. ¹³ Ci erhi, Abayahudi b'e Tesalonika bamanya oku Paolo adwîrhe ayigîriza akanwa ka Nyamuzinda e Bereya, banaciyija, bazûsa ehidugundu n'akavulindi omu lubaga. ¹⁴ Ho n'aho, bene wirhu bageza Paolo, bamubwîra mpu aje e bwa nyanja. Naye Sila na Timoteyo basigala. ¹⁵ Abâli balusize Paolo, bamuhisa e Atena, okubundi banacigaluka n'irhegeko ly'okubwîra Sila na Timoteyo mpu bamubugane duba.

Paolo e Atena

¹⁶ Erhi Paolo aba adwîrhe ahalingira e Atena ayumva burhe bunji omu murhima erhi abona oku eco cishagala ciyunjwîre nshusho za bazimu. ¹⁷ Anacikâganîza Abayahudi omu sinagogi n'abantu barhînya

Nnâmahanga, na ngasi lusiku akashambâza ngasi abak'agishanga aha ngombe. ¹⁸ Ciru n'abarhimanya baderhwa bapikureyi na bastoyici bakamujîsa kadali. Baguma bakâderha, mpu: «bici eyi ngushu yankaderha?» Abandi; mpu: «Ali nk'owayigîriza abazimu b'enmahanga»; bulya akag'ibabwiriza Yezu n'obufûke bw'abafire. ¹⁹ Lero banacimuyanka, bamuhêka omu lukiko luderhwa Aeropago, bamudôsa, mpu: «Wankarhubwîra ezo nyigîrizo mpyâhya odwîrhe wayigîriza?» ²⁰ Bulya ebi odwîrhe warhubwîra biri bihyâhya, rhwankalonzize nirhu rhumanye byo bici ebyo». ²¹ Abanya-Atena n'ebigolo byahandaga omu cishagala câbo barhakolaga bici okurhali kuderha n'okuyumva emyanzi mihyâhya.

Enyigîrizo za Paolo omu Aeropago

²² Okuhandi, Paolo anacyimanga aha karhî k'Aeropago, aderha, erhi: «Mwe Banya-Atena, oku mbwîne, omu bantu boshi, ntâbo bamuhimire okurhînya abazimu. ²³ Bulya ene ngera omu cishagala cinyu, nasinza enshusho z'abazimu binyu, nabwîne ciru n'olusho luyandisirwekwo, mpu: «Kuli Nyamuzinda rhurhishi». Neci, oyo mushenga murhanamumanyiri, ye ndi mmuyigîriza. ²⁴ Nyamuzinda walemaga igulu n'ebibamwo byoshi, bulya ye Nyakasane w'irunga n'igulu, arhaba omu nyumpa zayûbakagwa n'amaboko g'abantu. ²⁵ Arhanakolerwa n'amaboko g'abantu, bulya ntâco alagirirekwo, kulya kuba ye shobôza boshi obuzîne n'omûka n'ebindi byoshi byoshi. ²⁶ Ye warhenzagya abantu boshi oku muntu muguma, anabalumîza omu igulu lyoshi; abagêrera ensiku z'obuzine bwâbo, abatwîra n'embibi z'aha bayûbaka. ²⁷ Ajira ntyo mpu lyo abantu balonza Nyamuzinda, bagerêreza okumuhikakwo nk'aba-dwîrhe bamamarha n'okumubona. Erhi kwo binali ntyo; ntaye ali kuli muli rhwe, ²⁸ bulya ye rhukulamwo obuzîne, n'okugenda n'okubâho, kulya baguma b'omu basaka-binwa badesire, mpu: «Rhuli b'omu bûko bwâge. ²⁹ Akaba rhuli b'omu bûko bwa Nyamuzinda, kurhakwânîni rhugerêreze mpu Nyamuzinda ali nka masholo erhi cûma nisi ibuye byajiragwa n'obulenga erhi n'obukengêre bw'omuntu. ³⁰ Lero buno Nyamuzinda akola ayibagîre amango g'obuhwinja, anakola alâlîsire abantu boshi ba ngasi hoshi mpu bacîyunjuze; ³¹ bulya atwîre olusiku ayishitwîramwo igulu lyoshi olubanja n'obushinganyanya; ay'ishilutwa n'omuntu acîshozire, amuha abantu mpu abe ye balangalira boshi, erhi amufuûla omu bafû». ³² Erhi bayumva okufûka kw'abafîre, baguma bamushekera, n'abandi baderba erhi: «Rhwâcikumwa kw'eyo myanzi gandi mango». ³³ Ntyo, kwo Paolo abarhenziremwo. ³⁴ Ci kwône, balume baguma bamusêrakwo banayemêra. Muli bo mwâlî Dioniziyo w'omu ihano lya aeropago, na Mukazi muguma mpu ye Damari, n'abandi haguma nabo.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 17

The Uproar in Thessalonica

¹ Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. ² κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, ³ διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς [ὁ] Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ⁴ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπέισθησαν καὶ προσεκληρῶθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλᾷ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ, γυναικῶν τε τῶν πρῶτων οὐκ ὀλίγαι. ⁵ Ζηλώσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων ἄνδρας τινὰς πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτοὺς προαγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον ⁶ μὴ εὐρόντες δὲ αὐτοὺς ἔσυρον Ἰάσονα καὶ τινὰς ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας βοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώνσαντες οὗτοι καὶ ἐνθάδε ἀρῶσιν, ⁷ οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν. ⁸ ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα, ⁹ καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτοὺς. The Apostles at Berea ¹⁰ Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἰς Βέροian, οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπήεσαν. ¹¹ οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκη, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. ¹² πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ¹³ Ὡς δὲ ἐγνώσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροία κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον κάκεῖ σαλεύοντες καὶ ταρασσόντες τοὺς ὄχλους. ¹⁴ εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὑπέμεινάν τε ὁ τε Σιλᾶς καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. ¹⁵ οἱ δὲ καθιστάνοντες τὸν Παῦλον ἤγαγον ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σιλᾶν καὶ τὸν Τιμόθεον ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσιν πρὸς αὐτὸν ἐξήεσαν.

Paul at Athens

¹⁶ Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦς τοῦ Παύλου παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντος κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. ¹⁷ διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς

σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. ¹⁸ τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἑπικουρείων καὶ Στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ, καὶ τινες ἔλεγον, Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο. ¹⁹ ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγαγον λέγοντες, Δυνάμεθα γινῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχῇ; ²⁰ ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τίνα θέλει ταῦτα εἶναι. ²¹ Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον ἠυκαίρουν ἢ λέγειν τι ἢ ἀκούειν τι καινότερον. ²² Σταθεὶς δὲ [ὁ] Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. ²³ διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνώστῳ θεῷ. ὁ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ²⁴ ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ ²⁵ οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδοὺς πᾶσιν ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα ²⁶ ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὀρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν ²⁷ ζητεῖν τὸν θεόν, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὗροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ²⁸ Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. ²⁹ γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. ³⁰ τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν, ³¹ καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ³² Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπαν, Ἀκουσόμεθα σου περὶ τούτου καὶ πάλιν. ³³ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. ³⁴ τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

18

Paolo arhondêra Ekleziya y'e Korinti

¹ Byanaciba ntyo! Paolo arhenga e Atena, aja e Korinti^e. ² Ayishimâna omuyahudi, izîno lyâge ye Akwila, muburhwa w'e Ponto, wacizindag'irhenga e Italiya bo na mukâge Prishila, bulya Klaudiyo ali arhegesire mpu Abayahudi boshi barhenge e Roma. Paolo anacibayinjibana, ³ na bulya ali wa bulenga buguma nabo, abêra aba mwâbo, bakâkolera haguma: obulenga bwaâbo bwâli bwa kuluka amahêma. ⁴ Paolo akag'ikaja kadali omu sinagogi ngasi lwa sabato, akacisêza okuyemêza Abayahudi rr'Abagereki. ⁵ Erhi Sila na Timoteyo bayisha kurherra e Macedoniya, Paolo acishwêkera oku kukayigîri-za akanwa ka Nnâmaharrga, akahamîriza omu Bayahudi oku Yezu ye Kristu. ⁶ Erhi abona balahira kuyemêra banadwîrhe bakalogorha, agukumula emya-mbalo yâge, anababwîra, erhi: «Omuko gwinyu oku irhwe linyu; niehe ncîbêrîre mwêru-kwêru! Kurhenga ene, emwa abapagani nkola nacîjîra». ⁷ N'erhi aharhenga, aja aha mwa muntu muguma, mpu ye Tito Yusto. Oyo murrutu akag'iharâmya Nnâmahanga, n'enyumpa yâge yali elungîne n'esinagogi. ⁸ Omukulu w'e sinagogi, Krispo, ayemêra Nyakasarre bo rr'ab'omu mwâge bo-shi. N'Abakorinti banji bakagiyumva ernyigîrizo za Paolo, nabo bayemêra banabatizibwa. ⁹ Lero budufu buguma, Nyakasarre anacibonekera Paolo, amu-bwîra, erhi: «Orhayôbohaga oderhe, orhahulikaga; ¹⁰ bulya rhwembi rhuli. Ntaye wâkuhumakwo mpu akujîrîre kubî, bulya abantu bâni bali banji muli eci cishagala». ¹¹ Ayigeza mwâka muguma na myêzi nda, erhi kuyigîriza ayigîriza Abakorirrti akanwa ka-Nyamuzinda.

Paolo ahêkwa lubanja n'Abayahudi

¹² Obwo, erhi Galiyoni ye murhwali omu Akaya. Abayahudi banaciyumvanya, bayandûkako Paolo bamuhêka omu lukîko ¹³ mpu: «Oyo murrutu adwîrhe ashumika abarrtu mpu bakaharâmya Nyamuzinda okurhashinganîni irhegeko». ¹⁴ Erhi Paolo aderha mpu abumbûle akanwa, Galiyoni abwîra Abayahudi, erhi: «Wâni Bayahudi, acibaga bwâli bubî erhi bushumûsi, nali nayumva oluba-nja mundwîrhîre. ¹⁵ Ci obu kabire kadali ka binwa n'amazîno n'amarhegeko gi-nyu, mwene murhahabe! Olwo, niehe ntalonza okulutwa». ¹⁶ Abahulusa omu lukîko lwâge. ¹⁷ Obwo, okubanali boshi, banacirhuluba omukulu w'e sinagogi, Sosteni, bamushûrhira aha kagombe. Ebyo byoshi, Galiyoni arhabishibiriraga.

^e18.1 : Korinti càli cishagala cikulu c'Abaroma omu Akaya.

Paolo ashubira e Antiyokiya omu Sîriya. Olugendo lwâge lwa kasharhu

¹⁸ Paolo ashubijira zindi nsiku zirhali nyi e Korinti, okuhandi asêzera bene wirhu, aj'omu bwârho, ayikirira e Sîriya bona Prishila na Akwila. Ali erhi anamômîrwe enviri zoshi e Cencri, bulya àli ajizire e ciragâne.

¹⁹ Erhi bahika e Efezi, Paolo arhenga omu bâbo, aja omu sinagogi, arhangira aganira boshi n'Abayahudi.

²⁰ Erhi bacimuhûna mpu abêre nabo ezindi nsiku, acilâhirira. ²¹ Ci, erhi akola abasengeruka, ababwîra, erhi: «Nacishubira eno mwinyu, Nnâmahanga akalonza». Anacirhenga e Efezi. ²² Agend'iyômokera e Sezareya, arherema, aj'ilamusa Ekleziya^f, okubundi, ayandagalira e Antiyokiya. ²³ Erhi aba amayûsa yo nsiku, ashub'igenda; aja agera omu cihugo c'e Galasiya n'omu Frijiya, akahà abemêzi boshi omurhima.

Apolo e Efezi n'e Korinti

²⁴ Muyahudi muguma w'e Aleksandriya, mpu ye Apolo, anacihika e Efezi. Ali muntu oyish'iderha, anali mulenga omu Mandiko⁹. ²⁵ Ali ayigîrizîbwe enjira ya Nyakasane, anakag'ihanûla n'okuyigîriza nk'oku bishingânîne ebîyêrekîre Yezu n'omurhima gw'obushiru, n'obwo bubatizo bwa Yowane bwône ali ayî-shi.

²⁶ Arhangira okuyigîriza n'oburhwâli omu sinagogi. Prishila n' Akwila erhi bamuyumva, bamuyanka, bamuzabûlira kwinja enjira ya Nyamuzinda. ²⁷ Erhi acilonza okuja e Akaya, bene wirhu bamuhà omurhima mpu neci, barhumira abemêzi amaruba mpu bamuyankirire kwinja. Erhi ahikayo, n'obuhashe bw'enshokano ya Nyamuzinda, arhabâla bwenêne abemêzi, ²⁸ bulya akag'iyagîriza Abayahudi embere z'olubaga, akabayêreka n'Amandiko oku Yezu ye Kristu.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 18

Paul at Corinth

¹ Μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. ² καὶ εὐρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς ³ καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι ἔμενεν παρ' αὐτοῖς, καὶ ἡργάζετο · ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ. ⁴ διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον ἔπειθέν τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. ⁵ Ὡς δὲ κατήλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σιλᾶς καὶ ὁ Τιμόθεος, συνέχετο τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ⁶ ἀντιπασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων ἐκτιναζάμενος τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. ⁷ καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι Τιτίου Ἰούστου σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. ⁸ Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσεν τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. ⁹ εἶπεν δὲ ὁ κύριος ἐν νυκτὶ δι' ὀράματος τῷ Παύλῳ, Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπῆσης, ¹⁰ διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαι σε, διότι λαὸς ἐστὶν μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ¹¹ Ἐκάθισεν δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ¹² Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπάτου ὄντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα ¹³ λέγοντες ὅτι Παρὰ τὸν νόμον ἀναπείθει οὗτος τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. ¹⁴ μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, Εἰ μὲν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ραδιούργημα πονηρόν, ὧ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀνεσχόμην ὑμῶν, ¹⁵ εἰ δὲ ζητήματά ἐστιν περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὅψεσθε αὐτοί· κριτὴς ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. ¹⁶ καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ¹⁷ ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες Σωσθένην τὸν ἀρχισυν-άγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελεν. Paul's Return to Antioch ¹⁸ Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος ἐν Κεγχρεαῖς τὴν κεφαλὴν, εἶχεν γὰρ εὐχήν. ¹⁹ κατήντησεν δὲ εἰς Ἔφεσον, κάκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέξατο τοῖς Ἰουδαίοις. ²⁰ ἐρωτῶντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μείναι οὐκ ἐπένευσεν, ²¹ ἀλλ' ἀποταξάμενος καὶ εἰπὼν, Πάλιν ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος, ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, ²² καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. ²³ καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς. Apollos Preaches at Ephesus ²⁴ Ἰουδαῖος δὲ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. ²⁵ οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ²⁶ οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας

^f18.22 : Ekleziya y'e Yeruzalemu eyo obwo.

⁹18.24 Apolo ali handi hasharhu omu Ndagano Myâhya ,lola 1 Kr 1,12; 3, 4-6; 16,12.

προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν [τοῦ θεοῦ]. ²⁷ βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν, ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος ²⁸ εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν.

19

Paolo ashanga abashimbûlizi ba Yowane Mubatiza e Efezi

¹Byanaciba ntyo! Erhi Apolo aba ali e Korinti, Paolo erhi ayûs'igera omu ntondo z'e Aziya, ahika e Efezi. Arhimânayo baganda baguma, ²abadôsa, erhi: «Ka mwahâbirwe Mûka Mutagatifu amango mwayemêraga?» Nabo, bamushuza, mpu: «Ciru rhusag'iyumva oku Mûka Mutagatifu abâho». ³Naye, erhi: «Bubatizo buhi mwahîrwe?» Bamushuza, mpu: «Bubatizo .bwa Yowane». ⁴Okubandi Paolo anacibabwîra, erhi: «Yowane abatizize olubaga obubatizo bw'obucîyunjuze, akâbabwîra mpu bayemêre owayayishe enyuma zâge, ye Yezu». ⁵Erhi bayumva ebyo binwa, babatizibwa oku izîno lya Nyakasane Yezu. ⁶N'erhi aba amabalambûlirakwo amaboko, Mûka Mutagatifu abayandagalira, barhondêra baderha endimi banalêba. ⁷Boshi haguma bâli nka balume ikumi na babirhi.

Ekleziya y'e Efezi yarhondêra

⁸Paolo anacija omu sinagogi, ajira myêzi isharhu ayigîriza buzira bwôba. Akazag'ikashambâlira Abayahudi eby'Obwâmi bwa Nnâmahanga n'okuciseza okubayemêza, ⁹Ci baguma banacihûsa emirhima yâbo, balahira okuyemêra, ciru banajacira enjira ya Nyakasane embere z'olubaga. Anacibaleka obwo, ahamagala abemêzi habo habo, ngasi lusiku akazibaganîziza omu isomo lya Tirano^h. ¹⁰Okwo, akujira myâka ibirhi yoshi, na ntyo abantu boshi b'omu Aziya, Abayahudi n'Abagereki, bayumva oluderho lwa Nyakasane.

Abayahudi barhangula okulibirhakwo shetani balonz'iyigânza Paolo

¹¹Naye Nyamuzinda akag'ijira ebisômerine bizibu n'amaboko ga Paolo, ¹²kuhika abalwâla bakag'ihirwakwo ebitambara n'emishangi yaliehumire oku mubiri gwâge bakâfuma, n'abasetani bakâbarhengamwo. ¹³Nabo baguma omu Bayahudi b'abagenzi bakag'ilibirhakwo abazimu babî, banacirhangula okuyambaza izîno lya Nyakasane Yezu oku balimwo abazimu babî. Bakâderha, erhi: «Mmulahirîze oku izîno ly'olya Yezu Paolo ayigîrizagya». ¹⁴Muyahu-di muguma mpu ye Sheva, mudâhwa mukulu, âgwêrhe bana bâge misole nda bakag'ijira ntyo. ¹⁵Ci shetani abashuza, erhi: «Yezu, mmuyishi, naye Paolo ntamuhabiri, ci mw'oyo, muligi bandi?» ¹⁶Lero olya muntu wâlimwo abazimu babî anacibahamirakwo, abanêsha oku banali boshi, abakolera buligo, ciru barhenga muli eyo nyumpa bulibirha, erhi bakola bayambîrhe busha banayunjwîre bibande. ¹⁷Okwo kwanacimanyikana omu bantu boshi b'e Efezi, Abayahudi n'Abagereki. Obwôba bwabagwârha boshi là, bakuza izîno lya Nyakasane Yezu. ¹⁸Banji muli balya bâli bamayemêra bakâyish'ifulûla n'okuderha engeso zabo. ¹⁹Baji muli balya bakâg'ijira eby'obukurungu, bakâlerha ebitabu byâbo n'okubidûlika muliro omu masu ga boshi. Baganja engulo yabyo, bashanga biri bihumbi makumi arhanu ga nsaranga. ²⁰Na ntyo Emyanzi y'Akalembe yayôloloka yanazibuba.

^h19.9 : Oyo Tirano àlî mwigîriza.

V. Paolo omu mpamikwa

Paolo ahiga akubalamira e Roma

²¹ Erhi ebyo byoshi biba byamaba, Paolo anacihiga okutwikanya omu Ma-cedoniya n'omu Akaya, n'okuja e Yeruzalemu, erhi: «Hano mba namayihika, kukwânîne mbone na Roma». ²² Anacirhuma baganda babirhi e Macedoniya, bo Timoteyo na Erasto; naye yêne ashub'ijira zindi nsiku nsungunu omu Aziya.

Abatuzi b'amasholo bazûsa embaka e Efezi

²³ Mw'ago mango, hazûka embaka zirhali nyi ziyêrekire enjira ya Nyakasa-ne. ²⁴ Muntu muguma, mpu ye Demetriyo, mutuzi w'amasholo wakag'iyûbakira Artemi amahêro¹ g'ebyuma, akag'ilerhera abakozi bage bunguke bunji.. ²⁵ Anacibahamagala bo n'abandi bakozi b'emirhimo eri nk'ogwabo, ababwîra, erhi: «Bira bâni, murhababiri oku ogu mukolo gwo guruhîka. ²⁶ Ci mwene mubwîne munadwîrhe mwayumva oku arhali e Efezi yône, ci na hofi omu Aziya yoshi, oyu Paolo arhebire anahindula emirhima y'abantu barhali banyi, ababwîra mpu banyamuzinda bajiragwa n'amaboko g'abantu barhali ba-nyamuzinda. ²⁷ Arhali mukolo gwirhu gwône rhuyôbohîre nti gwakansherera ci n'olûsho lw'Artemi ciru, omuzimu-kazi wirhu mukulu, nti lwanka lolwa nka lwa busha, na buzinda obone irenge ly'olya abantu b'omu Aziya n'ab'omu igulu lyoshi bashenga likola ntâlyo. ²⁸ Erhi bayumva ebyo binwa, obukunizi bwâbarhaluka irhwe, bârhondêra babanda orhubababo mpu: «Artemi w'Abanya-Efezi ali mukulu!» ²⁹ Ecishagala coshi cayunjula bidugundu, bashaga-mukira caligumiza omu itaramo, bâkulûbana Cayo na Aristarko b'e Macedo-niya bakag'igenda bona Paolo. ³⁰ Erhi Paolo aderha mpu aje ekagarhî k'olwo lubaga, abemêzi bamuhanza; ³¹ ciru na bajinji baguma b'omu Aziya bâli bîra bâge barhuma emunda ali mpu amanye ankaciyeêrekana omu itaramo¹. ³² Okubundi, baguma bakayâma kwâbo n'abandi kwâbo, bulya olubaga lwâli-nwo ehidugundu, na banji barhâli bamanyire bici bâshimbaga. ³³ Lero banaci-rhenza Aleksandro omu kagarhî k'olubaga n'Abayahudi banacimusunika mpu aj'emбере. Oku bandi Aleksandro anacibakema n'okuboko, mpu bahulike; ci erhi akola mpu ashuzagye olubaga, ³⁴ bamanya oku ali Muyabudi, boshi bana-ciyâma n'izû luguma, bajira nka nsa ibiri baderha, mpu: «Artemi w'Abanya-Efezi ali mukulu!» ³⁵ Okubundi, omwandisi anacihulusa olubaga, alubwîra, erhi: «Mwe Bashi b'e Efezi, omu bantu boshi, ndi orhayishi oku ecishagala c'e Efezi go mulinzi gw'omuzimu-kazi mukulu Artemi n'ogw'enshusho yâge gwamanukaga oku nkuba? ³⁶ Kulya kuba ntâye wankahakana okwo, ku-kwânîne murhulûle, munamanye hankaba ehi mwajira murhanarhangir'icija emurhima ³⁷ Abâla bantu mudwîrhe, nta kulogorha balogorhire omuzimu-kazi wirhu, na nta kujacira bamujacîre, ³⁸ Akaba Demetriyo n'abakozi bali boshi hali oyu bagwêrhekwo akanwa, enkîko ho ziri, n'abatwi b'emanja ho bali: baje aha balume. ³⁹ Akaba kandi kantu mwalonza kaderhwa aha kagombe. ⁴⁰ Kali ciru ebyabire olu lusiku lw'ene byanarhuma rhwalegwa obugomi, bulya nta i-gwârhiro rhugwêrhe lyankarhuma engabo nyingana aha yalundumana». Erhi ayûs'iderha ntyo ashandâza erya ndêko y'abantu.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 19

Paul at Ephesus

¹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κορίνθῳ Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη [κατ]ελθεῖν εἰς Ἑφεσον καὶ εὐρεῖν τινὰς μαθητὰς ² εἶπέν τε πρὸς αὐτούς, Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ πρὸς αὐτόν, Ἄλλ' οὐδ' εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν ἠκούσαμεν. ³ εἶπέν τε, Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπαν, Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. ⁴ εἶπεν δὲ Παῦλος, Ἰωάννης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. ⁵ ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ⁶ καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου [τὰς] χεῖρας ἦλθεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευσαν. ⁷ ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δώδεκα. ⁸ Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων [τὰ] περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ⁹ ὥς δὲ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπειθουν κακολογούντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητὰς καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου. ¹⁰ τοῦτο δὲ ἐγένετο

¹19.24 : nyûsho (lûsho) za byuma : amahêro g'ebyuma, abandi baderhe mpu nyûsho za byuma. Artemi erhi Diyana yali nshaga ya muzimu-kazi omu Aziya

¹19.31 itaramo yo baderha théâtre omu cinfransa!

ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου, Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας. The Sons of Sceva ¹¹ Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ὁ θεὸς ἐποίει διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ¹² ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἀποφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεσθαι. ¹³ ἐπεχείρησαν δὲ τινες καὶ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ λέγοντες, Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν Παῦλος κηρύσσει. ¹⁴ ἦσαν δὲ τινος Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπτά υἱοὶ τοῦτο ποιοῦντες. ¹⁵ ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν αὐτοῖς, Τὸν [μὲν] Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ; ¹⁶ καὶ ἐφαλόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτοὺς ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, κατακυριεύσας ἀμφοτέρων ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. ¹⁷ τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσιν τοῖς κατοικοῦσιν τὴν Ἐφεσον καὶ ἐπέπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ¹⁸ πολλοὶ τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ¹⁹ ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περιέργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. ²⁰ Οὕτως κατὰ κράτος τοῦ κυρίου ὁ λόγος ἤξανε καὶ ἴσχυεν.

The Riot at Ephesus

²¹ Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα εἰπὼν ὅτι Μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. ²² ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἑραστον, αὐτὸς ἐπέσχευεν χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. ²³ Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. ²⁴ Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος παρείχετο τοῖς τεχνίταις οὐκ ὀλίγην ἐργασίαν, ²⁵ οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας εἶπεν, Ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστίν. ²⁶ καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. ²⁷ οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐθὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος αὐτῆς ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ²⁸ Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες, Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. ²⁹ καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους Παύλου. ³⁰ Παύλου δὲ βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί. ³¹ τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ³² ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκα συνεληλύθεισαν. ³³ ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου συνεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα ἠθέληεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δῆμῳ. ³⁴ ἐπιγνόντες δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κρᾶζόντων, Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. ³⁵ καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησὶν, Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἀνθρώπων ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὔσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς; ³⁶ ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετεῖς πράσσειν. ³⁷ ἡγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὐτε ἱεροσόλους οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ἡμῶν. ³⁸ εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσιν πρὸς τίνα λόγον, ἀγοραῖοι ἄγονται καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλους. ³⁹ εἰ δὲ τίς περαιτέρω ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. ⁴⁰ καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος περὶ οὗ [οὔ] δυνησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον περὶ τῆς συστροφῆς ταύτης, καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

20

Paolo arhenga e Efezi

¹ Erhi ehidugundu hihwa, Paolo ahamagala abemêzi, abaha amahano, abasêzera, okubandi abul'ija e Macedoniya. ² Agera omu mpande z'eco cihugo, aja abaha omurhima n'enyigirizo zage, alind'ahika omu Bugereki; ³ ayusayo myêzi isharhu n'erhi aba akola mpu ayikirire e Sîriya, Abayahudi bamuhigira, okwo kwarhuma ahiga okushub'igaluka omu njira y'e Macedoniya. ⁴ Sopatro, mwene Piro, w'e Bereya, na Arstarko bo na Sekundo b'e Tesalonika, na Kayo, w'e Derba na Timoteyo, na Tikiko bo na Trofimo, b'omu Aziya, bamulusa. ⁵ Abola banacihârîhûla, baj'irhulindira e Trowa. ⁶ Nirhu, erhi ensiku z'emigati erhalimwo lwango ziba zamagera, rhwarhulirwa kurhenga e Filipi, n'erhi rhuyûsa nsiku irhanu omu njira, rhwabashimâna e Trowa, rhwayimala mugobe mugumagama.

Paolo afûla omufû e Trowa

⁷ Olusiku lurhanzi lw'omugole, erhi rhuli haguma omu ndêko nti rhubege omugati, Paolo arhondêra ayigîriza. Ali alonzize mpu agende hano buca, gali-nda gaba mîre abirhi anacidwîrhe ayigîriza. ⁸ Mw'eyo nyumpa y'enyanya rhwâli rhubuganînemwo, mwâli rhumole rhunji. ⁹ Mwâli mwâna muguma wa musole mpu ye Eutiko, âli atamîre aha kabonezo. Erhi Paolo ajira kasanzi ashambâla, îro linene lyamugwârha; n'erhi aba ali îro, arhoga kurhenga enyumpa ya kasharhu y'enyanya, alind'ahika ahanshi, bamurhola afîre. ¹⁰ Paolo anaciyandagala, amujaho, amubagalira, anaderha erhi: «Murhayôbohaga, omûka gucimulimwo». ¹¹ Anacishub'irherema, n'erhi aba amabega omugati n'okulya, ashubirhondêra okuganîra, bwalinda buca; okuhandi agenda. ¹² Gulya musole banacigulerha erhi gukola guli mutaraga, bayumwa basîmire bwenêne?

Kurhenga e Trowa kuhika e Mileto

¹³ Rhwêhe rhwashonera omu bwârho, rhwâvugama rhuyêrekîre e Aso, yo rhwalonzagya okuyankira Paolo, bulya kwo âli arhegesire ntyo, kulya kuba âli alonzize okurhang'igenda n'amagulu. ¹⁴ Erhi arhurhimâna aha Aso, rhwâmuhî-ra omu bwârho, rhwâyikirira e Mitileni. ¹⁵ Erhi rhuyirhega rhwâvugama, n'erhi buca, rhwâgera hofi h'e Kiyo; n'erhi bushub'ica, rhwayêrekezeza e Samo, n'olusiku lwa kasharhu, rhwâhika e Mileto. ¹⁶ Paolo âli ahizire oku arhâyimanga e Efezi, mpu lyo alek'ilegama omu Aziya; akagîkanya mpu kukaha-shikana aj'ijîrîra olusiku lwa Pentekoste e Yeruzalemu.

Paolo alaga abagula b'e Efezi

¹⁷ Kurhenga e Mileto, arhuma e Efezi mpu bamuhamagalire abagula b'e Ekleziya. ¹⁸ Erhi bamuhikaho, ababwîra, erhi: «Mw'oyo mumanyire oku nayôrhaga ninyu amango goshi kurhenga olusiku nâbandaga okugulu omu Aziya obw'oburhanzi. ¹⁹ Nakolîre Nyakasane omu bwirhohye n'omu mirenge n'omu malibuko gantengeraga omu mirhego y'Abayahudi. ²⁰ Ntabonaga naleka okumujirira akantu kankammukwânana. Nahanwîre nanammuyigîriza n'obwâlagale embere z'olubaga n'emwa binywe, ²¹ nabwîra Abayahudi n'abapagani nti bacyunjuze, bashige Nyamuzinda, banayemêre Nnawirhu Yezu. ²² Na bunola, nkolaga naja e Yeruzalemu mubohe wa Mûka, ntanamanyiri ebyaningirayo. ²³ Ciguma cne mmanyire: omu ngasi lugo Mûka Mutagatifu àmmanyisize oku enkoba n'amalibuko bininzire. ²⁴ Ci kwônene, ntashîbirîri buzîne bwâni, casiga nyunjuze olugendo lwâni n'obugo Nyakasane ampaga bw'okumanyisa Emyanzi y'Akalembe k'enshokano ya Nnâmahanga. ²⁵ Lero bunôla, nkola mmanyire oku mw'oyo mweshi, mwe nakag'igera ekarhî kinyu naja nayigîriza Obwâmi bwa Nyamuzinda, obubusu bwâni murhakacibubona bundi. ²⁶ Co cirhumîre mmubwîra n'obwâlagale olu lusiku lw'ene oku ndi mwêru kwêru oku muko gwinyu mweshi, ²⁷ bulyâla nta mango nalesire kumubwîra obulonza bwa Nnâmahanga. ²⁸ Mucilangage mwene, munalange bwinja obuso Mûka Mutagatifu ammuyâbuzize mpu mububêre balungere, lyo muyâbula e Ekleziya alonsire^k n'omuko gwâge: ²⁹ Nie ono mmanyire oku hano mba namagenda, ebiryanyi bikali byâmujamwo, birhanabalira obuso; ³⁰ na muli mwe mwene mwârhega abantu bayigîriza ebibî mpu lyo babona abaganda babashimba. ³¹ Kuziga, mube masû, muyôrhe muyibuka oku, myâka isharhu yoshi yoshi, budufu na mûshi, emirenge omu masû, ntahusagya nahanûla ngasi muguma muli mwe. ³² Bunôla, mmubîsize Nnâmahanga n'oluderho lw'enshokano yâge, yene ye wankahash'iyûbaka n'okumushobôza akashambala haguma n'abatagatifu boshi. ³³ Ntabonaga nacifinja olusaranga erhi masholo erhi mwambalo gwa muntu. ³⁴ Mwêne mumanyire oku agâla maboko go gamperezagya ngasi coshi nalindagîrîrekwo, n'abarhwâli rhweshi kwo na ko. ³⁵ Nammuyêresire amango goshi oku omu kukola ntyo kwo mukwânîne okurhabâlamwo engonyi, munayôrhe muyîbusire aka kanwa ka Nyakasane Yezu waderhaga yêne, mpu^l: « Okuhâna kulushire okuhâbwa iragi». ³⁶ Erhi ayûs'iderha ebyo binwa, âfukama, âshenga haguma nabo oku banali boshi. ³⁷ Obwo banacigwîra omulenge boshi boshi, bâgwârhira Paolo oku igosi, bamuhôbera; ³⁸ ecifufu câbagwârha bwenêne erhi bayumva mpu nta bundi banacisinze oku busû bwâge. Banacimulusa, bamuhisa aha bwârho.

^k20.28 àlonsire n'omuko gwâge: afulusagya n'omuko gwâge

^l20.35 Kuderha oku: Owahâna akwanîne alushe owahabâgwa bushagaluke; emwa Abakorinti mpu :Nnâmahanga asîma ohâna anashagalusire, lola 2Kr 9, 7

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 20

Paul's Journey to Macedonia and Greece

¹ Μετά δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον μεταπεμψάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ παρακαλέσας, ἀσπασάμενος ἐξῆλθεν πορεύεσθαι εἰς Μακεδονίαν. ² διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ³ ποιήσας τε μῆνας τρεῖς· γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. ⁴ συνέϊπετο δὲ αὐτῷ Σώπατρος Πύρρου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίστ-αρχος καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάιος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τύχικος καὶ Τρόφιμος. ⁵ οὗτοι δὲ προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι, ⁶ ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρι ἡμερῶν πέντε, ὅπου διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτὰ.

Paul's Farewell Visit to Troas

⁷ Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλων ἐξίναί τι ἐπαύριον, παρέτεινεν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ⁸ ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ οὗ ἦμεν συνηγμένοι. ⁹ καθεζόμενος δὲ τις νεανίας ὀνόματι Εὐτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ διαλεγόμενου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἦρθη νεκρός. ¹⁰ καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβὼν εἶπεν, Μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν. ¹¹ ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας τὸν ἄρτον καὶ γευσάμενος ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ¹² ἦγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. The Voyage from Troas to Miletus ¹³ Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν ἐπὶ τὴν Ἄσσον ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον· οὕτως γὰρ διατεταγμένος ἦν μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ¹⁴ ὥς δὲ συν-έβαλλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην, ¹⁵ κάκειθεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἂντικρυς Χίου, τῇ δὲ ἐτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον, τῇ δὲ ἐχομένη ἤλθομεν εἰς Μίλητον. ¹⁶ κεκρίκει γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἐφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονотριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδεν γὰρ εἰ δυνατόν εἶη αὐτῷ τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.

Paul Speaks to the Ephesian Elders

¹⁷ Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμπας εἰς Ἐφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ¹⁸ ὥς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, ¹⁹ δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, ²⁰ ὥς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, ²¹ διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσιν τὴν εἰς θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. ²² καὶ νῦν ἰδοὺ δεδεμένος ἐγὼ τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς, ²³ πλην ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι λέγον ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν. ²⁴ ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι τὴν ψυχὴν τιμίαν ἑμαυτῷ ὥς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. ²⁵ Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διήλθοις κηρύσσω τὴν βασιλείαν. ²⁶ διότι μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὅτι καθαρὸς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων ²⁷ οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ὑμῖν. ²⁸ προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου. ²⁹ ἐγὼ οἶδα ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφικίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, ³⁰ καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. ³¹ διὸ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. ³² καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ οἰκοδομῆσαι καὶ δοῦναι τὴν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ³³ ἀργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα ³⁴ αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρεαῖς μου καὶ τοῖς οὗσιν μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. ³⁵ πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ὅτι αὐτὸς εἶπεν, Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν. ³⁶ Καὶ ταῦτα εἰπὼν θείς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ³⁷ ἱκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο πάντων καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν, ³⁸ ὁδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

Paolo asôkera e Yeruzalemu

¹ Erhi rhubafuma, rhwaja omu bwârho, rhwahârhlûlira e Kosi; erhi buca rhwâhika e Rodi, n'erhi rhuyirhenga, rhwayômokera e Patara. ² Rhwa-shanga obwârho bwâja e Fenisiya, rhwâbushoneramwo, rhwâgenda. ³ Erhi rhuhiha oku cirhwa c'e Cipro, rhwâcileka ekumoshô, rhwâvugama, rhwayêre-keza e Sîriya, rhwaj'isîka e Tiro, bulya yo balonzagya okukalira obwârho mw'emizigo. ⁴ Rhwahashanga abemêzi, rhwahamala nsiku nda. Bakâbwîra Pao-lo n'obuhashe bwa Mûka Mutagatifu mpu arhasôkeraga e Yeruzalemu. ⁵ Ci cerhi ezo nsiku zigera, rhwâhira njira, boshi banacirhulusa, haguma n'abakazi n'abâna, bârhurhalusa olugo. Rhwanacifukama eburhambi bw'enyanya, rhwaâshenga. ⁶ Oku handi rhwanacisengarukana, rhwashonera omu bwârho, nabo bashubira e ka. ⁷ Nirhu, rhwâshubihira njira, kurhenga e Tiro, rhwaj'isîka e Tolemeyidi. Rhwanacilamusa bene wirhu, rhwâjirayo lusiku luguma. ⁸ Erhi kuca; rhwâhârhlûla, rhwâhika e Sezareya, rhwâja omu mwa Filipo, muja-bugo w'Emyanzi y'Akalembe muguma wa mwo balya nda, rhwâhanda aha mwâge. ⁹ Agwêrhe bâna bani ba bunyere barhal'isa'gihumwakwo, bâli balêbi. ¹⁰ Erhi rhuhajira nsiku zirhali nyi, hanaciyisha omulêbi warhenga e Yudeya, mpu ye Agabo. ¹¹ Anacirhujaho, arhola omukaba gwa Paolo, acîbohamwo amagulu n'amaboko. aderha erhi: «Mûka Mutagatifu adesire mpu omulume nn'ogu mukaba, ntya kwo Abayahudi bâmubohera e Yeruzalemu, banamuhâne omu maboko g'ahapagani». ¹² Erhi rhuyumva ebyo binwa, rhw'ono na bene wirhu b'aho, rhwâhanza Paolo nti amanye ankacirheremera e Yeruzalemu. ¹³ Lero Paolo anacishuza erhi: «Kurhi okwo mudwîrhe mwalaka mwanantwa omurhima?». Niehe arhali kubohwa kwône ncîrhaganyizekwo, ci n'okufîra e Yeruzalemu izîno lya Nyakasane lirhumire». ¹⁴ Erhi rhubula okurhwankamuhima- mwo, rhwâcîhulikira, nti: «Obulonza bwa Nyakasane bube?»

Paolo ahika e Yeruzalemu

¹⁵ Erhi ezo nsiku zigera; rhwâshana ebirugu, rhwasôkera e Yeruzalemu. ¹⁶ Abemêzi b'e Sezareya barhulusa, barhuhisa emwa muganda muguma wa ku-rhenga mîra w'e Cipro, izîno lyâge Munasoni, mpu rhuhande aha mwâge. ¹⁷ Erhi rhuhiha e Yeruzalemu, bene wirhu barhuyankirira n'enshagali. ¹⁸ Erhi buca, Paolo arhujâna emwa Yakobo, n'abagula boshi bayishubûkira. ¹⁹ Erhi aba amabalamusa, abaganîrira ngasi coshi Nyamuzinda ajirîre abapagani n'omukolo gwâge. ²⁰ Nabo erhi bayûsimuyumva, bakuza Nnâmahanga, banamu-bwîra, mpu: «Mwene wirhu, obwîne wene ebi bihumbi by'Abayahudi bâya-nkirîre obuyemêre, na ngasi boshi kushimba bacishimba irhegeko lya Musa. ²¹ Ci bayumvîrhe mpu w'oyo onayigîrize Abayahudi bashandabîne omu maha-nga mpu baleke ebya Musa, wababwîra mpu barhacikag'ikembûla abâna bâbo, mpu banaleke okushimba engezo zirhu. ²² Kurhi rhwajiraga obwo? Rhuma-nyire bwinja oku bamanya oku wayishire. ²³ Oku rhwakubwîra, okujire. Muli rhwe, bali bantu bani bahânyire eciragâne. ²⁴ Orhole abo bantu, oshukûlwe mwe nabo, onabe erhi we bahôlera lya bamômwa emviri z'irhwe lyâbo. Ntyo, boshi boshi bamanya oku ebi bayumvîrhe bakuderhera biri bya bunywesi, n'oku wêne oshimba bwinja Irhegeko omu lugendo lwâwe. ²⁵ Nabo abapagani bayemîre, rhwâbayandikire, erhi rhuba rhwamayumvanya nti baleke okukalya enyama zirherekîrwe abazimu, n'omwamba, n'enyama z'ensimba zifulungînwe omuko, n'amahya garhali go». ²⁶ Erhi kuca, Paolo anaciyanka balya balume, ashukûlwa bo nabo, aja omu Ka-Nyamuzinda, aderha amango ensiku z'okushukûlwa zahwa bagal'ihâna entûlo ya kuli ngasi muguma muli bo.

Paolo agwârhwâ

²⁷ Oku zirya nsiku oku zinali nda zikolaga mpu zihwe, Abayahudi barhe-ngaga e Aziya, bamubona omu Ka-Nyamuzinda, batula ehidugundu omu lubaga, bamugwârha, ²⁸ banabanda orhubababo, mpu: «Bene Israheli, muhââbwe! Lero yeshi oyu olya muntu okayigîriza hoshi na hoshi okugomera ishanja lirhu n'Amarhegeko girhu n'aka Ka-Nyamuzinda. Ciru anahumânyize ahâla hantu hatagatifu ene alêrhamwo Abagereki». ²⁹ Baderha ntyo bulya bâli babwîne Trofimo w'e Efezi omu cishagala bo naye, bacikebwa mpu nkaba Paolo anamudwîrhe omu Ka-Nyamuzinda. ³⁰ Ecishagala coshi cazûkamwo akavuli-ndi, n'olubaga lwalundûka^m, barhuluba Paolo, bamukululira embuga, ho n'aho, enyumvi z'Aka-Nyamuzinda zâhamikwa. ³¹ Erhi bakola mpu bamuyîrhage, omwanzi gwâhika omu marhwiri g'omukulu w'omurhwe gw'abasirika mpu Yeruzalemu yeshi alimwo ehidugundu. ³² Aho honene, ayanka abasirika n'abarhegesi bâbo,

^m21.30 olubaga lwakunjûka, lwalundûka; abandi mpu lwahuluduka

anacyiisha bulibirha, aja emunda bàli. Erhi babona umuku-lu w'omurhwe gw'abasirika bāge, baleka okushurha Paolo. ³³ Nyamurhwāli w'omurhwe gw'abasirika anacyeagera, amugwār'hira oku kuboko, ārhegeka mpu bamushweke na nkoba ibirhi, arhondêra adôsa ye ndi na bici ajizire. ³⁴ Olubaga lwayâma, baguma mpu kulebe, abandî mpu kulebe. Erhi abona ntâko ankamanya oku biri erhi kavulindi karhuma, ārhegeka mpu bamuhêke omu lugerêro lw'abasirika. ³⁵ Erhi bamuhisa oku rhushonezo, abasi-rika bamubarhula erhi bukali bw'olubaga burhuma, ³⁶ bulya engabo y'abantu yali ckulikire yayishaga yayâma, mpu: «Mâshi oyîrhe!» ³⁷ Erhi bakola mpu bamuhise omu lugerêro, Paolo âbwîra omukulu w'aba-sirika, erhi: «Ka nankahasha okukubwîra cinwa ciguma?» Naye, erhi: «K'oyi-shi ecigereki?» ³⁸ Kuziga arhali w'olya Munya-Misiri ozind'igomya abantu mwo ziryā nsiku zigezire, anagendana bihumbi bini by'ebishungu omu ishamba?» ³⁹ Paolo amushuza, erhi: «Nie ono ndi Muyahudi, emwirhu e Tarsi omu Silisiya, ndi muntu w'omu cishagala cirhahabikini omu igulu. Waliha, onyemêrere nani mbwîre olubaga kanwa kaguma». ⁴⁰ Erhi amuyemêrera, Paolo ayimanga oku rhushonezo, akema olubaga n'okuboko; boshi banacihulika, ababwîra omu ciyahudi, erhi:

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 21

Paul's Journey to Jerusalem

¹ Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν Ῥόδον κάκειθεν εἰς Πάταρα, ² καὶ εὐρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ³ ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήλθομεν εἰς Τύρον· ἐκεῖσε γὰρ τὸ πλοῖον ἦν ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. ⁴ ἀνευρόντες δὲ τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτὰ, οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος μὴ ἐπιβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα. ⁵ ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξεληθόντες ἐπορευόμεθα προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξίν καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμενοι ⁶ ἀπησπασάμεθα ἀλλήλους καὶ ἀνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ⁷ Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηγνήσαμεν εἰς Πτολεμαῖδα καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. ⁸ τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξεληθόντες ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. ⁹ τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες τέσσαρες παρθένοι προφητεύουσαι. ¹⁰ ἐπιμενόντων δὲ ἡμέρας πλείους κατήλθεν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος, ¹¹ καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας εἶπεν, Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δῆσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ¹² ὥς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ. ¹³ τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος, Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ¹⁴ μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰπόντες, Τοῦ κυρίου τὸ θέλημα γινέσθω. ¹⁵ Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα 16 συνήλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ἔξενισθῶμεν Μνάσωνι τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. Paul Visits James ¹⁷ Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀσμένως ἀπεδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. ¹⁸ τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῆει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. ¹⁹ καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἕνα σὺν ἑκάστῳ, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. ²⁰ οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν εἰπόντες αὐτῷ, Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις τῶν πεπιστευκότων καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν. ²¹ κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθνεσιν περιπατεῖν. ²² τί οὖν ἐστίν; πάντως ἀκούσονται ὅτι ἐλήλυθας. ²³ τοῦτο οὖν ποιήσον ὃ σοι λέγομεν· εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. ²⁴ τούτους παραλαβὼν ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρῇσονται τὴν κεφαλὴν, καὶ γνῶσονται πάντες ὅτι ὧν κατήχηται περὶ σοῦ οὐδὲν ἐστὶν ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς φυλάσσει τὸν νόμον. ²⁵ περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τὸ τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν. ²⁶ τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἀγνισθεῖς, εἰσῆει εἰς τὸ ἱερὸν διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἢ προσφορά.

Paul Arrested in the Temple

²⁷ Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ²⁸ κράζοντες, Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἑλλήνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκεν τὸν ἅγιον τόπον τούτον. ²⁹ ἦσαν γὰρ

προεωρακότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.³⁰ ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἶλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι.³¹ ζητούντων τε αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης ὅτι ὅλη συγχύννεται Ἱερουσαλὴμ.³² ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς, οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλιάρχον καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον.³³ τότε ἐγγίσας ὁ χιλιάρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ ἐκέλευσεν δεθῆναι ἀλύσειν δυσίν, καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ τί ἐστὶν πεποιηκώς.³⁴ ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐπεφώνουν ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ αὐτοῦ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν.³⁵ ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου,³⁶ ἡκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κρίζοντες, Αἴρε αὐτόν. Paul Defends Himself³⁷ Μέλλων τε εἰσαγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ, Εἰ ἔξεστίν μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ; ὁ δὲ ἔφη, Ἑλληνιστὶ γινώσκεις;³⁸ οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων;³⁹ εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος, Ἐγὼ ἄνθρωπος μὲν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεύς τῆς Κιλικίας, οὐκ ἀσήμερον πόλεως πολίτης· δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.⁴⁰ ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἐστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισεν τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνησεν τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ λέγων, Paolo ayigiriza Abayahudi b'e Yeruzalemu .

22

¹ «Bene wirhu na ba larha, lekag'inywe akasheba embere zinyu». ² Erhi bayumva ababwîra omu mayahudi, bahulika kulusha. Aderha, erhi: «³ Nie ono ndi Muyahudi, naburhiragwa e Tarsi, omu Silisiya, ci kwonene mw'ecira cishagala nalereragwa oku biberi bya Gamaliyeli; nayigirizibwa bwinjinja amarhegeko ga bashakulûza, nanaba ntwâlî omu bya Nyamuzinda nk'okula mweshi muli ene. ⁴ Abashimba eyôla njira, nâbalibuzize kuhika okubayîrha, nashwêka abalume n'abakazi; ⁵ omukulu w'abadâhwa n'ihano ly'abagula bo bahamîrizi mbahîre. Bo bampaga amaruba mpu ngahekere bene wirhu. Nanacija e Damasi nti mbalerhe e Yeruzalemu bali babohe, bahanwe. ⁶ Byanaciba ntyo! Erhi nkolaga ndi omu njira, na nkolaga nti mpiki e Damasi, erhi kaba kasirahinga, obulangashane bwamanukaga oku nkuba bwanfûnika bwanammolekera. ⁷ Nacidûrha oku idaho, nayumva izû lyanyakûza erhi: «Saulu, Saulu, bici wandibuziza?» ⁸ Nani nashuza, nti: «We ndi, Yagirwa?» Naye, erhi: «Nie Yezu w'e Nazareti odwîrhe walibuza». ⁹ Aba rhwâlî rhweshi babona obulangashane ci barhayumvagyaⁿ izû ly'oyo wakag'iderha. ¹⁰ Naderha, nti: «Yagirwa, bici njirage?» Naye Nyakasane anshuza erhi: «Yimanga, oje Damasi, bakubwîrirayo ebi okwânîne okujira byoshi». ¹¹ Ci kwône, bulyâla ntâcibo-naga erhi bulangashane bw'obwo bumoleke burhuma, abirhu bangwârîra oku kuboko nahika e Damasi. ¹² Lero mulume muguma, izino lyâge Ananiya, mu-ntu oshimba bwinja marhegeko na mukengwa omu Bayahudi b'e Damasi boshi, ¹³ anacy'ish'intandûla, n'erhi aba amanyegera, ambwîra erhi: «Saulu mwe-ne wirhu, zibûka amasû». Ho na halya, namubona. ¹⁴ Ashubirira, erhi, Nyamuzinda wa balarha acikwishozire mpu omany e obulonga bwâge, obone Omushinganyanya^o, onayumve oluderho lw'ekanwa kâge; ¹⁵ bulya wâmubêra muhamîrizi w'ebi wâbwîne n'ebi wâyumvîrhe omu bantu boshi. ¹⁶ Na buno, bici wacilinda? Yimuka, obatzibwe, na hano oba wamashenga izîno lyâge, okûlirwe ebyâba byâwe». ¹⁷ Erhi ngaluka e Yeruzalemu, nanaciba ndwîrhe naharâmya omu Ka-Nyamuzinda, nayagânwa. ¹⁸ Nanacibona Nyakasane, a-mbwîra, erhi: «Okanye, orhenge e Yeruzalemu, bulya barhayemêre obuhamîrizi bwâwe kuli nie». ¹⁹ Nani, nashuza, nti: «Yagirwa, bamanyire oku nakag'i-gera omu masinagogi naja naboha n'okushûrha empimbo abakuyemêra boshi; ²⁰ n'erhi babulaga omuko gw'omuhamîrizi wawe Stefano, nani ho nali, nayemêra nti bamuyîrhe, nnanakalânga emyambalo y'abamuyirhaga», ²¹ Anacimbwîra, erhi: «Genda bulya nakurhuma kulî omu mashanja».

Paolo aderha oku ali Muroma

²² Kuhika kuli ako kanwa, bâli bamurhesire amarbiwiri. Ci erhi bayumva okwo, bayâma mpu: «omuntu wa bene oyu, omurhenze en'igulu; bulya arhakwânîni alame!» ²³ Bajira ecihôgêro cinene, bakajugucira ebishûli byâbo banakwêba akatulo enyanya. ²⁴ Obwo, omukulu w'abasirika anacirhegeka mpu balerhe Paolo omu lugerêro lwaho, aderha mpu bamudôse n'emikoba lyo bamanya ecirhumire bayâma ntyo. ²⁵ Ci erhi baba bamamushwêka n'enkoba mpu bamushûrhage, Paolo abwîra omurhegesi w'abasirika, erhi:

ⁿ22.9 : nkabaga bayumvîrhe izû (lola Ebj 9,7) ci barhayumvagya kwo kuderha kuci.

^o22.14 : Omushinganyanya ye Kristu.

«Ewe, ndi wa- muhâga obuyemêre bw'okushurha Omuroma emikoba, n'okwola buzira kumutwîra olubanja?» ²⁶ Erhi ayumva ntyo, oyôla murhegesi w'omurhwe gw'a-basirika agend'ibwîra omukulu w'abasirika, erhi: «Kurhi wâjira? Ci oyo mu-ntu, amaba Muroma!» ²⁷ Omukulu w'abasirika anacyiisha, agend'ibwîra Paolo, erhi: «Mbwîra bwinja! K'oli Muroma?» Naye, erhi: «Neci». ²⁸ Omukulu w'abasirika ashuza, erhi: «Niehe obwo buyemêre bw'okuba Muroma, nabugulaga nsaranga nyinji». Naye Paolo, erhi: «Niehe, nakuburhanagwa». ²⁹ Akôla kasanzi kwonênè, balya balonzagya okumudôsa n'emikoba, bamuyâka mâshi ciru n'olya mukulu w'abasirika ayôboba erhi amanya oku oyo muntu ali ashwêsire ali Muroma.

Paolo aha kagombe k' Abayahudi

³⁰ Erhi buca, alonza okumanya kwinja eci Abayahudi bamulegeraga; anacimushwekûla, anarhegeka abadâhwa bakulu n'akagombe koshi mpu ba-shubûzanye. Okubundi alerha Paolo, amuyimanza embere zâbo.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 22

¹ Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας. ² ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καὶ φησίν, ³ Ἐγὼ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῷου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον ⁴ ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου δεσμεύων καὶ παραδιδούς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ⁵ ὥς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφούς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄζων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλὴμ ἵνα τιμωρηθῶσιν.

Paul Tells of His Conversion (Ac 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Ἐγένετο δὲ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, ⁷ ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις; ⁸ ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην, Τίς εἶ, κύριε; εἶπέν τε πρὸς με, Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. ⁹ οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. ¹⁰ εἶπον δέ, Τί ποιήσω, κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν πρὸς με, Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκὸν κάκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ¹¹ ὥς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἤλθον εἰς Δαμασκόν. ¹² Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐλαβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, ¹³ ἐλθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστὰς εἶπέν μοι, Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον. κάγῳ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ¹⁴ ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γινῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ¹⁵ ὅτι ἔση μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἐώρακας καὶ ἤκουσας. 16 καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Paul Sent to the Gentiles

¹⁷ Ἐγένετο δὲ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ προσ-ευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει ¹⁸ καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, Σπεῦσον καὶ ἐξελθε ἐν τάχει ἐς Ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονται σοι μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. ¹⁹ κάγῳ εἶπον, Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ, ²⁰ καὶ ὅτε ἐξεχύνητο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. ²¹ καὶ εἶπεν πρὸς με, Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.

Paul and the Roman Tribune

²² Ἦκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες, Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκεν αὐτὸν ζῆν. ²³ κραυγαζόντων τε αὐτῶν καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἄερα, ²⁴ ἐκέλευσεν ὁ χιλιάρχος εἰσαγεσθαι αὐτόν εἰς τὴν παρεμβολήν, εἶπας μᾶστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. ²⁵ ὥς δὲ προέτειναν αὐτόν τοῖς ἱμαῖσιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἐστῶτα ἐκατόνταρχον ὁ Παῦλος, Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ²⁶ ἀκούσας δὲ ὁ ἐκατοντάρχης προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν λέγων, Τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν. ²⁷ προσ-ελθὼν δὲ ὁ χιλιάρχος εἶπεν αὐτῷ, Λέγε μοι, σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, Ναί. ²⁸ ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλιάρχος, Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη, Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. ²⁹ εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν, καὶ ὁ χιλιάρχος δὲ ἐφοβήθη ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν καὶ ὅτι αὐτὸν ἦν δεδεκώς. ³⁰ Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γινῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτόν καὶ ἐκέλευσεν

συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον, καὶ καταγαγῶν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.

23

¹ Paolo anacimôlera abagula amasù ababwîra, erhi: «Bene wirhu, kuhika olusiku lw'ene, ntasag'iyumva omurhima gwâni gwantumuza akantu omu lugendo lwâni embere za Nnâmahanga». ² Ci omudahwa mukulu Ananiya arhegeka abatwî b'emanja bàmuli eburhambi mpu bamushûrhire oku kanwa. ³ Obwo, Paolo anacimubwîra erhi: «Nyamuzinda acikushûrha, we cisîka ciho-me ngwa! Kali otamire mpu ontwîre olubanja nk'oku binadesirwe omu irhegeko, na w'oyo, wavuna irhegeko^p, ene oderha mpu banshûrhe!» ⁴ Nabo balya bàmuli babwîra Paolo, mpu: «Ci wjacira omudâhwa mukulu wa Nyamuzinda!» s Naye Paolo anacibashuza, erhi: «Bene wirhu, ntal'imanyire oku ye mukulu w'abadâhwa; bulya kuyandisirwe erhi: «Orhahira okahehêrera omulu-zi w'ishanja lyâwe». ⁵ Bulya Paolo ali amanyire oku omu ihano likulu, baguma bàli Basaduceyi n'abandi Bafarizeyi, aderha, erhi: ndwîrhwe omu lubaja erhi bulangalire bwirhu burhuma: obufuke bw'abafire»^q. ⁷ Erhi aba amaderha ebyo binwa, akadali kazuka omu Bafarizeyi n'omu Basaduceyi, na ntyo ihano lyâbo lyacêberamwo. ⁸ Bulyala Abasaduceyi banaderbe mpu nta bufûke bw'abafire, mpu na nta bamalahika na nta myûka; ci Abafarizeyi bôhe babyemêra byombi. ⁹ Banacijira lubî lunji, na bashamuka b'ihano baguma b'omu Bafarizeyi bayimanga, bakaliba bweneêne, mpu: «Nta kubi rhubwînemwo oyu muntu! Ka guruhankanaba mûka erhi malahika washambîre bo naye?» ¹⁰ Erhi abona akadali kaja kayushûka, omukulu w'abasirika ayôboha mpu bahôya Paolo, arhegeka abasirika mpu bayish'imurhola, bamushubiza omu lugerêro. ¹¹ Obudufu bwakulikiraga olwo lusi-ku, Nyakasane amubonekera, amubwîra, erhi: «Komera! Kulyâla wampamîrizagya e Yeruzalemu, kwo okwânîne okujimpamîriza e Roma».

Abayahudi bahigira Paolo

¹² Erhi buca, Abayahudi baja ihano mpu barhalye barhananywe barhanaj'iyîrha Paolo. ¹³ Abâli bafundisire eryo ihano bàli balume makumi ani na kulusha. ¹⁴ Banacija emw'abajinji b'abadâhwa n'abagula, bababwîra, mpu: «Rhwacîgashire nti rhurhakoza akantu ekanwa rhurhanaj'iyîrha Paolo. ¹⁵ Ntyo, ninyu haguma n'ihano likulu, mubwîrage omukulu w'abasirika ammulerhereye, mube nk'abalonza okumudôsa kwinjinja olubanja lwâge; nirhu hhwayôrba rhucirheganyizê okumuyîrha hano aderha mpu ayishage». ¹⁶ Ci kwônene, mwihwa wa Paolo ayumva eyo mihigo yâbo mibî, anacigenda, aja omu lugerêro, abwîra Paolo. ¹⁷ Naye anacihamagala muguma omu barhegesi b'emirhwe y'abasirika, amubwîra erhi: «Oyu mwâna, omuhekere omukulu w'abasirika, bulya agwêrhe oku amubwîra». ¹⁸ Olya Murhegesi w'omurhwe amugwârhirira oku kuboko, amuhêkera omukulu w'abasirika, erhi: «Olya mubohe Paolo ampamagîre, ampûna mpu nkuhêkera oyu mwâna, mpu agwêrhe oku akubwîra». ¹⁹ Omukulu w'abasirika amugwârhirira oku kuboko, aciyegûla, arnudôsa, erhi: «Bici walonza okumbwîra?» ²⁰ Naye amushuza, erhi: «Abayahudi bajîre ihano ly'okukuhûna mpu irhondo olerhe Paolo ekagombe, babe nk'abalonza okumudôsa kwinjinja olubanja lwâge. ²¹ Ci wehe, omanyè wankabayemêra; bulya balume makumi ani na kulusha ba muli bo, bamutulikiîre amatumu; bâcigashire mpu barhalye barhananywe barhanaj'imuyîrha. Na bunu, mîra bacîrheganyangya; irhegeko lyâwe lyône bacidwîrhe balinda». ²² Omukulu w'abasirika anacilika nyamwâna, amukomêreza mpu ntaye abwîraga oku amushambâlire kwoshi.

Paolo ahêkwa e Sezareya

²³ Okuhandi, anacihamagala babirhi omu barhegesi b'emirhwe y'abasirika, ababwîra, erhi: «Murheganye basirika magana abirhi, na biterusi makumi gali nda, na balekezi magana abirhi, baj'e Sezareya omu nsa ya kasharhu y'obudu-fu. ²⁴ Barheganyize na Paolo ebihesi^f, bamushonezekwo, bamuhise mugumaguma emw'omurhegesi Felisi». ²⁵ Okuhandi, yandikaka amaruba, erhi: ²⁶ «Klaudiyo Liziya ahire omurhegesi mukengwa bwenêne Felisi omusingo! ²⁷ Oyu muntu nkudwîrhîre, Abayahudi banacimugwârha, n'erhi bakola mpu bamuyîrhage, nayisha n'engabo yâni y'abasirika, nabarhenzaye omu nfune, erhi nankola manyire oku ali Muroma. ²⁸ Erhi nnonz'imanya bwinja igwârhiro ly'ebi bamulegîre, namurhuma aha kagombe kâbo. ²⁹ Nashanga bamushobesire ebiyêrekîre irhegeko lyâbo, ci nabona oku nta bubî agwêrhe bukwanîne okufa nisi erhi enkoba. ³⁰ Ene ncimanya oku bamutulikîre amatumu, bw'obu nkurhumîre ye

^p23.3 : Lola Mt 23, 27.

^q23.5 : Lola Lub 22, 7.

^r23.24 : cihesi ciguma c'okuhêka Paolo, n'ecindi c'owaja amulanga.

duba, nabwîra n'abamudwîrhe bamulega nti balêrhe olubanja lwâbo e- mwawe». ³¹ Abasirika bajira oku bâli barhegesirwe, bayanka Paolo, bamuhêka budufu e Antipatrida^s. ³² Erhi buca, bamusigira abaterusi mpu bamuhêke, bacigalukira ebwa lugerêro lwâbo. ³³ Erhi bahika e Sezareya, balya baterusi bahereza omurhegesi amaruba, bamuyêreka na Paolo. ³⁴ Erhi ayûsisoma galya maruba amanamudôsa ali wa cihugo cihî, n'erhi amanya oku emwâbo e Sili-siya, anacirnubwîra, erhi: ³⁵ «Nayumva olubanja lwâwe amango abakulezire bâyisha». Okubandi arhegeka mpu bamulangire omu lurhamba lwa Herodi.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 23

Paul before the Council

¹ ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ² ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρεστώσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. ³ τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπεν, Τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ κἀθὲ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; ⁴ οἱ δὲ παρεστώτες εἶπαν, Τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ⁵ ἔφη τε ὁ Παῦλος, Οὐκ ᾔδην, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς· γέγραπται γάρ ὅτι Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεῖς κακῶς. ⁶ Γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἐν μέρος ἐστὶν Σαδδουκαίων τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων ἔκραζεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίων, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν [ἐγὼ] κρίνομαι. ⁷ τοῦτο δὲ αὐτοῦ εἰπόντος ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. ⁸ Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν μήτε ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφοτέρα. ⁹ ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες τινὲς τῶν γραμματέων τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες, Οὐδὲν κακὸν εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος; ¹⁰ Πολλῆς δὲ γινομένης στάσεως φοβηθεὶς ὁ χιλιάρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβὰν ἀρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. ¹¹ Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπεν, Θάρσει· ὥς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι. The Plot against Paul's Life ¹² Γενομένης δὲ ἡμέρας ποιήσαντες συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς λέγοντες μὴτε φαγεῖν μὴτε πιεῖν ἕως οὗ ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον. ¹³ ἦσαν δὲ πλείους τεσσεράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν ποιησάμενοι, ¹⁴ οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις εἶπαν, Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. ¹⁵ νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ ὅπως καταγάγῃ αὐτὸν εἰς ὑμᾶς ὥς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσει αὐτὸν ἑτοιμοὶ ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ¹⁶ Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὴν ἐνέδραν, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολήν ἀπήγγειλεν τῷ Παύλῳ. ¹⁷ προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἓνα τῶν ἑκατονταρχῶν ἔφη, Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον, ἔχει γὰρ ἀπαγγεῖλαί τι αὐτῷ. ¹⁸ ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλιάρχον καὶ φησίν, Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίσκον ἀγαγεῖν πρὸς σὲ ἔχοντά τι λαλήσαι σοι. ¹⁹ ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλιάρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν ἐπυνθάνετο, Τί ἐστὶν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; ²⁰ εἶπεν δὲ ὅτι Οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαι σε ὅπως αὐρίον τὸν Παῦλον καταγάγῃς εἰς τὸ συνέδριον ὥς μέλλον τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. ²¹ σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσεράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μὴτε φαγεῖν μὴτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν, καὶ νῦν εἰσιν ἑτοιμοὶ προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ²² ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος ἀπέλυσεν τὸν νεανίσκον παραγγείλας μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρὸς με.

Paul Sent to Felix the Governor

²³ Καὶ προσκαλεσάμενος δύο [τινὰς] τῶν ἑκατονταρχῶν εἶπεν, Ἐτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἵππεις ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους διακοσίους ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, ²⁴ κτήνῃ τε παραστήσαι ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσιν πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, ²⁵ γράψας ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὸν τύπον τοῦτον ²⁶ Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. ²⁷ Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλλημφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξελάμην μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν. ²⁸ βουλόμενός τε ἐπιγνῶναι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν ²⁹ ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔχοντα ἐγκλημα. ³⁰ μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρὸς σὲ παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγοροῖς λέγειν [τὰ] πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ³¹ Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον ἤγαγον διὰ νυκτός εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα, ³² τῇ δὲ ἐπαύριον ἔασαντες τοὺς ἵππεις ἀπέρχεσθαι σὺν αὐτῷ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν ³³ οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι

^s23.31 : Kurhenga e Yeruzalemu kuhika e Antipatrida, biri bilometrì 63.

παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. ³⁴ ἀναγνοὺς δὲ καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχείας ἐστίν, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, ³⁵ Διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται· κελεύσας ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι αὐτόν.

24

Felisi abûlanya Paolo

¹ Erhi hagera nsiku irhanu, omukulu w'abadâhwa Ananiya anaciya-ndagala bo na bagula baguma n'omubûlanyi, mpu ye Tertulo; bayish'ilega Paolo emw'omurhegesi. ² Banacibamagala Paolo, naye Tertulo arhangira okumulega, erhi: «Omurhûla buzira kavulindi rhugwêrhe werhumire, n'emihindûlo minja obwirhonzi bwâwe bwâdwîrhire eri ishanja, ³ byoshi byoshi na hoshi hoshi rhubiyankirîre na maboko abirhi, Waliha Felisi mukengwa. ⁴ Ci kwônene, ntag'ikurhamya busha, nkuhûnyire omu bwinja bwâwe, oyemeêre okurhuyumvîrhiza hisanzi bitya hyône. ⁵ Oyu muntu, rhwabwîne oku ciba cihûsi: anakahira akavange omu Bayahudi b'omu igulu lyoshi, ye na murhambo w'obugomi bw'Abanazareti^t. ⁶ Ciru âli akola ahumânya aka-Nyamuzinda, !ero rhwâmugwârha. Rhwâli rhulonzize nti rhumutwîre nk'oku irhegeko lirhu lidesire, ⁷ ci, omukulu w'abasirika Liziya abijâmwo, arhukûlaye omu maboko n'emisi, ⁸ anarhegeka mpu abâmulegaga baje eno mwâwe. Nâwe wêne wâmudôsa, ocîbonere oku ebi rhumushobesire binali by'okuli». ⁹ Abayahudi bahamîriza, baderha mpu ntyo kwo binali. ¹⁰ naye aderhage. Omurhegesi anacikema Paolo.

Ebinwa bya Paolo embere z'omurhegesi

Paolo ashuza, erhi:

«Mmanyire bwinja oku emyâka ekola minji erhi kurhegeka orhegeka eri i-shanja; co cirhumire nabûlana n'obulangelire. ¹¹ Wanahash'imanya bwinja oku zirhac'irhaluka nsiku ikumi n'ibirhi kurhenga nteremîre e Yeruzalemu nti nj'iharâmya. ¹² Na ntaye wanshimanyire omu ka-Nyamuzinda, nisi erhi omu masinagogi, erhi omu cishagala naja kadali n'omuntu erhi nashumika olubaga. ¹³ N'oku bali ntyo, barhankahash'ikuyêreka ebi banshobesire. ¹⁴ Ci kwônene, oleke nkubwîre n'obwâlagale: nkolera Nyamuzinda wa balarha omu kushimba «Enjira» bôhe bayiyîrika «bugomi.» Ebi biyandisirwe omu irhegeko n'omu Balêbi, byoshi mbiyemîre, ¹⁵ nnanangalire Nnâmahanga nk'oku nabo bamulangelîre; nnangalîre oku abafîre bafûke, abimâna n'ababî. ¹⁶ N'okwôla kwo kurhuma nani ncisêza okulanga omurhima gwâni mwêru-kwêru embere za Nnâmahanga n'embere z'abantu. ¹⁷ Hàbîre hamagera myâka erhali minyi, nayisha nti nde-rhere ishanja lyâni oburhabâle, nnanjire entûlo. ¹⁸ Ntyo kwo banshanzire omu ka-Nyamuzinda, erhi mîra nashukûlagwa; murhâli ndêko ya bantu, murhanâli hidugundu. ¹⁹ Bayahudi baguma b'e Aziya boki rhwâli rhweshi. Bo bali ba-kwânîne okuyisha muno lukîko lwâwe, bâderha akaba hali ebi bambwînekwo. ²⁰ Abâli bahali babage erhi bo baderha bubî buci bambwînekwo erhi ndi aha kagombe. ²¹ Nkaba aka kanwa naderhaga erhi mba nyimanzire omu kagarhî kâbo ko nfîrekwo, nti: «Bûfûke bw'abafîre burhumire nalêrhwa omu lubanja ene embere zinyu.»

Paolo omu mpamikwa e Sezareya

²² Bulya Felisi naye ali amanyire bwinja eyôla Njira, ababwîra mpu balinde, erhi: «Hano omukulu w'abasirika Liziya aba amayandagala, natola olubanja lwinyu». ²³ Anacirhegeka omurhegesi w'omurhwe gw'abasirika mpu alange Paolo, ci kwône mpu amuhe obuyemêre bw'okujira oku alonzize, arhanaha-nzagya benewâbo bal'imushêgula. ²⁴ Erhi kugera nsiku, Felisi anaciyisha bo na mukâge Druzila. Ali Muyahudi-kazi^u. Ahamagala Paolo, anayumvirhiza oku amubwîra eby'obuyemêre muli Kristu Yezu. ²⁵ Erhi Paolo arhondêra okuderha ebiyêrekire obushinganyanya n'obucêse bw'omurhima n'olubanja luzinda, Felisi ageramwo omusisi, ashuza, erhi: «Hoshi aho, gendagi; nacikuhamagala olusiku nayumva obushiru». ²⁶ Erhi analangalîre obwo mpu Paolo amuha ensaranga; co carhumaga akamurhumiza kanji-kanji mpu baganîre bo naye. ²⁷ Erhi hagera myâka ibirhi^v, Felisi ahâbwa omukûla wâge, Porsiyô Festo. Ci mpu lyo asimîsa Abayahudi, Felisi aleka Paolo mushwêke.

^t24.5 bugomi bw'Abanazareti: Ntyo kwo Abayahudi bakag'iyirika Abakristu omu kubagayaguza. «Enjira» bôhe bayiyirika «bugomi.» (24, 14).

^u24.24 : Mwâli wa Herodi Agripa I.

^v24.27 : Felisi âli muroma, ci Murhegesi w'Abayahudi kurhenga omu mwâka gwa 60 kuhika omu 62.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 24

The Case against Paul 24

¹ Μετά δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ πρεσβυτέρων τινῶν καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. ² κληθέντος δὲ αὐτοῦ ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων, Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ καὶ διορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, ³ πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ⁴ ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπεικεῖα. ⁵ εὐρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινουῖντα στάσεις πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἰρέσεως, ⁶ ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασεν βεβηλῶσαι ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, [⁷] ⁸ παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. ⁹ συνεπέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

Paul Defends Himself before Felix

¹⁰ Ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν, Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος εὐθύμως τὰ περὶ ἑαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, ¹¹ δυναμένου σου ἐπιγνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσὶν μοι ἡμέραι δώδεκα ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ. ¹² καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὐρόν με πρὸς τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπίστασιν ποιῶντα ὄχλου οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς οὔτε κατὰ τὴν πόλιν, ¹³ οὐδὲ παραστήσαι δύνανταί σοι περὶ ὧν νυνὶ κατηγοροῦσίν μου. ¹⁴ ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἦν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρίῳ θεῷ πιστεύων πᾶσιν τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ¹⁵ ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἦν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσσεσθαι δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ¹⁶ ἐν τούτῳ καὶ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός. ¹⁷ δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου παρεγενόμην καὶ προσφοράς, ¹⁸ ἐν αἷς εὐρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, ¹⁹ τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρῆναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς ἐμέ. ²⁰ ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν τί εὐρον ἀδίκημα στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ²¹ ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἧς ἐέκραξα ἐν αὐτοῖς ἐστὼς ὅτι Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ἐφ' ὑμῶν. ²² Ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ εἶπας, Ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. ²³ διαταξάμενος τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι αὐτὸν ἔχειν τε ἄνεσιν καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν αὐτῷ.

Paul Held in Custody

²⁴ Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ μετεπέμψατο τὸν Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως. ²⁵ διαλεγόμενος δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, Τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαι σε, ²⁶ ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὠμίλει αὐτῷ. ²⁷ Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον, θέλων τε χάριτα καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν τὸν Παῦλον δεδεμένον.

25

Paolo ahûna okutwîrwa olubanja omu lukîko lwa mwâmi mukulu Sezari

¹ Erhi Festo ajira nsiku isharhu ahisire omu cihugo câge, anacirheremera e Yeruzalemu kurhenga e Sezareya. ² Abajinji b'abadâhwa n'abagula b'Abayahudi bamuhêkera olubanja lwa Paolo; bamusengera, ³ banamuhûna mpu abafe lukogo, arhegeke balerhe Paolo e Yeruzalemu. Bali bamulingire omu njira mpu bamuyirhe. ⁴ Ci Festo ashuza mpu Paolo ashwêkîrwe e Seza-reya, n'oku yêne ali hofi h'okuyija. ⁵ Ababwîra, erhi: «Balya bakulîre abâbo muli rhwe, bayandagale baguma nani, n'akaba hali obubî oyo muntu agwêrhe bayishimulega». ⁶ Erhi ayûsa nsiku munani erhi ikumi bo nabo, abungulukira e Sezareya. E-rhi buca, aja aha kagombe, arhumiza Paolo. ⁷ Erhi ayisha, Abayahudi bârhangaga e Yeruzalemu, bâmugôrha. Bârhone dera okumushobeka binji binji, bi-rya bône barhankahashire okuyêrekana. ⁸ Paolo anywa emizimu, erhi: «Ntasag'ibona nalogorhera Irhegeko ly'Abayahudi, erhi aka-Nyamuzinda, erhi Seza-ri». ⁹ Naye Festo, bulya alonzagya okusimîsa Abayahudi, ashuza, Paolo, erhi: «K'olonzize orheremere e Yeruzalemu, olu lubanja luj'itwîwayo embere zâni?» ¹⁰ Paolo amubwîra, erhi: «Ndi omu lukîko lwa Sezari, mwo n'olubanja lwâni lwatwîrwa. Ntalenganyagya Bayahudi, nâwe wêne okumanyire bwinja. ¹¹ Akaba ndi mubî, n'akaba hali ecinajizire cikwânîne olufu, ntalahiri kufâ. Ci akaba ebi aba bantu badwîrhe banshobeka biri bya kumpalalira, ntaye ogwêrhe obuhashe bw'okumpira omu maboko gâbo. Mpûnyire olubanja lwâni lutwîrwe omu maboko ga Sezari». ¹² Obwo, erhi aba amaja ihano boshi

n'abahanûzi bâge, Festo ashuza, erhi: «Obûla ohûnyire okutwîrwa omu lukîko lwa Sezari, omu lukîko lwa Sezari wânajaga»

Paolo embere za Mwâmi Agripa

¹³ Erhi hagera nsiku nyi, mwâmi Agripa^w na Berenisi barhinda aha Sezareya bal'ilamusa Festo. ¹⁴ Bahamala nsiku nyinji. Lero Festo ashambâlira mwâmi olubanja lwa Paolo, erhi: «Hano hali omulume Felisi asigaga mubohe». ¹⁵ Erhi ndi e Yeruzalemu, abajinji b'abadâhwa n'abagula b'Abayahudi bandhera olubanja lwâge banahûna mpu anigwe. ¹⁶ Nanacibashuza, nti Abaroma barhahana omuntu mushobeke arhanaj'ibûlana n'abamushobesire, n'embere ahâbwe obubashe bw'okunywa akasheba. ¹⁷ Bayishaga obwo hano rhwe nabo. Buzira kulinda, erhi kuca, naja aha kagombe, narhumiza oyo muntu. ¹⁸ Abashobesi bâge erhi bayisha, nta cibi bamushobesire mw'ebi nal'incikebirwe, ¹⁹ ci barhondera okumujîsa kadali oku idini lyâbo n'oku muntu, mpu ye Yezu, wafîre na Paolo akag'iderha mpu azîne. ²⁰ Nie ono, erhi mbona, ntabwîni oku nankalutwa, namudôsa erhi alonzize okuja e Yeruzalemu, olubanja lwâge lu-twirweyo. ²¹ Ci kulya kuba Paolo âli ahûnyire mpu olubanja lwâge lutwîrwe omu lukîko lwa Augusto^x, nanacirhegeka nti bamulange mushwêke kuhika olusiku namurhuma emwa Sezari». ²² Agripa anacibwîra Festo, erhi: «Nani, nankasîmire nyumve oyo muntu». Naye Festo, erhi: «Irhondo wâmuyumva». ²³ Erhi buca, Agripa na Berenisi bayisha n'irenge lyâbo lyoshi; banacija omu kagombe haguman'abakulu b'abasirika n'abagula b'e cishagala. Festo anacirhumiza Paolo, bamulêrha. ²⁴ Festo aderha, erhi: «Mwâmi Agripa, ninyu mwe bashamuka mweshi muli muno baguma nirhu, mubwîne oyu muntu Abayahudi bayishiraga luguku emwâni; bayishimpûna e Yeruzalemu na hano, bayâma mpu kurhacikwânîni alame. ²⁵ Nabwîne niehe oku ntâco ajizire cikwânîne olufû. Ci bulyâla yêne ahûnyire olubanja lwâge lutwîrwe omu lukîko lwa Augusto, nahizire okumurhumayo. ²⁶ Ntâco mmanyire bwinja nayandikira Nnakuno kuli ye. Eco co cirhumire namulerha embere zinyu, ci bwenêne e mbere zâwe, mwâmi Agripa, nti lyo mbona eci nayandika hano rhuyûs'imudôsa. ²⁷ Niehe mbwîne oku buli buhinja okurhuma omushwêke kwône buzira okuderha n'obubî bwâge».

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 25

Paul Appeals to Caesar

¹ Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχείᾳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας, ² ἐνεφάνισάν τε αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ³ αἰτοῦμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ⁴ ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον εἰς Καισάρειαν, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. ⁵ Οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, φησίν, δυνατοὶ συγκαταβάντες εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ ἄτοπον κατηγορεῖτωσαν αὐτοῦ. ⁶ Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας οὐ πλείους ὅκτῳ ἢ δέκα, καταβάς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. ⁷ παραγενομένου δὲ αὐτοῦ περιέστησαν αὐτὸν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα καταφέροντες ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδείξαι, ⁸ τοῦ Παύλου ἀπολογουμένου ὅτι Οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον. ⁹ ὁ Φῆστος δὲ θέλων τοῖς Ἰουδαίοις χάριν καταθέσθαι ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπεν, Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων κριθῆναι ἐπ' ἐμοῦ; ¹⁰ εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος, Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἐστὼς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἡδίκησα ὥς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. ¹¹ εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδὲν ἐστίν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσίν μου, οὐδεὶς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι· Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. ¹² τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη, Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ.

Paul Brought before Agrippa and Bernice

¹³ Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασάμενοι τὸν Φῆστον. ¹⁴ ὥς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων, Ἀνὴρ τίς ἐστιν καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, ¹⁵ περὶ οὗ γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων αἰτοῦμενοι κατ' αὐτοῦ καταδικῆν. ¹⁶ πρὸς οὓς ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγοροὺς τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. ¹⁷ συνελθόντων

^w**25.13** : Agripa II, mugala wa Herodi Agripa I. Berenisi, mwâli wabo Agripa II, mukulu wa Druzila, mukà Felisi.

^x**25.21** : Augusto: lyâli izîno ly'Abami b'e Roma. Ago mango, Nero ye wali oyîmire e Roma.

οὗν [αὐτῶν] ἐνθάδε ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα ¹⁸ περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἔφερον ὣν ἐγὼ ὑπενόουν πονηρῶν, ¹⁹ ζητήματα δὲ τίνα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν καὶ περὶ τίνος Ἰησοῦ τεθνηκότος ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. ²⁰ ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτων ζήτησιν ἔλεγον εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα κάκεῖ κρῖνεσθαι περὶ τούτων. ²¹ τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ ἀναπέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. ²² Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον, Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Αὐρίον, φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. ²³ Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σὺν τε χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ' ἐξοχὴν τῆς πόλεως καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου ἦχθη ὁ Παῦλος. ²⁴ καὶ φησιν ὁ Φῆστος, Ἀγρίππα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε βοῶντες μὴ δεῖν αὐτὸν ζῆν μηκέτι. ²⁵ ἐγὼ δὲ κατελαβόμεν μὴδὲν ἄξιον αὐτὸν θανάτου πεπραχέναι, αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν ἔκρινα πέμπειν. ²⁶ περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης σχῶ τί γράψω ²⁷ ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.

26

Ebinwa bya Paolo embere za Mwâmi Agripa

¹ Okubundi, Agripa anacibwîra Paolo erhi: «Wankahashaga okucide-rhera wêne». Obwo, Paolo anacilambûla okuboko, abûlana, erhi: ² «Le-ro namasîma, mwâmi Agripa, bulya ene nanywêra akasheba embere zâwe kw'ebi Abayahudi baja bampagasa byoshi, ³ kolanga bulya orhahabiri engeso z'Abayahudi zoshi n'embaka zâbo. Co cirhumire, nkusengîre, onyumve buzira kumvulindika. ⁴ Nta Muyahudi ohabire obworhere bw'obuzîne bwâni ekarhî k'ishanja lirhu n'e Yeruzalemu kurhenga ndi musole. ⁵ Banyishi kurhenga mîra, n'erhi bankalonza, banahamîriza oku nali Mufarizeyi w'okunali, nâshimba lwoshi omurhwe gulushire eyindi bukali omu idini lirhu. ⁶ Bunola, nie ono ndwîrhwe lubanja bulya nnangalîre ebi balarha balaganyibagwa na Nnâmahanga ⁷ n'enkomokâ z'ishanja lirhu oku zinali ikumi n'ibirhi zikolera Nyamuzinda n'obukumbedu budufu na mûshi, bulya balangalîre oku eyo ndagâno yayu-njula. Obwo bulangalîre bwo burhumire Abayahudi bampêka lubanja, Waliha mwâmi. ⁸ Cankarhuma mweki mwahakana mpu Nyamuzinda anafûla abafîre? ⁹ Kâlî nani, nakagimanya nti nkwanîne ndwise n'emisi yoshi izîno Iya Yezu w'e Nazareti! ¹⁰ Nnanakujira ciru e Yeruzalemu, niene nakwêba bemêzi banji omu mpamikwa, erhi ngwêrhe obuyemêre bw'abajinji b'abadâhwa, n'erhi bandôsagya mpu ka babayîrhe, nakâyemêra. ¹¹ Nta sinagogi ntajagamwo nti mbalibuze, nakabasêza okulogorhera Nnâmahanga, n'omu mujina nabajiriraga, ciru nakabashimbûlira kuhika n'omu bishagala bya kulî. ¹² Ntyo kwo najaga e Damasi erhi mpîrwe irhegeko n'obubashe bw'abadâhwa. ¹³ Lero, erhi mba nkolaga ndi omu njira, erhi kaba kasirahinga, Waliha Mwâmi, nanacibona obulangashane bwâmanukaga oku nkuba bulushire obumoleke bw'izûba; bwàngorha haguma n'aba rhwâlî rhweshi. ¹⁴ Rhweshi rhweshi rhwacidurha oku idaho. Nanaciyumva izû lyambwîra omu ciyahudi, erhi: Saulu, Saulu, bici wandibuziza? Warhamira busha okaderha mpu walwîsa akababo^y.» ¹⁵ Nani nâshuza, nti: «We ndi, Yagirwa?» Naye Nyakasane ambwîra, erhi: «Nie Yezu odwîrhe walibuza. ¹⁶ Ci ozûkage, onayimange; bulya nakubonekîre nti nkujire murhumisi na muhamîrizi w'ebi wabwîne n'ebi nâcikuyêreka amango naâshub'ikubonekera. ¹⁷ Co cinarhumire nakulikûza kuli olu lubaga n'oku mashanja g'abapagani nâkurhumamwo, ¹⁸ Iyo obahûrhûla amasû, barhenge omu mwizimya, baje ebwa bulangale, baleke okushiga shetani, bashige Nnâmahanga; na ntyo, obuyemêre banyemêra burhuma, bababaliirwe ebyâha byâbo banashobôle okuyish'iyîma haguma n'abatagatifu. ¹⁹ Ntyo, Mwâmi Agripa, ntalahiraga okuyumva ebi nayêrekagwa kurhenga e mpingu. ²⁰ Ci nayigîrizize abantu b'e Damasi burhanzi, n'ab'e Yeruzalemu, n'ab'omu Yudeya yoshi, n'abapagani; nakâbabwiriza okuciyunjuza n'okuhindikira Nnâmahanga omu kujira ebijiro bikwânîne obucîyunjuze. ²¹ Co carhumaga eco Abayahudi ba ngwarhira omu ka-Nyamuzinda, balonza okunyîrha. ²² Ci, oku burhabâle bwa Nyamuzinda, kuhika ene kuhamîriza ncihamîriza oku barho n'abakulu, na nta cindi nyigîriza okuleka birya byâdesirwe n'abalêbi na Musa mpu byânabe; ²³ baderha mpu: Kristu anababale, na hano aba amafûka ye murhanzi-rhanzi omu bafîre, amanyîse ishanja ly'Israheli n'abapagani obulangashane». ²⁴ Erhi adwîrhe abûlana ntyo, Festa aderha n'izû linene, erhi: «Paolo, osirahire! Ebinji wasomire byakulerhîre isirhe». ²⁵ Naye Paolo, erhi: «Ntasi-rahiri, Yagirwa Festa mukengwa, ci ndesire ebinwa

^y26.14 : Okulwisa akababo kuli kulwîra n'okurhamira busha.

by'okuli n'ebya obushinga-nyanya. ²⁶ Mwâmi ntâco ahabire muli byo; kwo kunarhumire mbiderha buzira bwôba, bulya manyire oku ntâco cîri cifulike kuli ye, kulya kuba nta kantu kajizirwe bufundafunda muli byo. ²⁷ K'oyemêra abalêbi mwâmi Agripa? Manyire oku obayemêra». ²⁸ Naye Agripa ashuza Paolo erhi: «Hindi hitya, wa-nyemêza okuhinduka mukristu!» ²⁹ Na Paolo, erhi: «Nshenzire emwa Nnâmahanga, akaba ene, akaba irhondo, arhali wenene, ci n'abâla badwîrhe banyumva ene boshi, mube akâni, ci kwônene buzira ezi nkoba». ³⁰ Mwâmi anaciyimuka, n'omurhegesi na Berenisi na balya boshi bali batamîre haguma nabo kwo na kwo. ³¹ Erhi baba nka bacyegûla, bakâbwîrana bône na nnene, mpû: «Oyu muntu ntâco ajizire cikwânîne olufû erhi enkoba». ³² Agripa anacibwîra Festo, erhi: «Acibâga arhali ahûnyire olubanja lwâge lutwîrwe omu lukîko lwa Sezari, rhinga ashwêkûlwa».

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 26

Paul Defends Himself before Agrippa

¹ Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, Ἐπιτρέπεται σοι περὶ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο, ² Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἡγῆμαι ἑμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων σήμερον ἀπολογεῖσθαι ³ μάλιστα γνῶστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἔθων τε καὶ ζητημάτων, διὸ δέομαι μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. ⁴ Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου [τὴν] ἐκ νεότητος τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἔν τε Ἱεροσολύμοις ἴσασιν πάντες [οἱ] Ἰουδαῖοι ⁵ προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσιν μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος. ⁶ καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἔστηκα κρινόμενος, ⁷ εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐκτενεῖα νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ. ⁸ τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ⁹ ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ¹⁰ ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβὼν ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον. ¹¹ καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον βλασφημεῖν περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἕξω πόλεις.

Paul Tells of His Conversion (Ac 9.1-19; 22.6-16)

¹² Ἐν οἷς πορευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς τῶν ἀρχιερέων ¹³ ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμπαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. ¹⁴ πάντων τε καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν ἤκουσα φωνὴν λέγουσαν πρὸς με τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ, Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ¹⁵ ἐγὼ δὲ εἶπα, Τίς εἰ, κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις. ¹⁶ ἀλλ' ἀνάστηθι καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαι σε ὑπὲρ τὴν καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες [με] ὧν τε ὀφθῆσομαί σοι, ¹⁷ ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω σε ¹⁸ ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἁμαρτιῶν καὶ κληρὸν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ.

Paul's Testimony to Jews and Gentiles

¹⁹ Ὅθεν, βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθῆς τῇ οὐρανίῳ ὁπτασίᾳ ²⁰ ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτόν τε καὶ Ἱεροσολύμοις, πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγελλον μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἅξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ²¹ ἕνεκα τούτων με Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι [ὄντα] ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ²² ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔστηκα μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς, ²³ εἰ παθητὸς ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

Paul Appeals to Agrippa to Believe

²⁴ Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου ὁ Φῆστος μεγάλη τῇ φωνῇ φησιν, Μαίνῃ, Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ²⁵ ὁ δὲ Παῦλος, Οὐ μαίνομαι, φησίν, κράτιστε Φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ²⁶ ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαῷ, λανθάνειν γὰρ αὐτόν [τι] τούτων οὐ πείθομαι οὐθέν· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. ²⁷ πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ²⁸ ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον, Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν ποιῆσαι. ²⁹ ὁ δὲ Παῦλος, Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν μεγάλῳ οὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους ὅποιος καὶ ἐγὼ εἰμι παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. ³⁰ Ἀνέστη τε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν ἢ τε Βερνίκη καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς, ³¹ καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες ὅτι Οὐδὲν θανάτου ἢ δεσμῶν ἅξιόν [τι] πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ³² Ἀγρίππας δὲ τῷ Φῆστῳ ἔφη, Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ

ἄνθρωπος οὗτος εἰ μὴ ἐπεκέκλητο Καίσαρα.

27

Paolo ahêkwa e Roma

¹ Erhi baba bamahiga mpu rhurhûlirwe e Italiya, Paolo n'abandi ba-shwêke bahâbwa omurhambo w'omurhwe gw'abasirika guderhwa Agusta, n'oyo murhambo izîno lyâge ye Juliyo. ² Rhwanacishonera omu nkunge y'e Adramiti yajaga yabarabanya omu ntambi z'e Aziya. Rhwasûka, erhi rhuli haguma n'Aristarko, Mumacedoniya w'e Tesalonika. ³ Olusiku lwakulikiraga, rhwâhika e Sidoni. Juliyo ajirira Paolo bwinja, amuyemêrera okuja emwa abîra bâge mpu bamurhabâle. ⁴ Erhi rhurhenga e Sidoni, rhwâyisha rhwabarabanya omu ntambi z'e cirhwa c'e Cipro, bulya empûsi yakag'irhenga olunda lubîi. ⁵ Erhi rhuba rhwamatwîkanya enyanja y'e Silisiya n'e Panfiliya, rhwahika e Mira omu Liciya. ⁶ Omurhambo w'omurhwe gw'abasirika ashimâna enkuge y'e Aleksandriya yali omu njira y'okuja e Italiya; aruhiramwo. ⁷ Rhwâmala nsiku nyinji omu nyanja, rhwakâgenda bunyi bunyi, n'erhi rhuhika hofi h'e Kinido, erhi rhwamakoya. Empûsi erhazigaga rhwasîka; rhwanacibarabanya omu ntambi z'e cirhwa c'e Kreta olunda lw'e Salomona. ⁸ Rhwacihangana, rhwabarabanya, rhwâhika ahantu haderhwa Nsîko-Nyinja, hofi n'ecishagala c'e Lazaya.

Omulaba gwabazisa

⁹ Ensiku zâli zamagera, n'okugera omu nyanja kurhaciri kulembu^z, bulya amango g'okucishalisa gâli gamahwa. Paolo abaha ihano, ¹⁰ ababwîra erhi: «Bîra bâni, mbwîne oku rhwagenda, ci omu kaga rhuli, arhali ka kuheza emizigo rhudwîrhe kwône n'obwârho, ci n'obuzîne bwirhu nabo». ¹¹ Ci omurhambo w'omurhwe gw'abasirika âli acikubagîre omwêrekeza w'obwârho n'o-mukulu w'ababulimwo kulusha ebinwa bya Paolo. ¹² Erhi bacibula ensiku nyi-nja bankagerezamwo amango g'empondo, banji baderha mpu bavugame, bali-kûle, balole erhi bankahika e Fenisiya, yo nsîko y'e Kreta eyêrekîre Emukondwê-Buzikiro n'Emwênê-Buzikiro. ¹³ Erhi ehîhûsi hy'ebulyo hichîusa, bama-nya mpu lero emihigo yâbo ekola yayunjula. Bâsîkûla obwârho, babarabanya hofi hofi n'e Kreta. ¹⁴ Ci mpu hagere hisanzi ntya, empûsi nkali yarhengaga ebwa cirhwa, ederhwa Erakwilo^a, yabarhindakwo ¹⁵ Eyo mpûsi yanaciyehûla o-bwârho, bwâyabirwa okuyilwîsa, rhwaja rhwayehûlirwa eyi n'eyi. ¹⁶ Rhwaye-hûlirwa ebwa hirhwa higuma hiderhwa Kauda, rhwâcihangana na ntyo rhwâha-sh'ishwêka ehyârho hy'okurhabâla ¹⁷ Erhi baba bamahirheremya, bakolêsa ebindi bâli bagwêrhe by'okurhabâla, bashwêka enkuge n'emigozi. Na bulya bâli bayôbohîre mpu bankagend'ihangarhana omu Sirti, bayanka omurhoza guja gwayêrêra, bagurhogeza omu nyanja, na ntyo baja bayehûlwa n'empûsi^b. ¹⁸ Erhi buca, omulaba mukali gwarhudungeja bwenêne; baja bajugucira emizi-go omu nyanja. ¹⁹ N'olusiku lwa kasharhu, n'amaboko gâbo bône bajakwo bakabulira ebirugu by'omu nkuge yâbo. ²⁰ Kurhenga nsiku nyinji, oli izûba, oli enyenyêzi, nta ciru n'eciguma cabonekaga; n'omulaba nago gwanayôrhana obukali bwâgo. Na ntyo, nta bulangalire rhwacigwêrhe bw'okucira? ²¹ Ensiku zirhali nyi zâli zamagera rhurhalya ehibi. Paolo anaciyimanga ekarhî kâbo, ababwîra erhi: «Ka murhabwîni, yagi bîra bâni, oku mucinyumvagya rhurha-nkarhenzire e Kreta, rhurhankanabwîne aka kaga, n'ebirugu birhâli byafa bu-sha. ²² Ci kwônene, muhire omurhima omu nda, bulya ntâye ciru n'omuguma wâfa muli mwe; obwârho bwône bwâlohoma. ²³ Neci, ene budufu, malahika wa Nyamuzinda nshiga nnankolera ambonekîre, ²⁴ ambwîra, erhi: «Orhayôbohaga Paolo, kukwânîne ohike embere za Sezari, kandi Nyamuzinda akuhîre obuzîne bw'abâla muli mweshi omu bwârho». ²⁵ Kuziga, muhire omurhima omu nda. bîra bâni! Ncikubagîre Nnâmahanga nti oku nabwîzirwe kwo byânaba. ²⁶ Ci kukwânîne rhuhike oku cirhwa ciguma». ²⁷ Erhi obudufu bwa kali ikumi na kani buhika, rhwakâhêkwa eyi n'eyi omu nyanja ya Adriatiko. Erhi gaba mîre abirhi, abahalira bayumva nka kuno bakoliyegera ecihugo. ²⁸ Bagera obuli bw'amîshi kuhika oku idaho, bâbona ngero makumi abirhi. Erhi bagenda hisanzi, bashub'igera, babona ngero ikumi n'irhanu^c. ²⁹ Banaciyôboha okuyish'ihangarhana omu ntaza, bagereza mirhoza ini embere, bayiyandagaliza omu mîshi, bakâcîfinja mpu mâshi bucâge duba. ³⁰ Ci abahalira balonza okurhenga omu nkuge mpu baciyâkire; banacilooha ehyârho hisungunu omu nyanja, baba nk'abagereza emirhoza enyuma mpu bayiyandagalize omu mîshi. ³¹ Paolo anacibwîra

^z27.9 : Omu mwêzi gwa Kamera, erhi mwêzi gwa mwenda lyo omulaba guluga.

^a27.14 : Erakwilo: mpûsi y'e Bushoshokero-Mwênê-Bushoshokero yakag'ihûkiza oku ntondo ya Idal (ya meteri 2488).

^b27.17 : Mpu lyo erhahahanyuka.

^c27.28 : Olugero luguma wali nka meteri 1, 80.

omurhambo w'omurhwe n'abasirika erhi: «Aba bantu bakaba barhabêziri omu nkuge, murhacire»,³² Obwo, abasirika batwa emigozi y'ehyo hyârho, bahireka hyâgenda.³³ Erhi buba bukol'ica, Paolo abwîra ababo boshi mpu balye, erhi: «Ene lwo lusiku lw'ikumi n'ini muyunjwire bwôba murhanalya; ntaco mwakozize ekanwa.³⁴ Mmuhûnyire nti mulye, lwo mulama, bulya ntâye muli mwe waheza oluviri lw'oku irhwe lyâge». ³⁵ Erhi ayûs'iderha ntyo, ayanka omugati, avuga omunkwa embere za boshi, agubega, arhangira alya. ³⁶ Ababo boshi, omurhima gwâbashubira omu nda, nabo balya. ³⁷ Rhweshi abâli omu nkuge, rhwâli magana abiri na makumi gali nda na bantu ndarhu. ³⁸ Erhi baba bamayigurha bajako baloha engano omu nyanja mpu lwo bayanguhya obwârho. ³⁹ Erhi buca, barhamanyaga ecihugo bâlimwo; ci balangira omushosho gw'enyanja n'omwaro^d; bahiga okugend'igezaho obwârho. ⁴⁰ Banacishwekûla emirhoza, bayirhogeza omu mîshi, batwa n'emigozi y'engasi z'okuyêrekeza obwârho; okuhandi barheramya empungira y'embere mpu lwo empûsi ebayehûlira ebwa mwaro. ⁴¹ Lero bahika oku ihya, bahukula amabuye, obwârho bwahangarhana; olunda lw'enyumama lwagwârha omu mabuye, n'obw'embere bwabereka erhi bukali bw'emivumba y'omulaba burhuma. ⁴² Obwo, abasirika bahiga mpu bayîrhe abashwêkwa, lwo halek'ijira owayoôga, afulumuke. ⁴³ Ci omurhambo w'omurhwe alahira ihano lyabo, bulya âli alonzize okuciza Paolo. Anacirhegeka mpu abayish'iyôga bacikwêbe omu mîshi barhanzi, bayikirire e bulambo, ⁴⁴ mpu n'abandi bayikirire e bulambo, baguma oku mpaho, abandi oku biberekeza by'obwârho. Ntyo kwo bahisire bagumagu-ma boshi e bulambo.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 27

Paul Sails for Rome

¹ Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τὸν τε Παῦλον καὶ τινὰς ἐτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχη ὀνόματι Ἰουλίῳ σπειρῆς Σεβαστῆς. ² ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ μέλλοντι πλεῖν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους ἀνήχθημεν ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνοιο Θεσσαλονικέως. ³ τῇ τε ἐτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα, φιλανθρωπῶς τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντι ἐπιμελείας τυχεῖν. ⁴ κάκειθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους, ⁵ τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. ⁶ κάκεῖ εὐρών ὁ ἑκατοντάρχης πλοῖον Ἀλεξανδρινὸν πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ⁷ ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην, ⁸ μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἦλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς Λιμένας ὧς ἐγγὺς πόλις ἦν Λασαία. ⁹ ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοῦς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι παρήγει ὁ Παῦλος ¹⁰ λέγων αὐτοῖς, ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ¹¹ ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ μάλλον ἐπέειπετο ἢ τοῖς ὑπὸ Παύλου λεγομένοις. ¹² ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο κατανήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

The Storm at Sea

¹³ Ὑποπνεύσαντος δὲ νότου δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην. ¹⁴ μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ καλούμενος Εὐρακύλων ¹⁵ συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου καὶ μὴ δυναμένου ἀνοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. ¹⁶ νησίον δὲ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Καῦδα ἰσχύσαμεν μόλις περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ¹⁷ ἦν ἄραντες βοηθείαις ἐχρῶντο ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. ¹⁸ σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο ¹⁹ καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἔρριψαν. ²⁰ μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφανόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιηρεῖτο ἐλπίς πᾶσα τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. ²¹ Πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης τότε σταθεῖς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης κερδοῦσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. ²² καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν πλην τοῦ πλοίου. ²³ παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ τοῦ θεοῦ, οὗ εἰμι [ἐγὼ] ὧς καὶ λατρεύω, ἄγγελος ²⁴ λέγων, Μὴ φοβοῦ, Παῦλε, Καίσαρί σε δεῖ παραστήναι, καὶ ἰδοὺ κεχάρισται σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ. ²⁵ διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. ²⁶ εἰς νῆσον δὲ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ²⁷ Ὡς δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ νύξ ἐγένετο διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρία, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χῶραν. ²⁸ καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυῖας εἴκοσι, βραχὺ δὲ

^d27.39 : omwaro yo «plage» omu nfarasè ; n'omushosho ye «baie» omu nfarasè

διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες εὗρον ὀργυιᾶς δεκαπέντε ²⁹ φοβούμενοί τε μή που κατὰ τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας ἤρχοντο ἡμέραν γενέσθαι. ³⁰ τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ πρῶρης ἀγκύρας μελλόντων ἐκτείνειν, ³¹ εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις, Ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. ³² τότε ἀπέκοψαν οἱ στρατιῶται τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἶασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ³³ Ἀχρὶ δὲ οὗ ἡμέρα ἤμελλεν γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς λέγων, Τεσσαρεσκαίδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε μὴθὲν προσλαβόμενοι. ³⁴ διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει, οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θιγῆς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. ³⁵ εἶπας δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαρίστησεν τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων καὶ κλάσας ἥρξατο ἐσθίειν. ³⁶ εὐθυμοὶ δὲ γενόμενοι πάντες καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ³⁷ ἡμεθα δὲ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ διακόσαι ἐβδομήκοντα ἕξ. ³⁸ κορεσθέντες δὲ τροφῆς ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. The Shipwreck ³⁹ Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δὲ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλὸν εἰς ὃν ἐβουλεύοντο εἰ δύναιντο ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. ⁴⁰ καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἷων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεοῦσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. ⁴¹ περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον ἐπέκειλαν τὴν ναῦν καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας [τῶν κυμάτων]. ⁴² τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμῶτας ἀποκτείνωσιν, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ. ⁴³ ὁ δὲ ἑκατοντ-άρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέν τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορίψαντας πρῶτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξίέναι ⁴⁴ καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπὶ τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

28

Bacumbika e Malta

¹ Erhi rhuba rhwamafuma, barhubwîra oku eco cirhwa co Malta. ² Aba-ntu bakwo barhuyankirira n'obuzigire bw'okunali. Banacitwâna omuliro, barhubwîra rhweshi mpu rhukalûke, bulya erhi enkuba yaciyus'irhoga, n'e- mboho yâli nkali. ³ Lero Paolo anacirhologola olulando lw'enshâli nyumu, alukwêba oku cîko. Empiri yalimwo, erhi eyumva idûru, yamurhenga, yaci-shwêkera oku kuboko kwâge. ⁴ Abashi b'okwo cirhwa erhi babona eyo mpiri edwîrhe yamunagana oku kuboko, babwîrana bône na nnene, mpu: «Oyu muntu ciri cishungu; amafuma enyanja, ci obwihôle bwa Nyamuzinda burhamuzigîri alama!» ⁵ Ci larha wâni agukumulira obwo buhanya omu muliro, a-rhanabaga kurhi, ⁶ n'obwo bakag'imanya mpu arhundagana, nisi erhi aduduka ho na halya. Erhi balinga kasanzi, n'erhi babona ntâko abîre, bahindula enkengêro zâbo, barhondêra okuderha, mpu: «Muzimu!»

⁷ Hofi n'aho hâli ishwa ly'omurhambo w'eco cirhwa, izino lyâge Publiyo. Oyo murhambo ârhuya-nkirira anarhuhandisa bwinja nsiku isharhu. ⁸ Lero kwanaciba erhi ishe wa Publiyo ali aha ncingo, erhi ishushira n'omukunguru bimudwîrhe bitulu-bitulu. Paolo aj'imurhangula, ashenga, amulâmbûlirakwo amaboko, amufumya. ⁹ Erhi babona ntyo, abandî balwâla b'eco cirhwa nabo bayisha, banafuma. ¹⁰ Okwo kwarhuma barhukenga, n'erhi rhukola rhwagenda, barhuha olwîko.

Kurhenga e Malta kuhika e Roma

¹¹ Erhi rhumala myêzi isharhu, rhwashonera omu nkuge yâgezagya amango g'empondo mw'eco cirhwa. Yali nkuge y'e Aleksandriya, yanalikwo ecimanyîso ca ba-Diyoskori^e. ¹² Rhwagend'isîka e Sirakuza, rhwâjirayo nsiku isharhu. ¹³ Erhi rhurhengayo, rhwâbarabanya eburhambi-rhambi bw'enyanya, rhwâhika e Regiyo. Erhi buca, empûsi y'Emukondwê yahûsa, n'erhi bushub'ica, rhwasîka e Putiyoli. ¹⁴ Rhwashimâna yo bene wirhu bemêzi, barhuhûna mpu rhubêre nabo nsiku nda. Ntyo kwo rhwâhisire e Roma. ¹⁵ Erhi bene wirhu b'eco ci-shagala bamanya oku rhwayishire, bayish'irhulingira aha Itaramo^f ly'e Apiyo^g, n'aha Mahando-Asharhu^h. Erhi Paolo ababona, avuga Nyamuzinda omunkwa, ashub'iyumva oburhwâli. ¹⁶ Erhi ruhika e Roma, bayemerera Paolo okuj'ihanda aha alonzize bo n'omusirika wakag'imulanga.

^e28.11 Ba-Diyoskori: Kastori na Poluci, bâli bazimu babiri ba mahasha, bene Yovi.

^f28.15 : «itaramo» mpu yo «Forum» omu nfarasè n'omu cilatini; «Mahando-Asharhu» ye «Trois-Tavernes» omu nfarasè. aho hombi hali hantu h'e Butaliyana.

^g28.15 Apiyo: Bilomctro 65 kurhenga e Roma.

^h28.15 Mahando-Asharhu: Nyumpa za kuhandisamwo ehigolo: bilometri 47 kurhenga e Roma.

Paolo abonana n'Abayahudi b'e Roma

¹⁷ Erhi hagera nsiku isharhu, ahamagala abagula b' Abayahudi. N'erhi baba bakola badêkerîre haguma, ababwîra, erhi: «Bene wirhu, nta cibi najirire ishanja lirhu nisi erhi engeso za bashakulûza, kurhanarhumaga barhangwârîra e Yeruzalemu banampâna omu maboko g'Abaroma. ¹⁸ Erhi baba bamambûlanya, Abaroma balonza okundika, bulya barhambonako eankarhuma banyîrha. ¹⁹ Ci erhi Abayahudi balahira, nabona namasêzibwa okuhûna olubanja lwâni lutwîrwe omu lukîko lwa Sezari; ci kurhâli kuderba nti hali akantu nalegakwo ishanja lyâni. ²⁰ Okwo kwo kwarhumaga nahûna nti mmulolekwo nnamushambâze, bulya bulangalire bw'Israheli burhumire ndi mw'ezi nkoba». ²¹ Nabo bamushuza, mpu: «Rhw'ono nta maruba g'e Yudeya rhwabwîne kuli we, na muli bene wirhu ntâye ciru n'omuguma wayish'irirhubwîra akanwa kabî kuli we. ²² Ci kwônene, rhulonzize orhubwîre wêne kurhi obwîne; bulyâla rhumanyire oku eyo njira bayishomba boshi.»

Ebinwa bya Paolo oku Bayahudi b'e Roma

²³ Banacilagânana olusiku, n'erhi luhika, bayisha banji kulusha omu cirâlo câge. Omu binwa akag'ibabwîra, akahamiriza Obwâmi bwa Nyamuzinda anakalonza okubayemêza Yezu nk'oku biyandisirwe omu citabu e'Amarhegeko ga Musa n'omu Balêbi. Arhangiraga sêzi ahika bijingo. ²⁴ Baguma bayemêra ebi akag'ibabwîra, abandi barhayemêraga. ²⁵ N'erhi bakola balekana buzira okuyumvanya bône na bône, Paolo ababwîra eci cinwa ciguma cône, erhi: «Mûka Mutagatifu adesire okunali erhi abwîra basho omu kanwa k'omulêbi Izaya, erhi: ²⁶ «*Oje emunda olu lubaga luli, onalubwîre, erhi: Mwakaz'iyumvirhiza n'amarhwiri ginyu, murhanayumve; mwakaz'ilolereza n'amasû ginyu, murhanabone.* ²⁷ Omurhima gw'olu lubaga gwahinzireⁱ, bafunisire amarhwiri gâbo, banazibya amasû gâbo, mpu barhabona n'amasû gâbo, mpu lyo barhanayumva n'amarhwiri gâbo, mpu lyo barhanacirhegereza omumurhima, mpu lyo barhahinduka binja, mpu ntanabafumya! ²⁸ Mumanye oku bapagani Nyamuzinda arhumire obwo bucire; bôhe bayumva.» ²⁹ Erhi ayûs'iderha ebyo binwa, Abayahudi banacigenda, baja bajisanya kadali bône na nnene.

Okushwinja ebinwa

³⁰ Paolo ageza myâka ibiri yoshi omu cirâlo ali ahanziremwo. Akag'ikaya-nkirira ngasi boshi bakag'iyish'imurhangula, ³¹ akahanûla Obwâmi bwa Nyamuzinda n'okuyigîriza ebiyêrekîre Nyakasane Yezu Kristu n'oburhwâli buzira kuhanzibwa na muntu, omu kuderha oku ye Yezu, Mugala wa Nnâmahanga wayish'itwîra igulu lyoshi olubanja.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 28

Paul on the Island of Malta

¹ Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωμεν ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. ² οἱ τε βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἄψαντες γὰρ πυρὰν προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑέτὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος. ³ συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων τι πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἀπὸ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψεν τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ⁴ ὥς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, Πάντως φονεύς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἶσεν. ⁵ ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν οὐδὲν κακόν, ⁶ οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκόντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον μεταβαλόμενοι ἔλεγον αὐτὸν εἶναι θεόν. ⁷ Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκείνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ⁸ ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίῳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι, πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἰάσατο αὐτόν. ⁹ τοῦτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἔχοντες ἀσθενείας προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, ¹⁰ οἱ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὰς χρείας. Paul Arrives at Rome ¹¹ Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότεν ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίῳ, παρασῆμῳ Διοσκούροις. ¹² καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς, ¹³ ὅθεν περιελόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, ¹⁴ οὗ εὐρόντες ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν παρ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἐπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθαμεν. ¹⁵ κάκειθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἤλθαν εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρι Ἀππίου Φόρου καὶ Τριῶν Ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος

ⁱ28.27 Lola omu Iz 6, 9-10. Lola kandi Mt 13, 14-15.

εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβεν θάρσος. ¹⁶ Ὅτε δὲ εἰσῆλθομεν εἰς Ῥώμην, ἐπετράπη τῷ Παύλῳ μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.

Paul Preaches in Rome

¹⁷ Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι αὐτὸν τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἔλεγεν πρὸς αὐτούς, Ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοί, οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσιν τοῖς πατρώοις δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ¹⁸ οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ¹⁹ ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορεῖν. ²⁰ διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσλαλήσαι, ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἄλυσιν ταύτην περικείμεαι. ²¹ οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπαν, Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέν τι περὶ σοῦ πονηρόν. ²² ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς, περὶ μὲν γὰρ τῆς αἰρέσεως ταύτης γνωστὸν ἡμῖν ἐστίν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. ²³ Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τε τοῦ νόμου Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. ²⁴ καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουσαν ²⁵ ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἓν, ὅτι Καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν ²⁶ λέγων, Πορεύεσθαι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπὼν, Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέπετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ²⁷ ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσονται αὐτοὺς. ²⁸ γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. [²⁹] ³⁰ Ἐνέμεινεν δὲ διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, ³¹ κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκωλύτως.